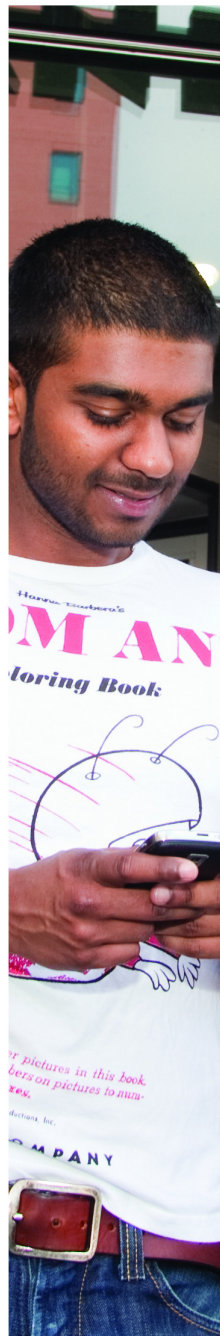

Nieuwe start of terug bij af?

Evaluatie nazorg aan jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond door Bureau Frontlijn

Onderzoek en Business Intelligence

Nieuwe start of terug bij af?

**Evaluatie nazorg aan jongeren met een
Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond door
Bureau Frontlijn**

© 2013 Gemeente Rotterdam,
Onderzoek & Business Intelligence

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	5
0. Management samenvatting.....	7
0.1 Procesevaluatie.....	7
0.2 Effecten van de nazorg	12
0.3 Conclusies en aanbevelingen	15
1. Onderzoeksvragen en methoden.....	19
1.1 Doel en vraagstelling	19
1.2 Methoden procesevaluatie.....	20
1.3 Methoden effectiviteitonderzoek	22
1.4 Leeswijzer	24
2. Literatuurscan risicofactoren & nazorg	25
2.1 Inleiding	25
2.2 Risicofactoren delinquent gedrag	25
2.3 Interventies gericht op het voorkomen van recidive	28
2.4 Samenvatting	31
3. Nazorg door Bureau Frontlijn.....	33
3.1 De methodiek	33
3.2 Selectie en aanmelding.....	35
3.3 De fasen van het traject	37
3.4 De aanpak in de praktijk	39
3.5 Belemmerende factoren.....	43
3.6 Samenvatting	44
4. Problemen, aanpak en ervaringen	47
4.1 Achtergrond jongeren	47
4.2 Geregistreerde problemen	51
4.3 Ervaringen van begeleiding door Bureau Frontlijn.....	57
4.4 Samenvatting	64
5 Vergelijking resultaten	67
5.1 Bereik van de nazorg	67
5.2 Effecten van de nazorg	72
5.3 Samenvatting	75
Literatuurlijst.....	77
Bijlage 1. Lijst van geïnterviewden.....	81

Voorwoord

Jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond worden veel vaker verdacht van een misdrijf dan andere groepen jongeren in Rotterdam. Om criminaliteit onder risicjongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond terug te dringen heeft het College in samenwerking met onder andere de politie Rotterdam-Rijnmond en het Openbaar Ministerie het actieprogramma 'Aanpak risicogroepen van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst' vastgesteld. Voor de aanpak van de problematiek van deze risicogroepen heeft de gemeente Rotterdam vanaf 2010 rijksfinanciering ontvangen. Daarvan financierde de Directie Veiligheid van de Bestuursdienst Bureau Frontlijn voor het bieden van nazorg aan 100 (ex-) gedetineerde Rotterdamse jongeren (14 tot 27 jaar) met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond (in de periode 2010-2012).

De Directie Veiligheid heeft de Sociaal-Wetenschappelijke Afdeling (SWA) van SoZaWe (sinds 2013 onderdeel van Onderzoek & Business Intelligence) gevraagd onderzoek te doen naar de resultaten en de effectiviteit van de nazorg door Bureau Frontlijn. Het onderzoek bestond uit twee delen. Het eerste deel betrof een procesevaluatie waarin is gekeken naar de resultaten van de Frontlijnaanpak en naar de werkzame bestanddelen. Het tweede deel van het onderzoek had als doel de effectiviteit van de aanpak van Bureau Frontlijn te onderzoeken door middel van een vergelijking met jongeren die geen nazorg door Bureau Frontlijn kregen. In dit rapport zijn beide delen van het onderzoek verwerkt.

Hoewel het onderzoek zich alleen richt op jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond, is dit geen onderzoek naar invloed van etnische achtergronden op criminaliteit of recidive. Het nazorgtraject van Bureau Frontlijn is ook niet alleen bedoeld voor jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond.

Dit onderzoek was alleen mogelijk door de openheid en eerlijkheid van de geïnterviewde jongeren die over hun ervaringen wilden praten. Verder wil ik de medewerkers van Bureau Frontlijn en BPN bedanken die hun tijd en gegevens beschikbaar stelden. Tot slot is dit rapport tot stand gekomen met medewerking van Fred Reelick, die heeft geholpen met de kwantitatieve analyse.

Mei 2013

Diana van Dijk

0. Management samenvatting

Het onderzoek naar de effecten van de nazorg van Bureau Frontlijn bestaat uit twee delen. Het eerste deel van het onderzoek betrof een procesevaluatie met als doel zicht te krijgen op de behaalde resultaten, de werkzame bestanddelen van de methodiek en de condities daarvoor. Het tweede deel van het onderzoek richtte zich op de vraag 'werkt het'? Deze vraag wordt beantwoord door de uitkomsten van de nazorg van Bureau Frontlijn te vergelijken met de uitkomsten van een groep vergelijkbare jongeren die geen nazorg van Bureau Frontlijn heeft gekregen.

0.1 Procesevaluatie

Om inzicht te krijgen in de behaalde resultaten en de succes- en faalfactoren van de Frontlijnaanpak zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. *Wat zijn de (korte en lange termijn) doelen van het Frontlijntraject?*
2. *Welke effecten en resultaten zijn bereikt op de verschillende leefgebieden en wanneer worden de resultaten succesvol genoemd?*
3. *Wat zijn de werkzame bestanddelen van de aanpak en welke factoren zijn belemmerend?*

Deze vragen worden hieronder beantwoord, na een korte beschrijving van de onderzoeksmethoden van de procesevaluatie.

Onderzoeksmethoden

Voor de procesevaluatie heeft allereerst een literatuurscan plaatsgevonden naar onder andere risicofactoren van recidive en criteria van effectieve nazorg. Verder zijn de volgende documenten bestudeerd: het Plan van Aanpak Nazorg 2010-2011, de voorwaarden doeluitkering en de methodiekbeschrijving van de Frontlijnaanpak. Vervolgens zijn alle betrokken partijen geïnterviewd over de korte en lange termijn doelen, de uitgangspunten en de werkzame bestanddelen van de aanpak. De betrokken partijen zijn de opdrachtgever, medewerkers van Bureau Frontlijn en medewerkers van BPN (basisvoorziening persoonsgerichte aanpak). BPN leidt jongeren naar nazorg als zij uit detentie komen. Zij verwijzen dus ook jongeren uit de doelgroep naar Bureau Frontlijn.

Jongeren die een traject bij Bureau Frontlijn volg(d)en (in het vervolg als 'BF-jongeren' aangeduid) zijn geïnterviewd over hoe zij de begeleiding ervaren en welke elementen van het traject zij zinvol vinden.

Om zicht te krijgen op de resultaten van de nazorg is er tot slot een dossierstudie gedaan.

Wat zijn de (korte en lange termijn) doelen van het Frontlijntraject?

De doelgroep van de nazorg door Bureau Frontlijn zijn (ex-)delinquente Rotterdamse jongeren met een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond met één of meerdere problemen op de verschillende leefgebieden. De nazorg door Bureau Frontlijn richt zich op de problematiek op negen verschillende leefgebieden: huisvesting, gezin, gezondheid, scholing/opleiding, werk, financiën, vrijetijdsbesteding, sociale omgeving/vaardigheden en politie/justitie. Daarnaast beoogt men door de begeleiding de zelfredzaamheid te vergroten. Het veronderstelde mechanisme is dat door het behalen van deze doelen nieuwe justitiële contacten worden voorkomen. De problematiek op de verschillende gebieden zijn niet altijd binnen de trajectduur op te lossen. Over de duurzaamheid van de oplossingen zijn geen afspraken gemaakt.

De methodiek

Tijdens het onderzoek is de methodiek voor de nazorg aan deze specifieke doelgroep nog in ontwikkeling en wordt gebruik gemaakt van de methodiek van het Jeugd Interventie Team (JIT) van Bureau Frontlijn. Volgens de methodiek is de begeleiding gericht op een gedragsverandering. Uitgaande van het Triade-model van Poesz, tracht men door het vergroten van motivatie en capaciteiten het terugvallen in crimineel gedrag te voorkomen. De mate van motivatie bij jongeren en hun capaciteiten zijn volgens dit model sterk gerelateerd aan elkaar. Daarom probeert Bureau Frontlijn jongeren vooral te motiveren tot gedragsverandering door hen 'bij de hand' te nemen en uit te leggen hoe zij kunnen functioneren in de maatschappij. Ook probeert men de capaciteiten van het gezin van de jongere te vergroten, omdat de problemen in het gezin van invloed kunnen zijn op het (criminele) gedrag van een jongere.

Uitgaande van de Piramide van Maslow, richt Bureau Frontlijn zich eerst op het vervullen van de basisbehoeften (zoals huisvesting). Na het oplossen van urgente hulpvragen richt Bureau Frontlijn zich op de persoonlijke ontwikkeling van jongeren en op het aanpakken van de problemen op de verschillende leefgebieden. Alle interventies door Bureau Frontlijn moeten worden afgestemd met een trajectregisseur van BPN.

In de methodiekbeschrijving worden de risicofactoren beschreven waarop Bureau Frontlijn zich in de begeleiding richt. Interne risicofactoren zijn het ontbreken van een zinvolle dagbesteding; een licht verstandelijke beperking (LVB); verslavingsproblematiek; persoonlijkheid- of gedragsstoornis; en gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal. Externe risicofactoren waar Bureau Frontlijn zich op richt zijn onder andere; het gezin (opvoeding, eenoudergezin, broers/zussen); schulden; de woonomgeving; en het ontbreken van een vaste woon- of verblijfplaats.

De begeleiding door Bureau Frontlijn bestaat uit hand- en spandiensten (bijvoorbeeld zorgen dat jongere naar zijn afspraken gaat), opsporen en binden van jongere, een wekelijks persoonlijk gesprek, onaangekondigde huisbezoeken, helpen bij de invulling van vrije tijd, lichte woonbegeleiding, en het bevorderen van de zelfredzaamheid. In de methodiek wordt, behalve een sociale vaardigheidstraining en een empowermenttraining, niet duidelijk beschreven welke activiteiten concreet worden ondernomen om de doelen te verwezenlijken.

De aanpak in de praktijk

Na de korte beschrijving van de methodiek ga ik hieronder in hoe de aanpak in de praktijk wordt uitgevoerd, op basis van de interviews met de jongeren, medewerkers van Bureau Frontlijn en BPN en de dossierstudie.

Motiveren

BF-jongeren zijn aan de start van het traject vaak niet of weinig gemotiveerd. Volgens de BF-coaches is de beste manier om jongeren te motiveren door het behalen van resultaten. Een aantal BF-jongeren geeft aan dat als zij merken dat de coaches zaken daadwerkelijk regelen, zij positiever in het traject gaan staan. Het niet willen kwijtraken van de zaken die bereikt zijn, kan ook motiverend werken. Een aantal BF-jongeren is vooral gemotiveerd omdat zij zich in hun proeftijd bevinden of omdat er een hoger beroep loopt. Door hun best te doen hopen ze dat zij niet (terug) in detentie hoeven. Verder motiveert het jongeren als ze merken dat ze bepaalde zaken zelf hebben kunnen regelen (met behulp van Bureau Frontlijn).

Hoewel BF-jongeren dus door de medewerkers van Bureau Frontlijn gemotiveerd lijken te worden, lijkt dit vooral van invloed op de extrinsieke motivatie. Bij extrinsieke motivatie ervaart een individu druk van buiten om te veranderen of in behandeling te gaan. Voor een gedragsverandering is intrinsieke motivatie (de mate waarin een jongere zelf gemotiveerd is problematisch gedrag te veranderen) echter erg belangrijk. BF-jongeren lijken de ernst van hun daden vaak niet in te zien, al beweren zij tegelijkertijd hun leven te willen verbeteren. Hoewel motivatiegesprekken niet plaats vinden zeggen de medewerkers wel met jongeren te praten over de gevolgen van hun gedrag en over de toekomst. De sociale vaardigheden/empowermenttraining is ook gericht op het reflecteren van het eigen handelen.

Zelfredzaamheid bevorderen

Door de jongeren naar instanties te begeleiden probeert Bureau Frontlijn hen zelfredzamer te maken. Jongeren zouden de 'instantietaal' vaak niet begrijpen of weggestuurd worden. De coaches bereiden de jongeren voor op gesprekken en evalueren deze achteraf met de jongere. Hoewel Bureau Frontlijn de jongeren op deze manier meer zelfredzaam denkt te maken, zijn enkele BPN-medewerkers van mening dat jongeren te veel uit handen wordt genomen. De meeste geïnterviewde jongeren lijken goed te begrijpen dat er van hen een actieve houding wordt verwacht. Toch bestaat het gevaar dat een jongere achterover leunt. Sommige jongeren zeggen bepaalde zaken ook wel zelf geregeld te kunnen hebben, maar dat het met hulp van Bureau Frontlijn veel sneller is gegaan. Veel jongeren klagen over de houding en bureaucratie van bepaalde overheidsinstellingen en beschouwen hun coach dan als een soort bemiddelingspersoon.

Betrekken sociale omgeving

Volgens het Kennisfundament (Dek 2008: 75) zijn interventies die niet alleen op de jongere gericht zijn maar ook op diens omgeving effectiever. Bureau Frontlijn zegt zich ook te richten op de sociale omgeving van de jongere en het gezin bij de begeleiding te betrekken. Het is echter niet duidelijk hoe het gezin bij de begeleiding wordt betrokken. Gezinsleden worden soms naar de juiste instanties geleid, er vinden bemiddelingsgesprekken plaats als er conflicten zijn met de jongere die begeleid wordt, en er is soms sprake van 'opvoedingsondersteuning'. Hoewel de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan van invloed is op crimineel gedrag, lijkt het voor de leeftijdsgroep 18-26 niet meer zinvol om je op de opvoedstijl te richten. In die leeftijdsgroep kan men beter werken aan de zelfstandigheid van jongeren. Het betrekken van de sociale omgeving door Bureau Frontlijn valt niet onder de voorbeelden die het Kennisfundament hiervan geeft (zoals oudertrainingen, functionele gezinstherapie, multisysteemtherapie, tijdelijke plaatsing in een therapeutisch pleeggezin en tijdelijke plaatsing in een gezinsvervangend tehuis). Hoewel de omgang met deviante jongeren een van de belangrijkste risicofactoren is van recidive, richt de aanpak zich hier niet op.

Tevredenheid van jongeren

Uit de interviews blijkt dat de BF-jongeren erg positief zijn ten opzichte van de begeleiding door Bureau Frontlijn. Zij beschouwen deze begeleiding als 'echte hulp', in tegenstelling tot hulpverleners die voornamelijk willen 'praten' of vooral dingen 'beloven'. Zij hebben het idee dat de coaches van Bureau Frontlijn oprecht interesse hebben en er echt voor hen zijn. Alle geïnterviewde BF-jongeren zijn zeer positief over hun coach en verwijzen naar een zekere vertrouwensband die zij met hem of haar hebben. Voor de motivatie en het slagen van de hulp is het van belang dat de coach een respectvolle en empathische houding heeft en is ook het creëren van een band belangrijk.

Gedragsverandering

De begeleiding blijkt in de praktijk vooral gericht op het oplossen van praktische problemen. De praktische hulp geeft de jongeren wel vertrouwen in de geboden ondersteuning en lijkt daarmee de (extrinsieke) motivatie stimuleren. Uit de dossiers of interviews komt niet naar voren hoe de coaches zich richten op de individuele risicofactoren gerelateerd aan crimineel gedrag. Bij de risicofactoren LVB, verslaving en persoonlijkheid of gedragsstoornis waar Bureau Frontlijn zich ook op zegt te richten, bestaat de begeleiding enkel uit doorverwijzen en/of begeleiden naar de juiste hulpverlener. De empowermenttraining die jongeren krijgen aangeboden moet hen inzicht geven in doelen en mogelijkheden die ze hebben.

In de beschikking staat dat Bureau Frontlijn moet streven naar het verkrijgen van de erkenning als goed onderbouwde gedragsinterventie van Justitie. Met deze erkenning kan een jongere die een gedragsbeïnvloedende maatregel¹ krijgt opgelegd, verplicht worden om de begeleiding van Bureau Frontlijn te volgen. De Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie beoordeelt de effectiviteit van gedragsinterventies voor jongeren en volwassenen. Een gedragsinterventie wordt hierbij gedefinieerd als “een programmatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag en/of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive”. De begeleiding door Bureau Frontlijn lijkt geen gedragsinterventie zoals gedefinieerd door Justitie.

Wat zijn de werkzame bestanddelen van de Frontlijn-aanpak?

Er zijn veel verschillende interventies in Nederland die er op gericht zijn om antisociaal gedrag² van jongeren te verminderen of te voorkomen. Er is echter weinig bekend over de effectiviteit van deze interventies. Op basis van onderzoek naar de kenmerken van werkende en niet-werkende interventies zijn criteria opgesteld waaraan effectieve interventies aan voldoen: de *What Works* criteria (Brons e.a. 2008). Hieronder wordt per criterium beschreven in hoeverre de nazorg van Bureau Frontlijn hieraan voldoet.

Het risicoprincipe betekent dat het niveau van de interventie moet passen bij het risico op recidive van de delinquent. Bij een individu met een gering recidiverisico kan met een korte minder intensieve aanpak worden volstaan. Een hoog recidiverisico vereist een intensieve en langdurige aanpak. Hoewel in de methodiek van het Jeugd Interventie Team (JIT) wordt erkend dat de intensiteit (zoals frequentie van de contacten) van de interventie zich moet aanpassen aan het risico op recidive is niet beschreven op welke manier dit gebeurt en ook niet hoe het risico op recidive wordt ingeschat. Er wordt geen risicotaxatie afgenomen bij jongeren van 18 jaar en ouder. Als een jongere niet aan de coach van Bureau Frontlijn vertelt voor welk delict hij in detentie heeft gezeten (of voor welke delicten in het verleden) is dit bij Bureau Frontlijn niet bekend.

Behoefteprincipe. Volgens het behoefteprincipe heeft elke delinquent een eigen individuele combinatie van factoren die tot crimineel gedrag leidt. De interventie moet daarom gericht zijn op de risicofactoren

¹ Deze maatregel is bedoeld voor jongeren voor wie een voorwaardelijke straf of een taakstraf te licht is en de Pijl-maatregel te zwaar.

² Het begrip ‘antisociaal gedrag’ wordt vaak gebruikt om zowel crimineel gedrag aan te duiden als gedragingen op jongere leeftijden die als voorlopers gezien zouden kunnen worden van crimineel gedrag (zoals in het Kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren; Brons e.a. 2008).

die samenhangen met het delictgedrag. In de methodiekbeschrijving staat dat de coaches een beeld van deze factoren verkrijgen door een checklist af te nemen. In het begeleidingsplan van een jongere staat een probleembeschrijving, de hulpvragen en een probleemanalyse beschreven en de interventies die daarbij nodig zijn. Omdat het delict vaak niet bekend is, kan niet vastgesteld worden of een factor gerelateerd is aan het delictgedrag.

Principe van de responsiviteit. De interventie moet in stijl en vorm aansluiten bij de leerstijl en mogelijkheden van de cliënt. In de methodiekbeschrijving van het JIT wordt beschreven dat het traject wordt afgestemd op de intellectuele vaardigheden van de jongere en dat de begeleiding maatwerk is. In het begeleidingsplan van een jongere worden in de probleemanalyse de sterke en zwakke punten van een jongere beschreven. Door ook de sterke punten in beeld te brengen, richt Bureau Frontlijn zich dus ook op de protectieve factoren. Volgens Bureau Frontlijn worden de interventies aangepast aan de leeftijd van de jonge delinquent, maar er is niet beschreven hoe.

Professionaliteitsprincipe. De interventie moet worden uitgevoerd door competente en goed opgeleide en gecoachte begeleiders. Hoewel sommige coaches weinig werkervaring hebben beschikken zij wel over een passende vooropleiding. Volgens Bureau Frontlijn krijgen de coaches wel een interne training, maar deze training is niet beschreven. Ook worden zij door een coördinator begeleid. De vraag is echter wel in hoeverre de coaches van Bureau Frontlijn geschikt zijn te begeleiden bij bepaalde problematiek. Op dit moment zijn er geen contra-indicaties gedefinieerd. Een contra-indicatie zou bijvoorbeeld een psychische stoornis kunnen zijn of een IQ lager dan 75.³

Theoretische onderbouwing. Hoewel de theoretische uitgangspunten wat betreft het ontstaan van crimineel gedrag uitgebreid worden beschreven, is de beschrijving en theoretische achtergrond van de aanpak een stuk geringer. Een aantal algemene theorieën (zoals de piramide van Maslow) vormen de wetenschappelijke basis van de methodiek van het Jeugd Interventie Team (JIT). Een beschrijving van de systeemgerichte aanpak mist echter, evenals een onderbouwing hoe de motivatie van jongeren kan worden bevorderd.

Transparantie. Tot slot moet gespecificeerd worden welke technieken en strategieën worden gebruikt tijdens de aanpak om de doelen te bereiken. In de methodiek wordt, behalve een sociale vaardigheidstraining en een empowermenttraining, niet duidelijk beschreven welke activiteiten concreet worden ondernomen om de doelen te verwezenlijken. Een duidelijke beschrijving (protocol) van de activiteiten zou de begeleiders houvast kunnen bieden, het geeft de cliënten meer inzicht wat ze kunnen verwachten en het maakt de interventie controleerbaar en overdraagbaar (Deković & Asscher, 2008: 117).

Een belangrijk werkzaam bestanddeel van de aanpak is vooral de goede relaties die coaches met jongeren weten op te bouwen. Door de niet veroordelende houding en praktische aanpak krijgen jongeren vertrouwen in de coaches als hulpverleners. Dit kan als grote winst worden gezien bij een doelgroep die erg wantrouwend is tegenover hulpverleners.

³ Bij het traject 'Nieuwe Perspectieven na Terugkeer' die zich ook richt op jonge delinquenten zijn dit contra-indicaties.

Welke factoren zijn belemmerend?

Hierboven is beschreven in hoeverre de aanpak van Bureau Frontlijn aan de *What Works* criteria voldoet. De theoretische onderbouwing en het principe van transparantie behoeven vooral aandacht in de verdere ontwikkeling van de methodiek. De onregelmatige instroom, het verschil in visie van betrokkenen en de problematiek van de jongeren zijn andere belemmerende factoren.

Selectie en onregelmatige instroom

Een eerste belemmerende factor betreft de instroom en aanmelding. BPN (basisvoorziening persoonsgerichte aanpak) is het centrale punt die de instroom bepaalt. Door de Dienst Justitiële Inrichtingen wordt BPN ingelicht over alle Rotterdamse delinquenten die daar worden aangemeld. In principe komen alle jongeren tussen de 18 en 26 jaar met een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond in aanmerking voor begeleiding door Bureau Frontlijn. Wel moet een jongere langer dan één maand hebben vastgezeten of vaker hebben vastgezeten, hulpvragen hebben en er moeten niet al andere hulpverleners betrokken zijn. Volgens Bureau Frontlijn worden jongeren soms pas laat aangemeld, als zij al enige tijd vrij zijn en bestaat het gevaar dat zij in die periode al zijn teruggevallen in hun oude gedrag. Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn krijgt men verder vaak weinig informatie over een jongere van BPN waardoor het traject vertraging oploopt.

Verskil in visie en gebrek aan afstemming

Voor het slagen van de trajecten is een goede samenwerking nodig tussen Bureau Frontlijn en BPN. BPN heeft het mandaat om bepaalde zaken voor jongeren te regelen, zoals huisvesting, dat Bureau Frontlijn niet heeft. Bureau Frontlijn en BPN verschillen echter in visie over welke problemen eerst moeten worden aangepakt. Bureau Frontlijn ziet huisvesting en inkomen als de meest urgente problemen. Volgens BPN zijn jongeren echter minder gemotiveerd om andere problemen aan te pakken als huisvesting en inkomen geregeld zijn. Zij zouden daarom eerst moeten laten zien gemotiveerd te zijn om problemen aan te pakken. Het regelen van huisvesting zou dan als 'beloning' dienen.

Volgens BPN stemt Bureau Frontlijn niet alle interventies af met BPN en houden zij zich niet aan bepaalde afspraken. Zo stimuleren zij jongeren bijvoorbeeld ook zelf op woningen te reageren in plaats van dit door BPN te laten regelen. Verder is er bij beide partijen sprake van een defensieve houding als er knelpunten worden besproken. Een belangrijke belemmerende factor is dus allereerst de samenwerking tussen Bureau Frontlijn en BPN.

De problematiek van de jongeren

Bij de BF-jongeren zelf zijn de knelpunten de ingewikkelde problematiek en een gebrek aan motivatie. Jongeren hebben meestal problemen op meerdere leefgebieden, zijn vaak al meerdere keren veroordeeld en sommigen van hen zitten in onzekerheid over een uitspraak of hoger beroep. Vooral op het moment van aanmelding zijn veel jongeren slecht gemotiveerd om aan het nazorgtraject deel te nemen. Medewerkers van BPN vinden dat Bureau Frontlijn soms te lang doorgaat met de begeleiding van jongeren met (te) zware problematiek of te weinig motivatie. Hoewel bepaalde problematiek als te zwaar wordt gezien voor begeleiding door Bureau Frontlijn zijn er geen afspraken over contra-indicaties zoals eerder genoemd.

0.2 Effecten van de nazorg

Na de bespreking van de vraag waarom de methode van Bureau Frontlijn mogelijk zou kunnen werken (procesevaluatie) zijn we nu aangekomen bij de vraag hoe de resultaten van de

Frontlijnaanpak zich verhouden tot de uitkomsten van andere jongeren (effectstudie). Om hier inzicht in te krijgen zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. *Welke groepen jongeren worden met het nazorgtraject van Bureau Frontlijn bereikt en welke jongeren met de nazorg van BPN ?*
2. *Wat is de situatie van deze twee groepen jongeren na een periode van nazorg op een aantal leefgebieden (werk, inkomen, huisvesting, gezondheid, politie en justitiecontacten)?*

Deze vragen worden hieronder beantwoord, na een korte beschrijving van de onderzoeksmethoden van de effectstudie.

Onderzoeksmethoden

Voor het tweede deel van het onderzoek, de effectstudie, was een vergelijkbare controlegroep nodig die geen nazorg kreeg van Bureau Frontlijn. De jongeren in de controlegroep zijn in dezelfde leeftijd als de jongeren die nazorg van Bureau Frontlijn kregen (18-27), in dezelfde periode uit detentie gekomen (tussen 1-5-2010 tot 1-11-2011) en hebben ook een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond. De groep jongeren die nazorg kreeg van Bureau Frontlijn wordt aangeduid als de BF-jongeren, de andere groep als de BPN-jongeren. De totale onderzoeksgroep bestaat uit 434 jongeren waarvan 57 jongeren een traject bij Bureau Frontlijn hebben gevolgd. De BPN-groep bestaat uit 377 jongeren. Er is binnen de BPN-groep ook gekeken naar het verschil tussen jongeren die geen nazorg kregen (omdat zij niet tot de doelgroep behoorden of geen nazorg wensten) (114 jongeren) en die dat wel kregen (263 jongeren). Allereerst zal besproken worden welke jongeren worden doorverwezen naar Bureau Frontlijn en in welke mate deze groep vergelijkbaar is met de groep die alleen nazorg van BPN ontvangt.

Welke jongeren worden er met het nazorgtraject van Bureau Frontlijn bereikt?

De gemiddelde leeftijd van de onderzoeksgroep is 23 jaar. Jongeren bij Bureau Frontlijn zijn gemiddeld 8 maanden jonger (22 jaar en 4 maanden), BPN-jongeren zijn gemiddeld 23 jaar. De verdeling jongeren naar etnische achtergrond of deelgemeente per groep verschilt niet. Gemiddeld zitten alle jongeren 1,9 maal vast. BF-jongeren zaten minder vaak vast: 1,5 keer. BPN-jongeren die nazorg ontvingen zaten gemiddeld 1,8 keer vast en de jongeren die geen nazorg ontvingen zaten gemiddeld het vaakst vast: 2,2 keer.

Van de totale groep is het gemiddelde aantal dagen van de laatste detentie 143 dagen. Jongeren die geen traject kregen van Bureau Frontlijn hebben gemiddeld 126 dagen vastgezet tegenover 261 dagen bij de Bureau Frontlijn jongeren. Jongeren die geen nazorg ontvingen hebben gemiddeld het kortst vastgezet: 87 dagen. BPN-jongeren die wel nazorg ontvingen zaten gemiddeld 144 dagen vast. Jongeren die een traject bij Bureau Frontlijn volgen zitten dus het langst vast. De langere detentieduur houdt in dat BF-jongeren zwaardere delicten gepleegd hebben dan de andere groepen.

De duur van de periode na de laatste detentie bepaalt mede het risico op recidive en wordt daarom ook wel de 'at risk periode' genoemd. Hoe langer men vrij is, hoe groter het risico dat men recidiveert. Gemiddeld geldt voor de hele groep jongeren dat zij 20 maanden vrij zijn in november 2012. De groep jongeren die geen nazorg hebben ontvangen zijn dan gemiddeld 16 maanden vrij, gevolgd door 20 maanden bij de BF-jongeren. Gemiddeld zijn BPN-jongeren het langst vrij, namelijk 22 maanden, en hebben wat betreft de 'at risk periode' dus een iets groter risico op recidive.

Wat betreft de hulpvragen op de verschillende leefgebieden, is er alleen een verschil op het gebied van huisvesting en inkomen. BF-jongeren hebben 20% vaker een hulpvraag zowel op het gebied van huisvesting als op het gebied van inkomen. Volgens sommige betrokkenen accepteren jongeren de hulp van Bureau Frontlijn omdat zij beloven hen hiermee te helpen.

Totaal komt 35% van de onderzoeksgroep voor in E-vita (het Rotterdamse informatiesysteem voor de openbare Geestelijke Gezondheidszorg en de Maatschappelijke Opvang). In E-vita worden door diverse partijen informatie over patiënten/cliënten vastgelegd en het voorkomen in dit systeem kan wijzen op GGZ-problematiek. Er is geen verschil in het aandeel BF-jongeren en BPN-jongeren.

Er zijn verschillende overleggen waarin (ex-)delinquente jongeren worden besproken, zoals het casusoverleg veelplegers, casusoverleg Antillianen of kanton veelplegersoverleg. Het voorkomen in deze overleggen is een mogelijk aanwijzing over de zwaarte van de problematiek van de jongeren. Van de totale onderzoeksgroep wordt 17% van de jongeren besproken in één of meerdere overleggen in april 2012. BF-jongeren worden in meer overleggen besproken. Van de BF-jongeren wordt 21% in één of meer overleggen besproken versus 12% van de BPN-jongeren. Er is ook gekeken naar het hebben van de titels 'veelpleger' en 'stelselmatige dader'. Hoewel het verschil niet significant is, hebben BF-jongeren vaker een titel (29%) dan de BPN-groep (19%).

De jongeren die naar Bureau Frontlijn worden doorverwezen verschillen dus wezenlijk van de controlegroep. De gevonden verschillen zijn niet door de selectie criteria te verklaren. BF-jongeren worden verdacht van zwaardere delicten en lijken ook te maken te hebben met een zwaardere problematiek. Om de resultaten te vergelijken is het belangrijk om te weten of de BF-jongeren ook een hoger risico op recidive hebben.

De kans op nieuwe justitiecontacten is hoger naarmate men jonger was ten tijde van de eerste strafzaak en naarmate men meer eerdere strafzaken heeft. De leeftijd van de eerste strafzaak is in dit onderzoek niet bekend. Op basis van het aantal jongeren dat wordt besproken in de verschillende overleggen en op basis van het hebben van een titel lijken de BF-jongeren een hoger risico te hebben. Echter, recidive is het hoogst na een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Op basis van het aantal detenties lijken de BPN-jongeren die geen nazorg ontvingen het hoogste risico op recidive te hebben, gevolgd door de BPN-groep die wel nazorg ontving.

Wat is de situatie van de twee groepen jongeren na een periode van nazorg?

Er is gekeken of jongeren in 2010, 2011 en/of in 2012 werkten. In 2010 heeft 40% van de totale onderzoeksgroep 1 dag of meer gewerkt, in 2011 is dit 33% en in 2012 24%. BF-jongeren lijken vaker 1 dag of meer te hebben gewerkt in 2012. Ook is het verschil tussen 2010 (36%) en 2012 (32%) veel minder groot dan bij BPN-jongeren, waarvan in 2010 40% 1 dag of meer had gewerkt en in 2012 nog maar 22%. Er is echter geen verschil in het gemiddelde aantal dagen dat men heeft gewerkt in 2012. Het gemiddelde van de BF-groep is 14 dagen en het gemiddelde van de BPN-groep is 15 dagen.

Gemiddeld genomen zijn beide groepen jongeren vier keer in en uit de wwv-uitkering gestroomd. BPN-jongeren hadden in die periode langer een uitkering (589 dagen) dan BF-jongeren (467 dagen). BPN-jongeren hebben vaker een Wajong uitkering (10%) dan BF-jongeren (6%) en lijken daarmee vaker arbeidsongeschikt. Dat zou ook gedeeltelijk kunnen verklaren waarom BPN-jongeren minder vaak 1 dag of meer hebben gewerkt.

In 2012 volgt 17% van de totale groep een opleiding, in de meeste gevallen een MBO opleiding. Bij BF-jongeren is dit 20% en bij de BPN-jongeren 16%. BF-jongeren volgden echter in 2010 en 2011 ook al vaker een opleiding.

Justitiecontacten

Het uiteindelijk doel van de nazorg is het voorkomen van nieuwe politie en justitiecontacten. Zoals beschreven, kan een recidivemeting pas na minimaal twee jaar plaatsvinden. Een kortere observatieperiode kan leiden tot onderschatting van de recidive. De jongeren zijn gemiddeld 20 maanden vrij. In dit onderzoek is daarom gekozen om, in plaats van een echte recidivemeting, te kijken naar strafbare feiten waarvan jongeren worden verdacht nadat zij zijn vrijgekomen. Het aantal feiten betreft dus nieuwe feiten waarvoor betrokkene is veroordeeld of gedagvaard.

In oktober 2012 is de helft van alle jongeren (52%) verdacht van of veroordeeld voor 1 of meerdere nieuwe feiten. Van de jongeren die bij Bureau Frontlijn een traject volgden heeft 54% een nieuw feit gepleegd, van de groep die geen nazorg kreeg 52% en van de BPN-jongeren pleegde 51% een nieuw feit. Deze verschillen zijn niet significant, ook niet wat betreft het gemiddeld aan nieuwe feiten. Er is niet gekeken naar de ernst van het nieuwe feit of hoe lang het duurde voordat een jongere het nieuwe feit pleegde. Voor een recidivemeting zijn deze gegevens echter wel van belang.

0.3 Conclusies en aanbevelingen

Om te beoordelen of de begeleiding van Bureau Frontlijn werkt, moet men weten wat er wordt beoogd. Hiervoor zijn heldere meetbare doelstellingen nodig. Het korte termijn doel van de nazorg is stabilisatie van de problematiek op de leefgebieden. Maar wanneer is er sprake van stabilisatie van de problematiek? Is het doel op het gebied van inkomen bijvoorbeeld bereikt als men een uitkering heeft of is een betaalde baan beter? Dat de doelen moeilijk te operationaliseren en de uitkomsten moeilijk te meten zijn werd bij de start van het project onderkend.

Bureau Frontlijn streeft naar een positieve gedragsverandering bij jongeren. Men gaat ervan uit dat door het oplossen van de problemen de jongeren hun gedrag positief veranderen en dat de kans op nieuwe politie en justitie contacten hiermee vermindert. Het is mogelijk dat door de begeleiding van Bureau Frontlijn jongeren makkelijker de weg naar instanties weten te vinden en dat zij zelfredzamer zijn geworden. In dit onderzoek is wat betreft gedragsverandering alleen gekeken naar nieuwe justitiële contacten waar de begeleiding geen positief effect op lijkt te hebben.

De procesevaluatie heeft laten zien dat het behalen van doelen vaak niet eenvoudig is en lang duurt. Het bleek niet mogelijk te vergelijken of de doelen bij Bureau Frontlijn sneller worden behaald dan bij BPN. De vraag is wel in hoeverre de coaches van Bureau Frontlijn toekomen om zich te richten op de risicofactoren gerelateerd aan recidive bij jongeren, zoals houding, relaties, school en werkloosheid. In de praktijk blijkt de ondersteuning vooral gericht op externe risicofactoren (zoals het gezin en huisvesting) en veel minder op de interne risicofactoren waar zij zich ook op zouden richten: een licht verstandelijke beperking (LVB); verslavingsproblematiek; persoonlijkheid- of gedragsstoornis; en gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal. De nazorg door Bureau Frontlijn bestaat vooral uit praktische hulp. De aanpak lijkt op een intensieve vorm van de standaard nazorg die alle delinquenten krijgen aangeboden bij vrijkomst. De coaches van Bureau Frontlijn steken veel meer tijd in de begeleiding van jongeren naar verschillende instanties dan trajectregisseurs kunnen doen.

Wat betreft werk, uitkering en opleiding zien we geen (grote) verschillen tussen de verschillende groepen. Wel lijkt het Bureau Frontlijn traject ervoor te zorgen dat jongeren aan het werk gaan. BF-jongeren hebben in verhouding vaker 1 dag of meer gewerkt in 2012 dan BPN-jongeren. De vraag is echter of de begeleiding naar werk een duurzaam resultaat heeft. Aangezien het gemiddelde aantal dagen werk in 2012 niet verschilt met de groep BPN-jongeren lijkt het antwoord hierop ontkennend.

De vergelijking op resultaten is het meest van belang wat betreft nieuwe justitie contacten. Het voorkomen of verminderen hiervan is uiteindelijk het doel van de begeleiding door Bureau Frontlijn. Dit onderzoek heeft geen verschil gevonden tussen de verschillende interventies in het aantal nieuwe feiten waarvan jongeren worden verdacht.

Mede omdat jongeren vaak praktische hulpvragen hebben zijn de geïnterviewde BF-jongeren positief over de geboden hulp door Bureau Frontlijn. Ook benadrukken de geïnterviewde jongeren dat zij zich serieus genomen voelen en echt geholpen worden. Daar zit ook de grote meerwaarde van de aanpak van Bureau Frontlijn in: dat de coaches in staat zijn om een goede relatie op te bouwen waarin jongeren vertrouwen hebben in de hulpverlener.

Aanbevelingen

Het verdient aanbeveling om reeds in de fase van de formulering van een opdracht of voorgenomen interventie scherper duidelijk te maken welke doelen de interventie dient en op welke wijze de doelen dienen te worden bereikt. Ook zou toegelicht moeten worden wat de relatie is tussen de nieuwe interventie en de bestaande instrumenten of interventies, en de verwachte meerwaarde van de nieuwe interventie.

Een aanpak gericht op een vermindering in recidive zou zich meer moeten richten op gedragsverandering. Mede omdat het de bedoeling is de aanpak verder in te bedden in de organisatie, is het van belang dat er gespecificeerd wordt welke technieken en strategieën er worden gebruikt om gedragsverandering te bewerkstelligen. Het meest effectief in het behalen van gedragsverandering zijn cognitieve gedragsinterventies die met behulp van technieken uit de gedragstherapie ingaan op denkfouten en cognities.

Voor de effectiviteit van interventies is het van belang dat de juiste deelnemers worden geselecteerd. Stel daarom selectiecriteria en contra-indicaties op.⁴ Een betere selectie voor aanmelding houdt ook een risico taxatie in. Dit is niet alleen van belang gezien de beperkte middelen maar ook omdat een interventie voor jongeren met een laag risico contraproductief kan werken. In de intake kan ook gekeken worden naar de mate waarin een jongere gemotiveerd is. Het gemotiveerd zijn tot gedragsverandering is één van de belangrijkste voorwaarden voor het slagen van een traject.

Een recidivemeting kan pas plaatsvinden na minstens twee jaar. Het zou daarom goed zijn de meting te herhalen en dan ook te kijken naar de ernst van de recidive (op basis van duur detentie) en naar de tijdsduur voordat een jongere weer in de fout gaat. Samen met de gegevens over het detentieverleden

⁴ Één van de criteria van zowel de Erkenningscommissie van Justitie en van het NJI is dat er wordt beschreven voor welk type delinquenten de interventie geschikt is en voor welke niet.

kan dan ook bepaald worden of de eventuele verschillen in recidive te verklaren zijn door de verschillende vormen van nazorg.

Het was de bedoeling om in het tweede deel van het onderzoek ook interviews met beide groepen jongeren af te nemen om inzicht te krijgen in de werkzame bestanddelen van de nazorg vanuit het perspectief van beide groepen jongeren. Helaas is dat niet gelukt. Zulke interviews zouden wel een grote meerwaarde hebben in het interpreteren van de onderzoeksresultaten.

1. Onderzoeksvragen en methoden

Het onderzoek naar de effectiviteit van de nazorg van Bureau Frontlijn bestond uit twee delen. Het eerste deel van het onderzoek richtte zich op de werkzame mechanismen van de interventie die uiteindelijk tot een verlaging van de kans op recidive zouden moeten leiden. Ook is gekeken naar waarom de interventie zou werken volgens de stakeholders (de medewerkers van Directie Veiligheid, Bureau Frontlijn en BPN). Het tweede deel van het onderzoek richtte zich op de vraag 'werkt het?', met andere woorden op het effect.⁵ Deze vraag wordt beantwoord door de uitkomsten van de nazorg van Bureau Frontlijn te vergelijken met een groep vergelijkbare jongeren die geen nazorg van Bureau Frontlijn heeft gekregen.

1.1 Doel en vraagstelling

Het doel van het onderzoek is de resultaten en de effectiviteit van de nazorg door Bureau Frontlijn te meten. De volgende hoofdvragen zijn geformuleerd:

1. *Wat zijn de behaalde resultaten van de Frontlijnaanpak en wat zijn de succes en faalfactoren in de aanpak?*
2. *Hoe verhouden de resultaten van de Frontlijnaanpak zich tot de uitkomsten van jongeren die geen begeleiding van Bureau Frontlijn ontvingen?*

Het eerste deel van het onderzoek richtte zich op de beantwoording van de eerste onderzoeksvraag. Het betrof een procesevaluatie met als doel zicht te krijgen op de tot dan toe behaalde resultaten, de werkzame bestanddelen van de methodiek en de condities daarvoor. De volgende subvragen zijn hierbij geformuleerd:

- 1a) *Wat zijn de (korte en lange termijn) doelen van het Frontlijntraject?*
- 1b) *Welke effecten en resultaten zijn bereikt op de verschillende leefgebieden (volgens de registraties en betrokkenen) en wanneer zijn de resultaten voldoende om succesvol genoemd te kunnen worden?*

Er zijn negen leefgebieden, namelijk: huisvesting, gezin, gezondheid, scholing/opleiding, werk, financiën, vrijetijdsbesteding, sociale omgeving/vaardigheden en politie/justitie.

- 1c) *Wat zijn de werkzame bestanddelen van de aanpak en welke factoren zijn belemmerend?*

Het tweede deel van het onderzoek had als doel de effectiviteit van de nazorg door Bureau Frontlijn te onderzoeken. De effectiviteit is hier onderzocht door de resultaten van de nazorg van Bureau Frontlijn

⁵ Volgens Wartna (2009, WODC) kan het succes van een 'daderprogramma' worden vastgesteld via een recidivemeting. Een dergelijke meting vormt echter slechts het laatste deel (het sluitstuk) van een aaneenschakeling van onderzoeksactiviteiten. Een evaluatie van een 'daderprogramma' zou moeten bestaan uit een planevaluatie (waarom zou de interventie werken?), een procesevaluatie (hoe werkt de interventie in de praktijk?) en productevaluatie (werkt het?).

te vergelijken met de resultaten van de nazorg door BPN (onderzoeksvraag 2). De volgende subvragen zijn hierbij geformuleerd:

- 1d) Welke groepen jongeren worden met het nazorgtraject van Bureau Frontlijn bereikt en welke jongeren met de nazorg van BPN ?*
- 1e) Wat is de situatie van deze twee groepen jongeren na een periode van nazorg op een aantal leefgebieden (werk, inkomen, huisvesting, gezondheid, politie en justitiecontacten)?*
- 1f) Hoe heeft de nazorg door BPN of de nazorg door Bureau Frontlijn volgens jongeren bijgedragen aan de stabilisatie op de leefgebieden en de zelfredzaamheid?*

Subvraag 2a richt zich op het *bereik* van de nazorg. Welke jongeren worden doorverwezen naar Bureau Frontlijn en in welke mate is deze groep vergelijkbaar met de groep die alleen nazorg van BPN ontvangt? Bestaan er verschillen tussen de groepen jongeren wat betreft de aard van de problematiek?

Subvraag 2b richt zich op de verschillen tussen de jongeren na een periode van nazorg. Hebben de jongeren die een nazorgtraject gevolgd hebben bij Bureau Frontlijn bijvoorbeeld minder justitiële contacten of vaker een betaalde baan? We zijn nu uitgegaan van een aantal leefgebieden waarover bepaalde registratiesystemen informatie kunnen verschaffen.

Om de effectiviteit van de nazorg door Bureau Frontlijn te meten zou er een recidivemeting plaats moeten vinden. Het uiteindelijke doel van de nazorg is immers het voorkomen van recidive (alle doelen worden in hoofdstuk 3 uitgebreid beschreven). Een recidivemeting kan echter pas na minimaal twee jaar plaatsvinden. Volgens Wartna (2009) zou een kortere observatieperiode leiden tot onderschatting van de recidive. Het duurt namelijk enige tijd voordat een verdachte is opgespoord en de zaak kan worden overgedragen aan de officier van justitie. In dit onderzoek is gekozen om, in plaats van een echte recidivemeting, te kijken naar strafbare feiten waarvan jongeren worden verdacht (waaraan een parketnummer is gegeven) nadat zij zijn vrijgekomen (de peildatum). Het aantal feiten betreft dus nieuwe feiten na de peildatum waarvoor betrokkene is veroordeeld of gedagvaard is. Vrijspraken en septs zijn niet meegeteld. Er is niet gekeken naar de ernst of zwaarte van het delict.

Met de derde subvraag wordt getracht inzicht te krijgen in de werkzame bestanddelen van de nazorg vanuit het perspectief van de jongeren. Met welke interventies worden problemen aangepakt? Waarom lukt het bij bepaalde jongeren niet om problemen op te lossen? Zoals later besproken wordt, wordt deze vraag met dit onderzoek helaas niet beantwoord.

1.2 Methoden procesevaluatie

Voor de procesevaluatie, is gebruik gemaakt van elementen van de evaluatiemethodes 'Theory of Change' (ToC) (Weiss 1995) en 'Realistic evaluation' (Pawson en Tilley 1997). Centraal in deze methoden staat de identificatie van werkzame mechanismen van een interventie en de relatie tussen de context, de mechanismen en de resultaten.⁶ In de ToC evaluatiemethode staat het in kaart

⁶ De SWA gebruikt onderdelen van beide methodes bij de evaluatie van de Sociale Teams. De ToC methode is vertaald en voor de Nederlandse context uitgetoetst door de Erasmus Universiteit voor het onderzoek naar het Programma Praktijkbegeleiding van Bureau Frontlijn (Tudjman e.a. 2010).

brengen van de achterliggende veronderstellingen van interventies en het nagaan of deze realistisch zijn centraal (Tjudman e.a. 2010: 11). Niet alle stakeholders hoeven dezelfde ideeën te hebben over wat een interventie beoogt te bewerkstelligen. Daarom zijn de opdrachtgever (Directie Veiligheid) en de uitvoerders (BPN en Bureau Frontlijn) geïnterviewd over de doelstellingen en definities. Hoe worden de doelen precies geformuleerd? Wat wordt er precies beoogd? Wat zijn de uitgangspunten en hoe wordt daar in de praktijk mee omgegaan? En, wat zijn volgens de betrokkenen de werkzame bestanddelen van de aanpak? Ook jongeren die een traject bij Bureau Frontlijn volg(d)en zijn geïnterviewd over welke elementen van de begeleiding zij als zinvol ervaren.

Interviews stakeholders

Op basis van de literatuur, startdocumenten en interviews zijn de doelen, definities en mogelijke succes- of faalfactoren op papier gezet en besproken met de stakeholders. Er waren in totaal vier interviews gepland met stakeholders en drie interviews met coaches. Er hebben twee extra interviews plaatsgevonden met stakeholders (zie bijlage 1 voor de geïnterviewde stakeholders). Deze interviews hadden als doel de doelstellingen vast te stellen. De interviews met de coaches hadden als doel de methodiek meer expliciet te maken en om een beter beeld te krijgen van de problematiek van de jongeren.

Interviews jongeren

Er hebben 12 individuele interviews plaatsgevonden met jongeren die nazorg van Bureau Frontlijn kregen. Dit had als doel te weten te komen waarom jongeren meewerken, hoe zij de begeleiding ervaren en welke elementen van het traject zij als zinvol ervaren. De interviews hebben plaatsgevonden in een aparte kamer bij Bureau Frontlijn en zijn opgenomen tenzij een jongere dit niet wilde.

NB. In de rapportage wordt niet verwezen naar een respondentnummer of pseudoniem om de anonimiteit van de jongeren zoveel mogelijk te waarborgen. Indien er in een quote [...] staat betekent dit dat een deel van de quote is weggelaten. Tussen haakjes staat soms een toevoeging ter verduidelijking.

Dossierstudie

De dossierstudie had als doel zicht te krijgen op de achtergrond kenmerken van jongeren en de problematiek op de verschillende leefgebieden. Er is gekeken op welke leefgebieden jongeren problemen hadden en hoe lang het duurde om die problemen aan te pakken. In de analyse van de dossiers is uitgegaan van de individuele voortgangsrapportages van september 2011, het casusverslag en het begeleidingsplan. De individuele voortgangsrapportages waren daarin leidend. De voortgangsrapportages hebben als doel BPN op de hoogte te houden van de vorderingen op de verschillende leefgebieden. Coaches verschillen in hoe zij de individuele voortgangsrapportages invullen. Sommige rapportages bevatten veel meer informatie dan anderen.

Als er op een leefgebied geen doel was geformuleerd is er niet verder gezocht of er een probleem was op dit leefgebied. Belangrijk om hierbij op te merken is dat is uitgegaan van de hoofddoelen op de verschillende leefgebieden. Als het doel op het gebied van huisvesting bijvoorbeeld een zelfstandige woning is, zijn de stappen die daarvoor nodig zijn (inschrijving GBA, verkrijgen van ID bewijs e.d.) niet apart opgenomen.

De dossierstudie heeft veel meer tijd gekost dan gepland. De situatie van de jongeren verandert voortdurend: doelen worden behaald, bijgesteld of uitgesteld, jongeren zijn een tijdje niet bereikbaar of nieuwe problemen doen zich voor. Het is daarom moeilijk om een eenduidig beeld neer te zetten. De meeste dossiers waren nog niet afgesloten en sommige jongeren waren pas net begonnen aan het traject. De analyse van een meerderheid van de dossiers is dus een momentopname.

De onderzoeksgroep bestaat uit de eerste 60 jongeren die zijn aangemeld sinds oktober 2010. Van de 60 jongeren hebben er 14 in een JJI gezeten en 46 in een PI; zijn er 58 man en twee vrouw; en 37 jongeren hebben een Marokkaanse achtergrond en 23 jongeren een Antilliaanse. Van de jongeren zijn er zes onder de 18 jaar als zij starten met het traject, 33 jongeren zijn tussen de 18 en de 22, 20 jongeren zijn tussen de 22 en 26 jaar oud. Er zijn dus weinig jongeren onder de 18 jaar die begeleid worden door Bureau Frontlijn.

1.3 Methoden effectiviteitonderzoek

Het tweede deel van het onderzoek had als doel de effectiviteit van de Frontlijnaanpak te onderzoeken. Voor dit doel is een controlegroep nodig die geen nazorg kreeg van Bureau Frontlijn. Door de twee groepen met elkaar te vergelijken kan wetenschappelijk vastgesteld worden wat de effecten zijn van de nazorg door Bureau Frontlijn. De twee groepen dienen daarbij zoveel mogelijk gelijk te zijn.

Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit jongeren die bij Bureau Frontlijn een coachingtraject hebben gevolgd en een groep jongeren (die vergelijkbaar zijn wat betreft leeftijd, etnische achtergrond en uitstroomperiode) die geen coachingtraject bij Bureau Frontlijn heeft gevolgd. De totale onderzoeksgroep bestaat uit 434 Rotterdamse jongeren in de leeftijd tussen de 18 en 26 jaar, met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond. Van deze groep volg(d)en 57 jongeren een traject bij Bureau Frontlijn en 377 jongeren zijn door BPN geholpen. In de analyses in hoofdstuk 5 wordt soms onderscheid gemaakt tussen de BPN-jongeren die volgens de registraties wel nazorg kregen en die dat niet kregen. De BPN-jongeren die geen nazorg kregen behoorden òf niet tot de doelgroep (bijvoorbeeld korter dan 1 maand vast gezeten) of gaven aan geen hulpvragen te hebben/geen nazorg te wensen. Deze totale groep wordt aangeduid als de BPN-jongeren. Alle jongeren zijn tussen 1 mei 2010 en 1 november 2011 uit detentie gestroomd. Voor deze periode is gekozen omdat de jongeren die een Frontlijn traject volgden in die periode zijn uitgestroomd.

Om tot deze onderzoeksgroep te komen is een bestand van BPN gekregen met daarin alle jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 26 jaar die in het jaar 2010 en/of 2011 uit detentie zijn gekomen. Daarna is gefilterd op de uitstroomperiode (1-5-2010 tot 1-11-2011), en is het bestand gekoppeld door het COS aan de geboorteplaats van de jongere en aan die van de ouders. Daarna zijn de jongeren geselecteerd die geboren zijn in Marokko of de Antillen of van wie ten minste één ouder daar geboren is. Door middel van het BSN konden de BF-jongeren in dit bestand worden geïdentificeerd.

We hebben ervoor gekozen de jongeren onder de 18 jaar buiten dit onderzoek te houden. Onder de 18 jaar worden alle jongeren in het Netwerk- en Trajectberaad besproken. Daarin wordt gekeken welke hulp jongeren al hebben en welke zij nog nodig hebben. Als zij geen coachingtraject (van Bureau Frontlijn) krijgen toegewezen, dan krijgen zij toch nog meer nazorg dan jongeren die boven de 18 jaar zijn. Het is dus lastig om een controlegroep van jongeren onder de 18 jaar samen te stellen.

Daarbij is de groep jongeren onder de 18 minder relevant omdat het een kleine doelgroep is voor Bureau Frontlijn. Volgens de eindrapportage van Bureau Frontlijn zijn 13 jongeren jonger dan 18 jaar op het moment van aanmelding bij Bureau Frontlijn.

Om het onderzoek voor het einde van 2012 af te ronden moest de bestandskoppeling niet later dan september 2012 plaatsvinden. Volgens de fasen van de nazorg van Bureau Frontlijn mag verwacht worden dat jongeren na 10 maanden in de stabiele fase beland zijn (er zijn geen hulpvragen meer). In september 2012 is dat voor alle BF-jongeren het geval.

Bereik van de nazorg

Er is allereerst gekeken naar het bereik van de nazorg (subvraag 1). Welke jongeren worden doorverwezen naar Bureau Frontlijn en in welke mate is deze groep vergelijkbaar met de groep die alleen nazorg van BPN ontvangt? Bestaan er verschillen tussen de groepen jongeren wat betreft de aard van de problematiek? Om deze vragen te beantwoorden zijn de jongeren op een aantal indicatoren met elkaar vergeleken, namelijk het type en aantal hulpvragen dat zij hebben bij het verlaten van de inrichting, het vóórkomen van jongeren in bepaalde overleggen (bijvoorbeeld veelplegersoverleg), het eventueel hebben van een titel (zoals veelpleger of stelselmatige dader) en het aantal keer detentie en de duur van de detentieperiodes.

Vergelijking

Zoals gezegd lenen de registraties van BPN en Bureau Frontlijn zich niet voor een nulmeting en vervolgmeting.⁷ Wel kunnen we door een koppeling te maken met bepaalde registratiesystemen de situaties van de twee groepen jongeren na een bepaalde periode met elkaar vergelijken (subvraag 2). Op basis van BSN van de jongeren is er gekoppeld met E-vita (Rotterdamse informatiesysteem voor de openbare Geestelijke Gezondheidszorg en de Maatschappelijke Opvang) en het uitkeringsbestand van SoZaWe. Er is geen toestemming gekregen om te koppelen met het UWV of DUO. De gegevens over het eventueel krijgen van een Wajong uitkering of een WW uitkering en het volgen (of hebben gevolgd) van een opleiding is daarom handmatig uit Suwinet-inkijk (Een digitaal dossier met persoonsgegevens van burgers die bij verschillende partijen of basisregistraties zijn opgeslagen) gehaald. Om de jongeren te vergelijken op nieuwe feiten (na de datum van de laatste detentie) heeft de politie handmatig de dossiers van Justitie nagekeken op nieuwe parketnummers. Nieuwe feiten zijn strafbare feiten waarvan een jongere is verdacht of al veroordeeld en vrijspraken/sepots zijn niet meegeteld.

Case studies

Door de koppeling van bestanden krijgen we een kwantitatief beeld van de verschillen tussen de twee groepen jongeren. Daarnaast was het de bedoeling om door middel van 40 interviews een gedetailleerd beeld krijgen hoe de situatie van jongeren is ontwikkeld (subvraag 1 & 2) en in welke mate zij dat zelf toeschrijven aan de interventie (subvraag 3). In overleg met de opdrachtgever is besloten om de interviews niet uit te voeren omdat er onvoldoende respondenten gevonden werden.

⁷ Er zijn bij BPN weinig tot geen registraties van interventies in 2011. Volgens BPN heeft dit te maken met de veranderde werkwijze van DPAN (Digitaal Platform Aansluiting Nazorg), aanpassingen in het Veiligheidshuis-systeem en de minimale personele inzet van BPN in 2011.

Er was allereerst een random sample van 20 Frontlijnjongeren getrokken. De meeste jongeren bleken echter niet bereikbaar of niet bereid mee te werken. Er is toen besloten de sample los te laten en zoveel mogelijk jongeren te benaderen om aan de interviews te komen. Ook van de BPN jongeren is een sample getrokken. Een groot obstakel om de jongeren te benaderen bleek het ontbreken van telefoonnummers. In het systeem van het Veiligheidshuis staan geen telefoonnummers en er zijn ook geen papieren dossiers met telefoonnummers. Er is daarom een brief uitgegaan naar de sample BPN-jongeren met de vraag of zij mee willen doen aan het onderzoek. Vanwege de privacy stond er niet in dat het onderzoek over nazorg ging maar over hulp aan jongeren in het algemeen. Dit heeft echter ook geen respondenten opgeleverd.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt literatuur besproken over de risicofactoren van delinquent gedrag en recidive en de voorwaarden waar nazorg aan moet voldoen om effectief te zijn.

In hoofdstuk 3 wordt het nazorgtraject van Bureau Frontlijn beschreven op basis van het Plan van Aanpak Nazorg 2010-2011, de voorwaarden doeluitkering, de interviews met betrokkenen (medewerkers van Bureau Frontlijn, BPN en Veilig) en de methodiekbeschrijving Jeugdinterventieteam (JiT).

In hoofdstuk 4 wordt inzicht gegeven in de problematiek van jongeren, welke doelen er worden nagestreefd, en indien van toepassing, hoe lang het duurt voordat het doel behaald is. Ook worden de ervaringen van jongeren met de begeleiding van Bureau Frontlijn beschreven.

In hoofdstuk 5 staan de bevindingen over de effectiviteit van de Frontlijn aanpak.

In hoofdstuk 0 zijn de bevindingen samengevat en de onderzoeksvragen beantwoord.

2. Literatuurscan risicofactoren & nazorg

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt literatuur besproken over de risicofactoren van delinquent gedrag en recidive en de voorwaarden waar nazorg aan moet voldoen om effectief te zijn. Deze bespreking is niet uitputtend, maar dient als achtergrondinformatie en als basis voor de aanbevelingen.

Van alle Rotterdammers van 12 jaar en ouder staat 2,1% in het Herkenningssdiensysteem (HKS) geregistreerd als verdachte van een misdrijf. Van de Rotterdammers met een Marokkaanse achtergrond is dit percentage 4,6% en van de Antilliaanse Rotterdammers is dit nog hoger, namelijk 7,2% (Boom 2010: 47). Mannen worden vaker verdacht dan vrouwen. Rotterdamse vrouwen met een Antilliaanse achtergrond worden met 3,9% vijf keer vaker verdacht als de gemiddelde Rotterdamse vrouw. Zij worden twee keer zo vaak verdacht als autochtone Rotterdamse mannen (idem: 50-51).

In het algemeen, neemt de criminaliteit sterk af naarmate de leeftijd toeneemt. Bij de meeste migrantengroepen in Rotterdam is het aandeel verdachten in de tweede generatie dan ook hoger dan in de eerste (Boom 2010: 48). Dit geldt echter niet voor Antilliaanse Rotterdammers: het aantal verdachten bij de eerste generatie is juist iets hoger dan bij de tweede (idem: 49).⁸ Bij Marokkaanse jongeren is er nauwelijks verschil tussen het aandeel verdachten in de eerste en tweede generatie (idem: 50).

2.2 Risicofactoren delinquent gedrag

Hoe valt te verklaren dat het aandeel verdachten onder Rotterdamse jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond zoveel hoger ligt dan bij autochtone jongeren? Voor ik inga op factoren die crimineel gedrag verhogen die mogelijk gerelateerd zijn aan de etnische achtergrond van jongeren, bespreek ik eerst risicofactoren in het algemeen.

Risicofactoren zijn eigenschappen die de kans op delinquent gedrag verhogen en bestaan enerzijds uit individuele eigenschappen van de jongeren en anderzijds uit sociale factoren in het domein van familie, leeftijdgenoten, school en de buurt (Put 2011a intro)⁹. Individuele factoren zijn te onderscheiden op verschillende niveaus zoals genetische kenmerken, sociaal cognitief functioneren of gebrekkige sociale vaardigheden (Deković & Asscher, 2008: 93)¹⁰. In het domein van de familie zijn ook verschillende risicofactoren te onderscheiden. Uit onderzoek blijkt dat de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan en de kwaliteit van de relatie veel sterker samenhangt met delinquent gedrag dan de vaak genoemde factoren socio-economische status van het gezin en de gezinsstructuur (idem: 94; Dykstra & de Valk 20089).

⁸ Ook na de correctie voor leeftijd (omdat er meer jongeren verdacht worden) verdwijnt het verschil tussen de generaties bij Antilliaanse Rotterdammers niet.

⁹ Put (2011) *Risk and Needs Assessment for Juvenile Delinquents*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam (proefschrift)

¹⁰ Deković & Asscher in: Brons e.a. (2008) Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren. Den Haag: WODC

De kenmerken die in de ouder-kind relatie samenhangen met antisociaal gedrag¹¹ zijn: gebrek aan steun van en binding aan de ouders; een slechte communicatie; een gebrek aan toezicht door de ouders; te weinig duidelijke regels en een te lakse opvoeding. Aan de andere kant, juist een te strenge manier van disciplineren en vaak straffen kunnen ook leiden tot antisociaal gedrag. Dit komt omdat kinderen dan gaan gehoorzamen om straf te vermijden en niet omdat ze zich de normen en regels van de ouders hebben eigen gemaakt. Een autoritatieve opvoedingsstijl waarbij duidelijke grenzen worden gesteld, de regels worden uitgelegd en gezorgd wordt voor de naleving van de regels creëert een stabiele omgeving voor een kind (Deković & Asscher, 2008: 94).

Als een kind ouder wordt, vermindert de invloed van de ouders en wordt de invloed van leeftijdsgenoten groter. Tijdens de adolescentie wordt de omgang met deviante, antisociale leeftijdsgenoten gezien als één van de beste voorspellers van delinquent gedrag (Deković & Asscher, 2008: 95). Ook bepalend voor het ontstaan van anti-sociaal gedrag zijn bepaalde kenmerken in de leefomgeving. Opgroeien in armoede, weinig sociale cohesie of controle in de buurt en een criminele subcultuur in de directe leefomgeving dragen allemaal bij aan het ontstaan van antisociaal gedrag (idem: 96).¹²

De risicofactoren zijn verder statisch of dynamisch. De eerste groep factoren kan niet beïnvloed of veranderd worden, bijvoorbeeld intelligentie of sekse. De tweede groep factoren (ook wel criminogene factoren genoemd) kunnen wel beïnvloed worden zoals schoolprestaties en sociale vaardigheden (Put 2011). De invloed van risicofactoren op delinquent gedrag is vaak het gevolg van een cumulatie van risicofactoren (Put 2011; Deković & Asscher, 2008: 97).

Invloed etnische achtergronden.

Er zijn twee benaderingen van verklaringen voor het verschil in delinquentie tussen jongeren (12-18 jaar oud) van verschillende etnische achtergronden (Put 2011). De eerste benadering gaat ervan uit dat de risicofactoren etnisch specifiek zijn, zoals een matige integratie, een tekort aan betrokkenheid met de samenleving en een gevoel van discriminatie. Daarbij zijn er ook specifieke risicofactoren gerelateerd aan het functioneren van de familie. Volgens het Nicis (2011: 22) is dit bijvoorbeeld de strenge opvoedstijl die bij zowel gezinnen met een Marokkaanse en Antilliaanse achtergrond vaker voorkomt dan bij autochtone gezinnen. Bij autochtone gezinnen is er vaker sprake van een democratische onderhandelingsstijl waarin het kind wordt gezien als een individu met een eigen mening (de Ruyter & van Oorsouw 2008: 147).

Volgens de tweede benadering zijn de risicofactoren voor crimineel gedrag niet cultureel gebonden maar voor alle groepen hetzelfde. Echter, bepaalde risicofactoren komen meer voor onder bepaalde etnische groepen, zoals het opgroeien in grote gezinnen, het hebben van laagopgeleide ouders en het wonen in achterstandswijken.¹³ Waarschijnlijk gelden beide verklaringen (Put 2011).

¹¹ Deković & Asscher hebben gekozen voor de term 'antisociaal gedrag' omdat in de literatuur een veelheid aan termen wordt gebruikt zoals delinquent gedrag, antisociaal gedrag, agressie, opstandig gedrag.

¹² Hoewel de relatie tussen risicofactoren en antisociaal gedrag is aangetoond, kunnen er geen harde conclusies worden getrokken over de richting van de causaliteit (Deković & Asscher, 2008: 96).

¹³ In Rotterdam woont bijna driekwart van de Antilliaanse Rotterdammers in achterstandswijken zoals Charlois, Feijenoord en Delfshaven (San e.a. 2007: 5).

Put en anderen (2011) hebben in Nederland onderzoek gedaan naar de risicofactoren van recidive onder verschillende etnische groepen in Nederland. Hun onderzoek laat zien dat wat betreft de aanwezigheid en invloed van dynamische risicofactoren er verschillen zijn tussen jongeren van verschillende etnische achtergronden. Autochtone jongeren hadden relatief vaak problemen met de geestelijke gezondheid. Alcoholproblemen kwamen relatief vaak voor onder autochtone, Surinaamse en Antilliaanse jongeren. Bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren kwam relatief vaak een cumulatie van problemen voor in het domein van de familie (zoals gescheiden ouders, uithuisplaatsing, weglopen, verwaarlozing en misbruik). Bij Turkse en Marokkaanse jongeren waren daarentegen relatief weinig problemen in het domein van de familie.

De relatie tussen de criminogene risicofactoren en recidive is bij de allochtone jongeren erg zwak. Dit in tegenstelling tot autochtone jongeren, waarbij de relatie juist erg sterk is. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er geen relatie is tussen problemen op het gebied van familie en recidive bij Surinaamse en Antilliaanse jongeren is volgens Put e.a. (2011) de werking van de 'extended family' van deze groep. Hoewel hiernaar meer onderzoek nodig is, is het mogelijk dat in het geval van het ontbreken van één van de ouders een grootouder of ander familielid deze rol opvult.

Zoals hierboven beschreven, wordt een matige integratie als een etnisch specifieke risicofactor gezien voor delinquent gedrag. Opvallend genoeg komt crimineel gedrag echter vaker voor bij Marokkaanse jeugd naarmate ze beter geïntegreerd zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de tweede of derde generatie zich meer bewust is van de sociale ongelijkheid en een groter verlangen heeft naar luxe producten. Onderzoek laat zien dat delinquente Marokkaanse jongeren een hogere sociaal economische status hebben dan niet-delinquente Marokkaanse jongeren (Put 2011; Stevens e.a. 2009).

Risicofactoren recidive

Onder jeugdige daders is de recidive over het algemeen hoger dan onder volwassenen. Volgens het WODC heeft 59% van alle jeugdige daders een of meer nieuwe justitiecontacten na zeven jaar. Na een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf is dit percentage nog hoger, namelijk 84% (WODC 2005). De omvang van recidive is afhankelijk van de leeftijd van de jonge delinquent (Put 2011). Recidive is het laagst in de vroege adolescentie, het hoogst in de middenperiode, en daalt weer tijdens de late adolescentie. Deze leeftijd-recidive curve is min of meer gelijk aan de leeftijd-misdaad curve (idem). Hoe jonger men was ten tijde van de (eerste) strafzaak, hoe groter het recidive risico. Het risico op recidive is ook hoger naarmate de detentie korter duurt. Kortgestraften zijn namelijk vaak 'veelplegers', die een zeer hoog recidiverisico hebben (WODC 2005).

De aanwezigheid van de meeste individuele risicofactoren vermindert naarmate de leeftijd hoger wordt, maar bepaalde risicofactoren komen juist vaker voor. Dit zijn de risicofactoren middelengebruik en werkloosheid (idem). Net zoals bij de risicofactoren van delinquent gedrag, verandert ook de impact van de risicofactoren naarmate de leeftijd vordert. Zo vermindert de invloed van risicofactoren uit het sociale domein (familie, school en relaties) en die uit het individuele domein (houding, skills en agressiviteit). Relatief gezien zijn de risicofactoren in het familiedomein het meest gerelateerd aan recidive aan het begin van de adolescentie en aan het einde van de adolescentie spelen de risicofactoren in het domein van houding, relaties en school een grotere rol (Put 2011). Het potentiële effect van interventies gericht op het familiedomein vermindert dus ook naarmate jongeren ouder zijn.

Voor een maximaal effect moet de focus van interventies dus aangepast worden aan de leeftijd van de jonge delinquent (idem).

Veel van wat er bekend is over risicofactoren is gebaseerd op onderzoek bij jongens. Er zijn aanwijzingen dat er verschillen zijn tussen jongens en meiden wat betreft de risicofactoren of in de impact daarvan. Bij meiden is de samenhang tussen de relatie met de ouders en antisociaal gedrag bijvoorbeeld groter dan bij jongens. Verder blijken meiden naast het vertonen van antisociaal gedrag vaker symptomen van angst en depressie en suïcidale neigingen te vertonen (Deković & Asscher, 2008: 108-109).

Beschermende factoren

Niet alle kinderen die opgroeien in een omgeving die gekenmerkt wordt door veel risicofactoren, ontwikkelen gelukkig probleemgedrag. Er wordt verondersteld dat dit komt door de beschermende werking van protectieve factoren. Protectieve factoren zijn individuele of omgevingskenmerken die competenties vergroten, een gezonde ontwikkeling stimuleren en daardoor de kans op problematische ontwikkeling verkleinen (Deković & Asscher, 2008: 97). Deze factoren lijken de andere kant van de medaille van de risicofactoren. Voorbeelden van protectieve factoren zijn: een hogere intelligentie, een positief zelfbeeld en een 'makkelijk' temperament, een steunende relatie met tenminste één ouder of met broers/zussen, en een positieve relatie met leeftijdgenoten die geen deviant gedrag vertonen (idem: 98).

2.3 Interventies gericht op het voorkomen van recidive

Er zijn veel verschillende interventies in Nederland die er op gericht zijn om antisociaal gedrag van jongeren te verminderen of te voorkomen, maar er is weinig bekend over de effectiviteit van deze interventies. Op basis van onderzoek naar de kenmerken van werkende en niet-werkende interventies zijn criteria gevonden waar effectieve interventies aan voldoen, de *What Works* criteria:

Het eerste criterium is het risicoprincipe. Dit houdt in dat het niveau van de interventie moet passen bij het risico op recidive van de delinquent. Gedragsinterventies die gericht zijn op justitiabelen met een laag recidive-risico hebben meestal minder effect dan die voor justitiabelen met een hoog risico, en kunnen zelfs averechts werken (Put 2011: 181; min van Just; Homburg e.a., 2010: 5). Het risicoprincipe betekent dus dat er een risicotaxatie uitgevoerd moet worden om het risico op recidive in te schatten.

Volgens het behoefteprincipe moet de interventie gericht zijn op de dynamische risicofactoren gerelateerd aan recidive of samenhangen met het delictgedrag (Homburg e.a. 2010: 6). Hierbij is het van belang dat interventies zoveel mogelijk toegespitst zijn op het individu en zijn of haar behoeften. Er zou eerst meer inzicht verkregen moeten worden in de risicofactoren die hebben bijgedragen aan het gedrag alvorens een cliënt interventies toe te wijzen. Er dient rekening gehouden te worden met de aard en frequentie van het delinquente gedrag, verschillen in achterliggende problematiek, met verschillen tussen de seksen, in culturele achtergrond en in leeftijd (Deković & Asscher, 2008: 120).

Het principe van de responsiviteit (of responsiviteitsbeginsel) betekent dat de interventie moet zijn afgestemd op de individuele eigenschappen van de delinquent (zoals zijn/haar sociale en cognitieve vaardigheden, motivatie, sterke punten en leerstijl). Met andere woorden: de interventie moet in stijl en vorm aansluiten bij de leerstijl en mogelijkheden van de cliënt.

Verder moet de interventie op de bedoelde wijze worden uitgevoerd door competente en goed opgeleide en gecoachte begeleiders: het behandelintegriteit/professionaliteitsprincipe. Naast de vooropleiding dienen de begeleiders getraind te zijn in de specifieke interventie en is er een controle op de uitvoering. De kwaliteit van de uitvoering hangt samen met de kwaliteit van de supervisie (Deković & Asscher, 2008: 119)

Vervolgens is de theoretische onderbouwing van belang: de interventie moet zich richten op de factoren waarvoor is bewezen dat ze een rol spelen in het ontstaan van delinquent gedrag (Deković & Asscher, 2008:116).

Tot slot moet gespecificeerd worden welke technieken en strategieën er worden gebruikt tijdens de behandeling om de doelen te bereiken: het principe van transparantie. Een goed protocol maakt de interventie controleerbaar en overdraagbaar (Deković & Asscher, 2008: 117).

Effectiviteit van interventies volgens het Ministerie van Justitie

De Erkeningscommissie Gedragsinterventies Justitie¹⁴ maakt gebruik van de hierboven beschreven *What Works* criteria bij het beoordelen van voorgelegde gedragsinterventies.

Een gedragsinterventie wordt hierbij gedefinieerd als “een programatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van gedrag en/of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive”.

Voor het verkrijgen van een erkenning door Justitie moeten aantoonbaar effectieve methoden worden toegepast en de aanpak moet mede gericht zijn op het leren van praktische, sociale en probleemoplossende vaardigheden. De motivatie van de deelnemende jongeren moet worden bevorderd en gestimuleerd, wat in de volgende paragraaf verder wordt besproken.

Volgens het Ministerie van Justitie (2008) zijn de meest effectieve gedragsinterventies de cognitieve gedragsinterventies. De cognitieve gedragsinterventies zijn interventies die met behulp van technieken uit de gedragstherapie ingaan op cognities, denkfouten, het beheersen van impulsen, doordenken van consequenties van gedrag en het leren van alternatieve gedragsmogelijkheden (Ministerie van Justitie 2008: 26-27). Het meest effectief zijn verder de programma's die zich ook op de omgeving richten en waarbij de begeleider een outreachende rol heeft (idem:22).

Er zijn geen onderzoeken naar het verschil in effectiviteit van interventies voor etnische minderheidsgroepen en autochtone groepen jongeren. Amerikaans onderzoek laat zien dat cultuurgevoelige interventies wel meer succesvol zijn in het betrekken van jongeren, maar dit leidt echter niet tot grotere effectiviteit (Put 2011). Volgens het Ministerie van Justitie is het niet raadzaam om speciale groepen samen te stellen voor daders met een bepaalde culturele achtergrond. Het is juist beter om daders met verschillende achtergronden en meningen met elkaar te confronteren. Verder zou de aanpak zich moeten richten op de individuele problematiek en niet op de culturele achtergrond (Ministerie van Justitie 2008: 29).

¹⁴ De Erkeningscommissie Gedragsinterventies Justitie beoordeelt de effectiviteit van gedragsinterventies voor jongeren en volwassenen. Van goedgekeurde interventies mag verwacht worden dat zij recidive verminderen of voorkomen.

Motivatatie tot gedragsverandering

Voor het verkrijgen van een gedragsverandering is intrinsieke motivatie een erg belangrijke factor (Verdonck & Jaspaert 2009:1). Er wordt vaak onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie verwijst naar de mate waarin een individu zelf gemotiveerd is problematisch gedrag te veranderen, bij extrinsieke motivatie ervaart een individu druk van buiten om te veranderen of in behandeling te gaan. Hierbij is het belangrijk op te merken dat een individu zich ergens in het midden kan bevinden van 'niet gemotiveerd', 'extern gemotiveerd' tot 'intrinsiek gemotiveerd' (ibid: 8).¹⁵ Intrinsieke motivatie is doorslaggevend om tot een daadwerkelijke gedragsverandering te komen. Het verkrijgen en bevorderen van intrinsieke motivatie is wel afhankelijk van de onmiddellijke omgeving en wordt ook bepaald door persoonskenmerken (ibid: 7).

Hoewel motivatie een voorwaarde is voor gedragsverandering is het geen voorwaarde voor het opstarten van een behandeling (Verdonck & Jaspaert 2009: 20). Motivatie speelt echter wel een belangrijke rol in de acceptatie van een aanbod van vrijwillige nazorg. Homburg en anderen (2010)¹⁶ hebben onderzoek gedaan naar vrijwillige nazorg in Nederland en vonden dat de helft van de jongeren een aanbod van vrijwillige nazorg accepteert. In de beslissing om nazorg te accepteren speelt extrinsieke motivatie een belangrijke rol: vooral de hulp bij het regelen van allerlei praktische zaken haalt jongeren over om de nazorg te accepteren. Daarna is interne motivatie de tweede meest genoemde reden: inzien dat zij ondersteuning nodig hebben (Homburg e.a. 2010: 60).¹⁷

De motivaties van jongeren zijn ook gerelateerd aan de verwachtingen die zij aan de start van de hulpverlening hebben (Verdonck & Jaspaert 2009: 13). Als de hulpverlening niet overeenkomt met wat iemand verwacht, kan dat leiden tot een vermindering in motivatie en tot uitval. De doelen van de hulpverlener moeten daarom worden afgestemd op de doelen van de cliënt en de cliënt moet zoveel mogelijk participeren bij het formuleren van de doelen van de nazorg (idem: 14).

Voor de motivatie en het slagen van de hulp is het volgens Verdonck en Jaspaert (2009) van belang dat de hulpverlener de gevoelens en houdingen van de cliënt onvoorwaardelijk accepteert en een respectvolle en empathische houding heeft. In het stimuleren van de motivatie is ook het creëren van een band, waarin een jongere openstaat voor de beïnvloeding door de hulpverlener, belangrijk. Dit wordt door een aantal factoren bemoeilijkt, zoals een gebrekkige sociale intelligentie en psychische problematiek. Verder kunnen Marokkaanse jongeren de voorkeur geven aan Marokkaanse begeleiders omwille van de cultuur- en taalovereenkomsten. Uit onderzoek blijkt dat cliënten minder vaak voortijdig uit de behandeling stromen en betere behandelresultaten behalen, wanneer de taal en etniciteit van cliënt en hulpverlener overeenstemmen (Verdonck & Jaspaert 2009: 16-17).

¹⁵ Verdonck & Jaspaert (2009) Motivaties voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen. Meetinstrumenten beoordeeld. Den Haag: WODC

¹⁶ Homburg e.a. (2010) *Terug onder begeleiding. Onderzoek naar de aard en omvang van de vrijwillige nazorg voor 18+ PIJ'ers*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek

¹⁷ Jongeren die uit een PJI uitstromen met bepaalde problematiek (bijvoorbeeld psychische problemen of delinquente elementen in de thuissituatie) lijken juist minder vaak een aanbod te krijgen voor nazorg dan jongeren zonder die problematiek (Homburg e.a. 2010: 58). Jongeren zonder inkomen krijgen ook minder vaak nazorg aangeboden maar die wel een aanbod krijgen accepteren die vaker (idem: 59).

2.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de risicofactoren voor delinquent gedrag besproken. Bij jongeren zijn dit individuele eigenschappen, zoals gebrekkige sociale vaardigheden, en sociale factoren in het domein van leeftijdgenoten, school, de buurt en familie. Wat betreft het laatste domein hangt de kwaliteit van de relatie met de ouders en de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan sterker samen met delinquent gedrag dan de gezinsstructuur (bijvoorbeeld eenoudergezin). De invloed van de ouder(s) wordt minder naarmate een kind ouder wordt. Bij jongeren is de omgang met deviante leeftijdsgenoten een betere voorspeller voor delinquent gedrag. Een interventie gericht op het verminderen van het recidive risico moet daarom worden afgestemd aan de leeftijd van de jongere. Interventies gericht op jongeren ouder dan 16 jaar zijn succesvoller als ze gericht zijn op het verwerven van zelfstandigheid.

Om effectief te zijn dienen interventies aan een aantal voorwaarden te voldoen. Deze voorwaarden zijn bekend als de *What Works* criteria. Bij het beoordelen van gedragsinterventies maakt de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie ook gebruik van deze criteria:

- Het niveau van de interventie moet passen bij het risico op recidive.
- De interventie moet zoveel mogelijk zijn toegespitst op het individu en zijn of haar behoeften.
- De interventie moet in stijl en vorm aansluiten bij de leerstijl en mogelijkheden van de cliënt.
- De interventie moet worden uitgevoerd door goed opgeleide en gecoachte begeleiders.
- De interventie moet gericht zijn op de dynamische risicofactoren waarvan bewezen is dat ze samenhangen met het delictgedrag of gerelateerd zijn aan recidive.
- Er is een protocol waarin de technieken en strategieën beschreven zijn die er in de interventie worden gebruikt.

De Erkenningscommissie gebruikt de term *gedragsinterventies* en heeft als eis dat een programma gericht moet zijn op het aanleren van vaardigheden.

3. Nazorg door Bureau Frontlijn

In dit hoofdstuk wordt het nazorgtraject van Bureau Frontlijn beschreven op basis van het Plan van Aanpak Nazorg 2010-2011, voorwaarden doeluitkering, de interviews met betrokkenen (medewerkers van Bureau Frontlijn, BPN en Directie Veiligheid) en de methodiekbeschrijving Jeugdinterventieteam (JIT). De methodiek voor deze specifieke groep is op het moment van onderzoek nog in ontwikkeling, maar de uitgangspunten zijn gelijk aan die van het JIT.

3.1 De methodiek

Doelgroep van de nazorg

De doelgroep van de nazorg door Bureau Frontlijn zijn (ex-)delinquente Rotterdamse jongeren met een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond met één of meerdere problemen op de verschillende leefgebieden. De betrokkenen en de medewerkers van Bureau Frontlijn zijn het erover eens dat de meeste jongeren opgegroeid zijn in problematische gezinsituaties. Zo is er binnen het gezin vaak sprake van veel verhuizingen, schulden, huiselijk geweld en hebben zij vaak al een groot aanbod aan hulpverlening gekregen. De problemen van de jongeren bevinden zich dus op verschillende leefgebieden: het gaat er niet alleen om dat ze hebben vastgezet.

Het doel van de nazorg

Het beschreven doel van de nazorg is stabilisatie van de problematiek op de leefgebieden dat uiteindelijk nieuwe justitiële en politie contacten moet voorkomen. Het uiteindelijke doel van de nazorg is het voorkomen van recidive. Hoewel recidive pas na twee of meer jaar gemeten kan worden, is iedereen het er wel over eens dat het aanpakken van de problemen op de verschillende leefgebieden de kans op recidive op termijn kan verminderen. Eén van de coaches noemde een traject geslaagd als een jongere:

...in staat is om zelfstandig zijn/haar leven op orde te houden op alle verschillende leefgebieden. Dus dat hij/zij zelfstandig problemen kan oplossen of dat hij weet bij welke instanties hij terecht kan. (coach 3)

Het doel van de begeleiding ligt dus ook in het vergroten van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Dit houdt in dat de jongere en het gezin leren zelf hulpvragen te formuleren en naar de juiste instanties te gaan. Volgens de geïnterviewde stakeholders betekent dit ook dat een jongere zich leert conformeren aan de bestaande normen binnen de maatschappij, bijvoorbeeld dat hij weet hoe hij zich moet gedragen en kleden in verschillende situaties.

Theoretische uitgangspunten

In de methodiekbeschrijving van Bureau Frontlijn, het jeugdinterventieteam (JIT), worden een aantal theorieën beschreven die de wetenschappelijke basis vormen van de methodiek.

Om gedrag te veranderen gaat men uit van het Triade-model van Poiesz. Volgens dit model is gedrag het gevolg van de samenhang tussen drie factoren: 'motivatie' (de mate waarin een persoon belangstelling heeft voor het resultaat van het gedrag); 'capaciteit' (de mate waarin een persoon beschikt over de eigenschappen, macht, vaardigheden en instrumenten beschikt om dit gedrag te tonen); en tot slot 'gelegenheid' (de mate waarin tijd en omstandigheden dit gedrag mogelijk maken of belemmeren). Volgens Bureau Frontlijn hebben de jongeren voldoende gelegenheid, en kan door het vergroten van motivatie en capaciteiten het gewenste (m.a.w. niet crimineel) gedrag bereikt worden.

Volgens Bureau Frontlijn denken en communiceren veel delinquente jongeren op basis van hun natuurlijk gevoel. Zo zouden ze veel regels wel 'kennen' maar missen ze het vermogen om de regels te 'begrijpen'. In de methodiekbeschrijving wordt het voorbeeld gegeven dat jongeren wel weten dat drugs verboden zijn, maar dat zij niet begrijpen dat er gezondheidsrisico's aan het gebruik van drugs verbonden zijn.

Dit zou ook voor hun ouders gelden, die daarmee geen goed voorbeeld zijn. Jongeren missen daarom een rolmodel. Volgens het Kennisfundament (Brons e.a. 2008) zouden delinquente jongeren zich vaak nog in de eerste fasen van morele ontwikkeling bevinden. Zo zouden deze jongeren gehoorzamen om straf te vermijden maar niet begrijpen dat wetten ene contract zijn tussen individu en maatschappij.

Naast het gebrek aan motivatie en capaciteiten om het gewenste gedrag te vertonen, het niet 'begrijpen' van de regels in de samenleving, zouden delinquente jongeren over te weinig sociaal en cultureel kapitaal beschikken. Volgens Bureau Frontlijn zou dit 'aangeleerd' moeten worden. Een ander uitgangspunt in de methodiek is de Piramide van Maslow. Hierin worden een aantal niveaus onderscheiden van menselijke behoeften, waarin het hoogste niveau (zelfontplooiing) alleen bereikt kan worden als aan lagere behoeften is voldaan (zoals lichamelijke behoeften).

De peilers van de methodiek zijn het 'ABC-model' (gebaseerd op de Piramide van Maslow), 'meervoudig kijken' en het spaakmodel. Meervoudig kijken of de 'totaalaanpak' houdt in dat Bureau Frontlijn de situatie van jongeren in kaart brengt en dat de problemen waar nog geen hulp voor is gemeld worden bij de ketenpartners. Het 'spaakmodel' veronderstelt dat het gezin en de jongere in het midden van een wiel staan met de hulpverlenende instanties daaromheen. De 'lijntjes' die een gezin of een jongere met de instanties hebben zijn de spaken van een wiel. Bureau Frontlijn helpt om de weg naar de instanties te vinden, inclusief alle formaliteiten die daarbij moeten worden doorlopen, zoals één van de coaches verwoordde:

...de jongen staat in het midden, (de spaken zijn) de wegen die je samen met de jongere moet bewandelen. Zo goed mogelijk voorbereiden, maar ook loslaten en zelf laten proberen, eventueel bespreken en evalueren waarom het mis ging. (coach 2)

Een jongere is zelfredzaam als hij zelfstandig "over de spaken kan lopen". Voordat er gewerkt kan worden aan het vergroten van de sociale vaardigheden van de jongeren dienen eerst de basisbehoeften (zoals levensonderhoud) vervuld te worden (het ABC-model). Pas daarna kan de begeleiding plaatsvinden naar school en naar werk. De voortgang op deze doelen wordt middels het voortgangsformulier bijgehouden en elke maand door Bureau Frontlijn naar BPN gestuurd.

Risicofactoren waarop methodiek BF zich richt

In de methodiekbeschrijving worden de interne en externe risicofactoren beschreven waarop BF zich in de begeleiding richt. Externe risicofactoren waarop BF zich richt zijn de opvoeding; gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal van de ouders; het opgroeien in een éénoudergezin; armoede; schulden; werkloosheid ouders; woonomgeving; sociaal netwerk; broer of zus met ernstige problematiek; huiselijk geweld; en het ontbreken van een vaste woon- of verblijfplaats.

De ouders wordt een grote rol toebedeeld in het criminele gedrag van een jongere. Zo gaat Bureau Frontlijn ervan uit dat het hebben van gescheiden ouders een risicofactor is, waarmee waarschijnlijk het opgroeien in een éénoudergezin bedoeld wordt. Het opgroeien in een éénoudergezin verklaart op zich weinig. Bureau Frontlijn gaat ervan uit dat éénoudergezinnen vaak alleenstaande moeders zijn,

die volgens hen geen gezaghebbende positie hebben en sneller toegeven aan hun kinderen. Dit zijn echter aannames die niet op onderzoek zijn gebaseerd. Volgens Brons e.a. (2010) is uit onderzoek gebleken dat factoren die wel samenhangen met deze gezinsstructuur, zoals financiële problemen of weinig sociale steun uit de omgeving, de kwaliteit van proximale processen beïnvloedt. (Proximale processen zijn processen die te maken hebben met de rechtstreekse interacties van een individu met zijn directe omgeving.) Daardoor zijn de ouders minder betrokken bij de opvoeding, houden zij minder toezicht op hun kinderen en gebruiken vaker negatieve, harde controlestrategieën (Brons 2010: 94).

Interne risicofactoren zijn het ontbreken van een zinvolle dagbesteding (en daaraan gekoppeld omgekeerd dagnacht ritme); een licht verstandelijke beperking (LVB); verslavingsproblematiek; persoonlijkheid of gedragsstoornis; en gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal. Met het gebrek aan cultureel kapitaal wordt bedoeld dat: “het sommige mensen veel moeite kost aan de hoge eisen van het moderne leven te voldoen. Zij zoeken hun identiteit eerder bij de eigen etnische groep dan bij de Nederlandse cultuur” (methodiekbeschrijving JIT: 39). Hoewel een matige integratie als mogelijke etnische specifiek risicofactor voor delinquent gedrag wordt gezien, lijkt dit juist niet te gelden voor jongeren met een Marokkaanse achtergrond volgens de literatuur.

3.2 Selectie en aanmelding

Selectie en aanmelding jongeren uit een penitentiële inrichting (PI)

Volgens de beschikking (werkafspraken) is er een centraal punt, BPN (basisvoorziening persoons-gerichte aanpak), die de jongeren toeleidt naar nazorg. BPN is organisatorisch ondergebracht bij SoZaWe en werkt samen met het Veiligheidshuis en andere ketenpartners. Door de Dienst Justitiële Inrichtingen wordt BPN ingelicht over alle Rotterdamse delinquenten die daar worden aangemeld. Alle jongeren die langer dan 1 maand hebben vastgezet hebben recht op een vorm van nazorg. De jongeren kunnen bij de Medewerker Maatschappelijke Dienstverlening (MMD-er) van de P.I. aangeven bij welke problemen ze hulp nodig hebben welke worden doorgegeven aan BPN.

In 2011 zei een geïnterviewde van BPN dat men in principe alle jongeren tussen de 18 en 26 jaar met een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond naar Bureau Frontlijn stuurt. Er zou dus geen selectie plaatsvinden op basis van de zwaarte van de straf en/of een inschatting van het risico op recidive. Wel werd er gekeken naar de duur van detentie (niet korter dan 1 maand)¹⁸ en het hebben van hulpvragen.

Omdat uit de eerste vergelijking van de BF-jongeren en BPN-jongeren blijkt dat de groepen wel onderling verschillen qua duur van de detentie en frequentie van vastzitten is er nog een keer met iemand van BPN gesproken over de selectieprocedure. Men selecteert zoals hierboven beschreven en kijkt daarbij ook nog of een jongere al andere hulpverleners heeft. Het blijkt dat veel jongeren kort gestraft zijn (en dus buiten de doelgroep vallen) of al van andere hulpverleners ondersteuning krijgen (zoals Jeugdzorg of reclassering toezicht).¹⁹

¹⁸ Indien een jongere korter dan 1 maand heeft vast gezeten maar vaker veroordeeld is geweest, meerdere problemen heeft of zichzelf heeft aangemeld dan kan hij/zij wel een aanbod voor een nazorg traject krijgen (van BPN of van Bureau Frontlijn).

¹⁹ Zoals later besproken zal worden, zijn er in de groep BF-jongeren toch jongeren die korter dan 1 maand hebben gezeten of toezicht van reclassering hebben.

Selectie en aanmelding jongeren uit een justitiële jeugdinrichting (JJI)

De aanmelding van jongeren die uit een JJI stromen, verloopt anders dan hierboven beschreven. Jongeren onder de 18 jaar die een strafbaar feit hebben gepleegd worden in het netwerk- en traject beraad met de ketenpartners besproken. In dat beraad wordt nog niet besloten of een jongere naar Bureau Frontlijn gaat, dat wordt bij Jeugdzorg bepaald door een team van een maatschappelijk werker, een gedragsdeskundige, een jurist en iemand van jeugdreclassering. Volgens de geïnterviewde medewerker van Jeugdzorg wordt er per jongere gekeken wat hij/zij nodig heeft. In de keuze voor het doorverwijzen naar Bureau Frontlijn zijn de volgende vragen van belang: welke hulpverlening is er al aanwezig? Wat is de zwaarte van de problematiek? En, wat is het recidiverisico (op basis van een dynamisch risicoprofiel)?

Er wordt dus allereerst gekeken wat er al in zit qua hulpverlening. Misschien is er al een traject opgestart met een gezinscoach of bij school. Als dat zo is dan wordt Bureau Frontlijn niet ingeschakeld. Ook wordt er gekeken of Bureau Frontlijn meerwaarde biedt. Jeugdzorg kan bijvoorbeeld niet zoveel tijd in een gezin steken als Bureau Frontlijn. Er wordt aangenomen dat de coaches expertise hebben wat betreft de Marokkaanse en Antilliaanse cultuur. Door deze kennis zouden de coaches de ouders mee kunnen geven wat er in de Nederlandse samenleving van ouders wordt verwacht. Bijvoorbeeld dat ouders primair verantwoordelijk zijn als hun kinderen op straat zijn. Verder wordt er gekeken naar de zwaarte van de problematiek en de hulpverlening die nodig is. Veel jongeren zijn al langer in beeld en ontvangen soms al veel hulpverlening.

Contra-indicaties

Er is dus een verschil in de selectie en aanmelding tussen jongeren van 18 jaar en ouder en die van 14 tot 18 jaar. Bij die laatste groep wordt het risico op recidive wel gemeten. Zoals in de literatuurscan besproken, kunnen interventies bij jongeren met een laag recidive risico juist averechts werken. Er is niet beschreven voor welke jongeren het nazorgtraject het meest geschikt is. Sommige jongeren hebben echter te maken met een zware problematiek zoals een psychische stoornis of een verstandelijke beperking. De vraag is of het traject geschikt is voor alle ex-delinquente jongeren met Marokkaanse of Antilliaanse afkomst. De geïnterviewde medewerkers van Bureau Frontlijn geven aan dat zij nooit jongeren zullen weigeren omdat er geen alternatief is voor die jongeren. Indien nodig kunnen zij hem/haar begeleiden naar professionele hulpverlening:

Nee, wij weigeren nooit, we gaan altijd in gesprek met die jongeren, wat kunnen we betekenen? Waar kan hij terecht? Bijvoorbeeld, als hij een verslaving heeft kan hij geholpen worden door Bouman. We proberen die jongere te begeleiden en dingen te regelen. Als je weigert heb je niks voor die jongere gedaan, dan is de kans van terugval wel heel erg groot, maar je kunt hem ook begeleiden naar de afspraken van de psycholoog of Bouman. Bij een gesloten inrichting kijken ze ook niet naar alle leefgebieden, dus daar kunnen we bij helpen. (coach 2)

Volgens een andere coach is het niet aanwezig zijn van contra-indicaties wel eens punt van discussie onder de coaches, maar, legt hij uit:

...ik heb het idee dat we er ons bewust zijn dat het Frontlijntraject misschien niet het gepaste traject is maar dat we in ons achterhoofd hebben dat we er wel wat voor kunnen doen om deze jongere naar de juiste zorg toe te leiden. Dat is iets anders dan je handen er van af te trekken. Ik denk dat dat meer onze aanpak is, ik voel daar wel wat voor, want ja, wat moeten die jongens anders? Dat denk ik soms wel eens, en als ze straks vrij zijn

staan ze er toch alleen voor. Het is beter als er dan [coaches van] Frontlijn voor ze klaar staan. (coach 3)

Bij andere projecten gericht op delinquente jongeren heeft men echter wel contra-indicaties. Bij Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT) bijvoorbeeld, vallen jongeren buiten de doelgroep indien zij een laag recidiverisico hebben, een IQ lager dan 75, zodanige zware psychiatrische en/of drugsproblematiek dat begeleiding niet mogelijk is, geen verblijfsvergunning hebben (of zicht daarop), en/of als de begeleiding vooral gezien wordt als “overbruggingshulp” om hen vanuit de instelling naar een werk- en woonsituatie te begeleiden.²⁰ Tot slot toetsen ook zij op de motivatie van een jongere.

Omdat (intrinsieke) motivatie een belangrijke factor is voor gedragsverandering (zie 2.3), lijkt motivatie in de selectie van jongeren een logisch criterium. Het is echter nog niet voorgekomen dat een jongere een aanbod van Bureau Frontlijn heeft geweigerd. De vraag is of de jongeren ook daadwerkelijk gemotiveerd zijn. Volgens één van de betrokkenen vinden jongeren het aanbod van hulp wel ‘makkelijk’ en zullen zij daarom niet weigeren. Er gaat iemand allerlei zaken regelen die in ieder geval geregeld moeten worden bij vrijlating, zoals huisvesting en een uitkering, en dan ‘hoeft hij het zelf niet te doen’. Om die reden worden nu alleen nog jongeren naar Bureau Frontlijn gestuurd die zelf aangeven een hulpvraag te hebben. Desalniettemin kunnen jongeren de door Bureau Frontlijn aangeboden hulp vooral zien als overbruggingshulp naar huisvesting of uitkering. De motivatie van jongeren wordt in het volgende hoofdstuk uitgebreid besproken.

3.3 De fasen van het traject

Het traject bestaat uit drie fasen: de aanmelding en de intake (twee weken), de intensieve begeleiding (38 weken) en intensieve nazorg (12 weken). De benodigde tijd in de verschillende fasen is bij benadering. Fasen kunnen langer of juist korter duren al naar gelang de tijd die het kost om bepaalde doelen te behalen.

Fase 1: intake en begeleidingsplan

Bij de aanmelding stuurt BPN alle (bekende) relevante informatie over de jongere en eventueel het gezin naar Bureau Frontlijn. Dit doen zij aan de hand van een format waarin informatie staat over 9 leefgebieden (huisvesting, gezin, gezondheid, scholing/opleiding, werk, financiën, vrijetijdsbesteding, sociale omgeving/vaardigheden en politie/justitie). Het format vormt een eerste indruk van de jongere, maar is geen compleet beeld. Deze informatie wordt aangevuld met informatie die Bureau Frontlijn opvraagt van organisaties uit het netwerk zoals de Dosa regisseur, de politie en het jongerenloket.

Idealiter vindt de intake plaats als een jongere nog in detentie zit. Als een jongere al vrij is, is hij of zij soms lastig te vinden en bestaat de kans dat hij of zij al in het oude gedrag is teruggevallen. Een andere belangrijke reden, volgens een BF-coach, is dat urgente zaken het beste geregeld zouden zijn voordat men vrijkomt (zoals huisvesting). BPN krijg soms pas laat gemeld dat een jongere vrijkomt waardoor de jongere al vrij is of de zaak inmiddels is geschorst. Ook kan het zijn dat een jongere aangeeft geen begeleiding te willen. In principe is deelname aan het traject vrijwillig. In de interviews is gebleken dat er soms wel sprake is van enige dwang, dit wordt besproken in het volgende hoofdstuk.

²⁰ Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer heeft een aparte nazorgmethode voor de LVB-doelgroep ontwikkeld.

Tijdens de intake worden de problemen waar de jongeren hulp bij willen krijgen geïnventariseerd. De coach van Bureau Frontlijn geeft dan uitleg wat zij voor hen kunnen betekenen, wat er van hen wordt verwacht en praktische zaken zoals de duur van het project. De meest acute problemen worden besproken en indien mogelijk zo snel mogelijk aangepakt. Indien een jongere bijvoorbeeld een eigen woning heeft kan er geholpen worden met een voorschotregeling van SoZaWe zodat de huur kan worden doorbetaald (en hij/zij het huis niet kwijtraakt). Er worden ook huisbezoeken gedaan als een jongere nog in detentie zit, bijvoorbeeld om het gezin voor te bereiden op de terugkeer van een jongere die lang heeft vastgezeten of om een beeld te krijgen van de eventuele problematiek in het gezin.

Na het intakegesprek met een jongere stelt Bureau Frontlijn een begeleidingsplan op waarbij de jongere betrokken wordt. Het begeleidingsplan wordt afgestemd met de Reclassering Nederland of met Jeugdreclassering (JR), de individuele trajectbegeleider (ITB-er) (indien jongere nog in een JJI verblijft) of MMD'er (indien jongere nog in een PI verblijft), met BPN, met de DOSA-regisseur en eventuele andere betrokken partijen (zoals een gezinscoach).

Het begeleidingsplan bestaat uit een probleembeschrijving en hulpvraag (jongere heeft bijvoorbeeld geen startkwalificatie en wil hulp bij het vinden van een geschikte opleiding), een probleemanalyse (problemen per leefgebied en verdere achtergrond problemen), een conclusie en een plan van aanpak (met daarin de interventies). De jongeren dienen het begeleidingsplan te tekenen.

Intensieve begeleiding (Fase 2)

Na de intake, het oplossen van acute problemen en het opstellen van het begeleidingsplan wordt gestart met de fase van intensieve begeleiding. In deze fase moeten de problemen op de verschillende leefgebieden worden opgepakt. Daarin is de samenwerking tussen de coaches van Bureau Frontlijn en de trajectregisseurs belangrijk. Hoewel er volgens betrokkenen wel verbetering heeft plaatsgevonden in de loop van een jaar, lijkt de verdeling tussen de taken en verantwoordelijkheden van de trajectregisseurs en de coaches van Bureau Frontlijn nog niet helemaal helder.

De trajectregisseur heeft de regie over de nazorg van alle (ex)delinquente jongeren dus ook over degenen die een traject bij Bureau Frontlijn volgen. Dit betekent dat de interventies van Bureau Frontlijn moeten worden afgestemd met de desbetreffende trajectregisseur. De jongeren worden per postcode gebied aan een trajectregisseur gekoppeld. De trajectregisseur is verantwoordelijk voor het regelen van huisvesting (er zijn afspraken met een aantal woningcorporaties dat er een aantal woningen beschikbaar is voor deze doelgroep), woonbegeleiding en een uitkering. Bij het aanvragen van een uitkering bijvoorbeeld, maakt de trajectregisseur een afspraak bij het jongerenloket en is het de bedoeling dat Bureau Frontlijn de jongere naar deze afspraak begeleidt.

Van Bureau Frontlijn krijgen zij een training om sociale vaardigheden aan te leren en een empowermenttraining. Deze laatste is de cursus 'Urban Skills 4 u' door Bon Consult. In die cursus leert men de jongeren zich bewust te worden van wie ze zijn, wat ze willen bereiken en hoe ze dit kunnen bereiken. Andere trainingen worden in principe door de ketenpartners verzorgd. Bureau Frontlijn zou in de begeleiding van de jongeren ook het gezin en andere sociale kringen waar de jongere deel van uitmaakt (zoals de vriendenkring, school en werkgever) betrekken. Dit doen zij ook

omdat er binnen het eigen sociale netwerk personen aanwezig kunnen zijn die een positieve invloed kunnen hebben op de jongere.

Intensieve nazorg (Fase 3)

De begeleiding wordt langzaam afgebouwd en na ongeveer 9 maanden begint de fase van intensieve nazorg (ongeveer drie uur per week). In deze fase wordt nog wekelijks contact onderhouden met de jongere en vinden er nog enkele huisbezoeken plaats. Als na drie maanden blijkt dat de jongere goed blijft functioneren en er geen recidiverisico's meer zijn wordt de begeleiding afgerond. Een jongere kan wel ook na die tijd bij problemen bij Bureau Frontlijn terugkomen.

Duur van het traject

De duur van het traject is voor alle jongeren 52 weken. Zoals hierboven beschreven duurt de intensieve fase 38 weken. De problematiek en hulpbehoefte variëren echter. Volgens twee medewerkers van BPN zouden de jongeren eerder overgedragen kunnen worden naar andere instanties. Als een jongere bijvoorbeeld woonbegeleiding krijgt is de begeleiding van Bureau Frontlijn dan ook nog wel nodig? Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn en volgens één van de betrokkenen is woonbegeleiding echter niet gericht op de verschillende leefgebieden. Sterker nog, volgens een betrokkene bestaat de woonbegeleiding enkel uit het controleren van de woonsituatie (en wordt jongere eens in de paar weken bezocht). Verder is het aantal uur (302) per traject gebaseerd op de gemiddelde inzet van de coaches. Jongeren met een zwaardere problematiek krijgen dus meer uren begeleiding dan jongeren met een lichtere problematiek.

3.4 De aanpak in de praktijk

Zoals beschreven is de aanpak van Bureau Frontlijn erop gericht de problematiek van de jongeren te verminderen en hen meer zelfredzaam te maken. Hieronder zal beschreven worden op welke wijze men dit tracht te doen, hoe men jongeren motiveert hun gedrag te veranderen en op welke wijze het gezin betrokken wordt in het traject. Tot slot zal de houding en vaardigheden van de coaches besproken worden.

Zelfredzaamheid bevorderen

In de methodiekbeschrijving wordt het niet kunnen verwoorden van hun hulpvraag bij instanties als voorbeeld gegeven van het onvoldoende zelfredzaam zijn van deze doelgroep. Bij instanties heeft men een bepaalde manier van praten volgens de geïnterviewde medewerkers van Bureau Frontlijn. Ze gebruiken woorden die de jongeren niet begrijpen en er wordt ook niet doorgevraagd (zoals: 'Begrijp je het? Heb je nog vragen?'). De meeste jongeren zouden deze 'instantietaal' niet begrijpen en geven het snel op. Ook worden ze soms weggestuurd omdat ze hun probleem niet goed kunnen uitleggen. Bureau Frontlijn begeleidt de jongeren daarom in het contact naar de instanties:

...sommige jongeren hebben angst om naar organisaties te gaan. Soms willen ze zelf ook het woord niet doen, zo onzeker, maar dan zeg ik: ik sta naast je ik neem het over als het niet lukt....Soms al drie of vier keer naar het jongerenloket geweest voordat ze hier kwamen. Werden ze steeds weggestuurd, kom maar terug. (coach 2)

De gesprekken worden in principe samen voorbereid en het is de bedoeling dat jongeren zelf het woord voeren. De coach kan het gesprek wel overnemen als dat nodig blijkt. Na het bezoek aan een instantie wordt het gesprek geëvalueerd (wat ging er goed, wat kan er beter?). Op die manier probeert Bureau Frontlijn jongeren zelfstandig en zelfredzaam te maken.

Hoewel Bureau Frontlijn de jongeren op deze manier dus juist zelfstandiger en meer zelfredzaam denkt te maken, zijn betrokkenen soms van mening dat jongeren te veel uit handen wordt genomen en ze zelfs 'pamperen'. Volgens hen vinden jongeren het wel 'makkelijk' dat Bureau Frontlijn zaken voor hen regelt:

Die [jongeren] zeggen: nou dat is makkelijk, er gaat iemand iets voor mij doen dan hoef ik het zelf niet te doen...

Verder probeert men de zelfredzaamheid te bevorderen door het sociale netwerk in kaart te brengen en te bekijken welke personen de jongeren kunnen helpen. In hoeverre een mate van zelfredzaamheid kan worden bereikt zal per individu verschillen en afhangen van de eventuele belemmeringen. Zo zal het erg moeilijk zijn om een jongere met een laag IQ of LVB bepaalde vaardigheden aan te leren.

Op de vraag of jongeren een positieve draai kunnen geven aan hun leven door het volgen van een nazorgtraject zoals die van Frontlijn antwoorden de meeste betrokkenen dat dit mogelijk maar wel erg moeilijk is. Volgens de meeste betrokkenen is de belangrijkste voorwaarde voor het succesvol doorlopen van het traject de eigen motivatie.

Motiveren

Een jongere moet zelf gemotiveerd zijn om veranderingen in zijn leven aan te brengen en daarin kan hij worden ondersteund op een aantal leefgebieden. Zoals eerder besproken, wordt dit ook in de literatuur als een erg belangrijke voorwaarde gezien voor gedragsverandering.

Bij jongeren die niet gemotiveerd zijn zal het traject niet veel opleveren. Medewerkers van Bureau Frontlijn en andere geïnterviewde stakeholders zijn het er over eens dat er een bepaalde groep jongeren 'niet te redden' is. Dit zijn vooral jongeren die met hun criminele activiteiten veel geld verdienen, zoals drugskoeriers of handelaars. Het enorme verschil in inkomen werkt niet motiverend om jongeren op het rechte pad te houden, zoals twee coaches verwoordden:

Dat is heel moeilijk, de jongens van het grote geld, dan moeten ze voor een prikkie onbenullig werk gaan doen (coach 2)

Je hoopt dat je ze op een bepaalde manier kan motiveren om verder te kijken dan die uitkering op dat moment. Dus dat je daarna kan gaan werken. Dan heb je nog steeds minder dat je daarvoor had, maar het geeft ook een bepaalde rust...(coach 1)

Volgens de tweede geciteerde coach zijn sommige jongeren juist op zoek naar die rust en zijn daarom, ondanks het grote verschil in inkomen, toch gemotiveerd om te veranderen. De eerst geciteerde coach raadt gemotiveerde jongeren aan om zelf werk te gaan zoeken, en niet af te wachten wat het jongerenloket aanbiedt. Ook wordt jongeren soms voorgehouden dat de criminele carrière niet echt duurzaam is, en dat zij bepaald geen topcriminelen zijn.

Jongeren zijn dus niet altijd even gemotiveerd om hun problemen aan te pakken. De vraag is dan: hoe motiveer je die jongeren? Volgens de coaches is de beste manier om een jongere te motiveren door het behalen van resultaten. Vooral als een coach kan laten zien dat sommige zaken snel geregeld kunnen worden kan dat motiverend werken. Verder motiveert het jongeren als ze merken dat ze

bepaalde zaken zelf hebben kunnen regelen (met behulp van Bureau Frontlijn). Het geeft hen het nodige zelfvertrouwen om dingen zelf aan te pakken. In een aanvraag van bijvoorbeeld een uitkering laat de coach zoveel mogelijk aan de jongere zelf over. Wel wordt hem verteld welke stappen hij moet nemen en krijgt hij daar hulp bij. Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn krijgt een jongere zo het besef welke moeite zulke aanvragen kosten, leert hij het zelfstandig te doen en worden tegelijkertijd zijn problemen aangepakt.

Motivatiesprekken vinden niet plaats. Wel krijgen de jongeren een sociale vaardigheden/empowermenttraining aangeboden door Bureau Frontlijn die ook gericht is op het reflecteren op het eigen handelen (vooral waar ze in de fout zijn gegaan) en het aanleren van sociale vaardigheden. Het aanleren van sociale vaardigheden gebeurt ook in de voorbereidingen van de bezoeken aan instanties of voor sollicitatiesprekken. Sommige jongeren kijken hun gesprekspartner bijvoorbeeld niet aan of komen met hun capuchon op ergens binnen.

Betrekken gezin

De ouders en de rest van het gezin wordt volgens Bureau Frontlijn vaak betrokken in de begeleiding van de jongeren. De redenering hierachter is dat de problemen van de jongeren gerelateerd zijn aan de situatie thuis. De ouders hebben ook problemen op allerlei leefgebieden. Als die problemen niet worden opgelost dan heeft het traject geen kans van slagen. Het is niet duidelijk waar de begeleiding uit bestaat. Gezinsleden worden soms naar de juiste instanties geleid, er vinden bemiddelingsgesprekken plaats als er conflicten zijn met de jongere die begeleid wordt, en er is soms sprake van 'opvoedingsondersteuning'. Wat dit laatste precies inhoudt of hoe dit wordt vorm gegeven is niet duidelijk. Daarbij is het de vraag of er bij de doelgroep van 14 jaar en ouder nog wel sprake is van 'opvoeding'. De meeste jongeren in de trajecten zijn zelfs al 18 jaar of ouder.

Juist omdat het probleem soms bij de ouders ligt, zouden die volgens één van de betrokkenen juist niet betrokken moeten worden: omdat de gezinsrelatie niet meer te herstellen is kan men beter werken aan de zelfstandigheid van die jongere. Zoals al eerder beschreven komen veel van de jongeren inderdaad uit 'probleemgezinnen'. Volgens dezelfde betrokkene zouden andere instanties ingeschakeld moeten worden als er problemen in het gezin zijn, zoals een gezinscoach.

Volgens het Kennisfundament (Dek 2008: 75) zijn interventies die niet alleen op de jongere gericht zijn maar ook op diens omgeving effectiever. Het betrekken van de sociale omgeving door Bureau Frontlijn valt echter niet onder de voorbeelden die het Kennisfundament hiervan geeft (oudertrainingen, functionele gezinstherapie, multisysteemtherapie, tijdelijke plaatsing in een therapeutisch pleeggezin en tijdelijke plaatsing in een gezinsvervangend tehuis).

De houding van de coaches

Een deel van de coaches is na een stageperiode bij Bureau Frontlijn gaan werken en heeft nog niet veel werkervaring. Volgens een geïnterviewde medewerker van Bureau Frontlijn hebben zij daarentegen wel andere noodzakelijke ervaring omdat ze bijvoorbeeld ook uit achterstandswijken komen. Daarom weten zij hoe je met die jongeren om moet gaan.

De coaches hebben ook niet noodzakelijk een Marokkaanse of Antilliaanse afkomst. Bij het contact met Marokkaanse gezinnen kan het volgens de coaches wel een voordeel zijn als de coach een

Marokkaanse afkomst heeft. Volgens twee coaches kan een coach met dezelfde achtergrond soms helpen om een ingang te creëren:

Het is zo belangrijk om een ingang te creëren. [maar] je moet zeggen dat als hij geholpen gaat worden dan [kan] hij ook door anderen worden geholpen, bijvoorbeeld door een autochtoon of Antiliaan. (coach 2)

Uit de literatuur blijkt echter dat cliënten minder vaak uitvallen en betere resultaten behalen als de taal en etniciteit tussen de begeleider en cliënt wel overeenstemt.

Een van de betrokkenen vindt dat coaches vooral 'zakelijk, duidelijk en een beetje streng' moeten zijn naar de jongeren toe. Zij moeten stevig in de schoenen staan en realistisch zijn. Belangrijk daarbij is om de jongeren steeds op hun verantwoordelijkheden te wijzen. De coach moet verder inlevingsvermogen hebben in die jongeren. De coaches schetsen een soortgelijk beeld van de benodigde vaardigheden:

Je moet echt duidelijk en concreet zijn tegen die jongeren. Je moet niet zeggen: over een week heb jij je uitkering. (Maar): luister, we gaan samen naar het jongerenloket waar je een intake krijgt, en verder uitleggen wat er gaat gebeuren. Op dat moment leer je die jongere ook een beetje geduld en vaardigheden en dat hij ook tegenslagen kan tegenkomen. (coach 2)

Duidelijkheid en eerlijkheid tegenover een jongere worden ook genoemd als belangrijk voor de veiligheid van de coaches. Een coach moet een jongere niets beloven omdat de kans bestaat dat als het niet lukt hij zijn woede op de coach richt.

Indicering

Als er sprake is van psychische problemen of problematisch middelengebruik zouden jongeren geïndiceerd moeten worden en vervolgens overgedragen aan een GGZ instelling. Volgens één van de betrokkenen en de medewerkers van Bureau Frontlijn duurt het lang voordat een jongere geïndiceerd is. Bij kortgestraften hebben de inrichtingsmedewerkers in detentie ook niet veel tijd gehad voor onderzoek en indicatie. Een ander probleem is dat jongeren niet willen meewerken aan een indicering, zij zouden dan moeten erkennen dat zij een (psychisch) probleem hebben:

Je mag al lang blij zijn als je een jongen naar een psycholoog kan sturen zonder indicatie, want die jongen zegt: ik ben toch niet gek? Je mag blij zijn als je zegt, je bent agressief daar kan je wat aan doen. Zodra we hem richting indicatie gaan sturen en onderzocht moet worden, formulieren moeten invullen, dat gaat hem niet worden. [als] hij daar bereid voor is, voordat je een indicatie krijgt, dan ben je 6 maanden verder, hoe lang duurt ons traject? Wij willen heel snel kunnen schakelen, heel simpel denken, hoeveel tijd ga je erin stoppen?

Tijdens het onderzoek is Bureau Frontlijn met de ACT-teams²¹ in gesprek om te kijken of zij een rol kunnen spelen om de jongeren eerder naar de juiste hulpverlening te begeleiden. Zo kunnen zij nakijken of er psychische problemen bekend zijn van de jongeren.

²¹ ACT is een intensieve vorm van zorg waarin men zowel zorgmijders in zorg probeert te krijgen als in zorg zijnde patiënten intensief begeleidt.

3.5 Belemmerende factoren

Verschil in visie

De trajectregisseurs en de coaches van Bureau Frontlijn verschillen in visie wat betreft de problemen die als eerst moeten worden aangepakt. De coaches van Bureau Frontlijn zien huisvesting en een inkomen als de meest urgente problemen. Pas als deze zijn opgelost kunnen de problemen op de andere leefgebieden worden aangepakt. Volgens een geïnterviewde trajectregisseur leidt dit er echter toe dat andere problemen niet worden opgepakt omdat jongeren dan al hebben wat zij willen. Het komt bijvoorbeeld voor dat een jongere de nazorg van Bureau Frontlijn weigert maar als hij bij andere jongeren ziet dat zij een woning hebben 'gekregen' melden ze zich weer aan en willen zo snel mogelijk een woning krijgen (zonder gemotiveerd te zijn om andere problemen aan te pakken). Ook is het gebeurd dat een jongere die snel een woning had gekregen, zijn burens terroriseerde en zelfs een buurman heeft mishandeld. Het is dus daarom van belang eerst de problematiek van de jongere goed te analyseren. De jongere uit het voorbeeld had volgens de trajectregisseur eerst met zijn agressie geholpen moeten worden. Ten tweede moeten jongeren laten zien dat zij gemotiveerd zijn om problemen aan te pakken. Huisvesting zou dus als een 'beloning' moeten dienen voor jongeren die actief met hun problemen aan de slag gaan. Medewerkers van BPN vinden het verder oneerlijk als jongeren die uit detentie komen eerder een woning krijgen toegewezen als niet-delinquente jongeren.

Gebrek aan afstemming

Volgens betrokkenen proberen de coaches soms zelf zaken te regelen zonder afstemming met de trajectregisseur. Dit kan leiden tot irritaties bij de trajectregisseurs. Volgens de medewerkers van BPN houden de coaches van Bureau Frontlijn zich niet altijd aan het beleid van de instanties waar zij mee te maken hebben. Zo kunnen zij wel aan een jongere vragen of hij weer naar school wil, maar als een jongere een startkwalificatie heeft moet hij gaan werken in plaats van nog een opleiding volgen. De medewerkers van Bureau Frontlijn erkennen dat zij zich niet altijd precies aan de regels houden. Zo laten ze jongeren ook zelf op woningen reageren als een woning via BPN te lang duurt. Volgens Bureau Frontlijn wil men bij BPN zich meer aan de formele weg houden. Volgens een medewerker van Bureau Frontlijn moet je bij de doelgroep echter niet te formeel zijn en niet van te voren stellen dat ze zich aan bepaalde voorwaarden moeten houden, omdat dat niet werkt.

Volgens BPN geeft Bureau Frontlijn knelpunten in de begeleiding soms niet snel genoeg door. Volgens de coaches gaan zij echter soms zelf zaken regelen omdat sommige trajectregisseurs zich onvoldoende inzetten:

De trajectregisseurs, sommigen doen heel veel, als je die belt van: ik loop hier tegen aan, dan gaan zij voor je bellen, want zij hebben heel veel connecties, en kunnen veel sneller werken dan wij. Sommigen doen echt niks, daar heb je niks aan. (coach 1)

Volgens de hierboven geciteerde coach heb je de trajectregisseurs vooral nodig als er crisis is, maar als het traject goed verloopt heb je ze niet nodig. Een andere medewerker van Bureau Frontlijn erkent dat de trajectregisseur nodig is om bepaalde problemen op te lossen, bijvoorbeeld huisvesting.

Bij Bureau Frontlijn vinden ze een ander knelpunt dat zij door andere instellingen niet tijdig op de hoogte worden gebracht van bepaalde problemen of ontwikkelingen. Van het jongerenloket zouden ze bijvoorbeeld graag willen horen wanneer een jongere een uitnodiging krijgt voor een traject, en wanneer een jongere in een traject zit zouden ze graag op de hoogte worden gebracht als een jongere verzuimt.

De onregelmatige instroom

De instroom van jongeren uit de doelgroep is niet gelijkmatig. Zo werden er in de laatste drie maanden van 2012, 37 jongeren aangemeld. In 2011 worden er in de eerste drie maanden 'slechts' 10 jongeren aangemeld en in de drie daarop volgende maanden 12 jongeren. Volgens een medewerker van BPN kost de selectie en planning veel tijd. Volgens een andere medewerker zijn er te weinig jongeren die aan de selectiecriteria (duur detentie, aanwezigheid hulpverleners) voldoen.

De organisatorische belemmerende factoren zijn dus het gebrek aan communicatie en afstemming, een verschil in visie en de onregelmatige instroom. De bespreking van deze knelpunten wordt bemoeilijkt doordat er sprake is van een defensieve houding ten opzichte van elkaar.

De problematiek van de jongeren

Bij de jongeren zelf zijn de knelpunten de ingewikkelde problematiek en een gebrek aan motivatie, wat in het volgende hoofdstuk wordt besproken. Verder loopt er soms nog een zaak tegen een jongere of er loopt nog een hoger beroep. Het kan dus gebeuren dat een jongere tijdens het traject (weer) vast komt te zitten. Volgens sommige stakeholders van BPN is de problematiek van de jongeren die een traject hebben bij Bureau Frontlijn te zwaar en hebben de coaches niet de juiste vaardigheden om hiermee om te gaan. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om jongeren met psychische problemen. Volgens een betrokkene 'probeert Bureau Frontlijn deze jongeren wel te helpen, maar dat loopt meestal niet goed'. Zij zijn eigenlijk cliënten voor een GGZ instelling en zouden moeten worden overgedragen. Zoals hierboven beschreven gebeurt dit vaak niet omdat jongeren niet zouden willen meewerken aan een indicering.

3.6 Samenvatting

Doelen nazorg

Alle stakeholders zijn het erover eens dat het doel van de nazorg stabilisatie van de problematiek op de leefgebieden is en het bevorderen van de zelfredzaamheid. Het veronderstelde mechanisme is dat door het behalen van deze doelen nieuwe justitiële contacten worden voorkomen. Hoewel men het over het mechanisme eens is, heeft men verschillende visies wat betreft de wijze waarop dit bereikt kan of dient te worden. Dit gaat dan voornamelijk over het wel of niet regelen van bepaalde zaken voor de jongeren door de medewerkers van Bureau Frontlijn.

Het is echter de vraag of door het oplossen van de problemen op de verschillende leefgebieden het risico op recidive vermindert. Om recidive te voorkomen is gedragsverandering bij de jongeren noodzakelijk. Interventies die gericht zijn op gedragsverandering zijn veelal gebaseerd op cognitieve gedragstherapie. De nazorg door Bureau Frontlijn lijkt nu vooral de randvoorwaarden te scheppen om niet terug te vallen in het oude gedrag, zoals inkomen of een dagbesteding.

Methodiek

In de methodiekbeschrijving van Bureau Frontlijn worden een aantal theorieën beschreven die de wetenschappelijke basis zouden vormen van de methodiek. Deze theorieën zijn echter heel algemeen en het is vaak niet duidelijk hoe deze theorieën gerelateerd zijn met de aanpak. In de methodiek wordt, behalve de twee trainingen, niet duidelijk beschreven welke activiteiten concreet worden ondernomen om de doelen te verwezenlijken. De volgorde, frequentie, intensiteit, duur en timing van contacten en activiteiten zijn niet duidelijk beschreven.

De ouders wordt een grote rol toebedeeld in het criminele gedrag van de jongeren. Zij missen de capaciteit om hun kinderen op te voeden en hebben geen ouderlijk gezag. Daarom geeft Bureau Frontlijn opvoedingsondersteuning en zegt men vaardigheden van de ouders te vergroten. Aan het einde van de adolescentie zijn de risicofactoren echter veel minder gerelateerd aan het familiedomein. Het potentiële effect van interventies gericht op het familiedomein vermindert dus ook naarmate jongeren ouder zijn (Put 2011). Aan het einde van de adolescentie spelen de risicofactoren in het domein van houding, relaties en school een veel grotere rol (idem).

Volgens de beschikking moet Bureau Frontlijn streven naar een erkenning van het Ministerie van Justitie. De Erkeningscommissie Gedragsinterventies Justitie toetst de kwaliteit van gedragsinterventies. Van goedgekeurde interventies mag worden verwacht dat zij recidive verminderen of voorkomen. Een gedragsinterventie wordt hierbij gedefinieerd als “een programmatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag en/of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive”. De begeleiding door Bureau Frontlijn is geen gedragsinterventie volgens deze definitie.

Belemmerende factoren

Volgens Bureau Frontlijn worden bepaalde zaken onvoldoende of onvoldoende snel geregeld door BPN of andere instanties. Hier lijken praktische belemmeringen een rol te hebben. Hier speelt echter ook een verschil in visie mee, namelijk over de mate van geschiktheid van bepaalde trajecten en de mate van urgentie van bepaalde problemen. Veel knelpunten in de begeleiding zijn dus het gevolg van het niet maken van heldere afspraken en een slechte communicatie.

Er is niet beschreven voor welke jongeren het nazorgtraject minder geschikt is. Voor de effectiviteit van interventies is het echter van belang dat de juiste deelnemers worden geselecteerd en dat het risico op recidive wordt gemeten. Één van de criteria van zowel de Erkeningscommissie van Justitie en van het NJI is dat er wordt beschreven voor welk type delinquenten de interventie geschikt is en voor welke niet (contra-indicaties).

4. Problemen, aanpak en ervaringen

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van jongeren met de begeleiding van Bureau Frontlijn beschreven op basis van de interviews met de jongeren en dossieronderzoek. Op basis van het dossieronderzoek wordt inzicht gegeven in hoe vaak bepaalde problematiek voorkomt waarmee een interventie gemoeid is en, indien van toepassing, hoe lang het duurt voordat het doel behaald is. De interviews en het dossieronderzoek maakten deel uit van de procesevaluatie. Op het moment van de start van de procesevaluatie kregen 60 jongeren begeleiding door Bureau Frontlijn. Het hoofdstuk start met een beschrijving van de achtergrond van de jongeren, zoals de problematiek en de duur van detentie. Daarna worden de geregistreerde problemen besproken. Tot slot worden de ervaringen van jongeren beschreven.

4.1 Achtergrond jongeren

In deze paragraaf wordt op basis van de dossiers het opleidingsniveau, de duur van de detentieperiode en de soort delicten beschreven. Daarna wordt de vaak ingewikkelde problematiek geschetst op basis van de interviews en dossiers. Tot slot worden de verwachtingen van de jongeren beschreven van het Bureau Frontlijn traject.

Tabel 4.1 - aanmeldingen per kwartaal^[1]

Okt-dec. 2010	37
Jan-mrt 2011	10
Apr-juni 2011	13
Totaal	60

^[1] aanmelding die in het tweede kwartaal staat is eigenlijk van 5 augustus 2011.

Volgens de medewerkers van BF worden jongeren soms pas laat aangemeld bij Bureau Frontlijn. Dit wordt als belemmerend ervaren omdat men het liefst met de nazorg start als een jongere nog in detentie zit. Van de 60 jongeren wordt bijna de helft (28) na vrijlating aangemeld. In vijf gevallen gebeurt dit binnen 14 dagen, maar bij negen jongeren duurt dit drie tot zes maanden, en bij vier jongeren zelfs zeven tot 13 maanden. Voor het einde van de detentieperiode worden 29 jongeren aangemeld variërend van één dag tot één jaar van te voren. (Het is mogelijk dat jongeren eerst nazorg hebben geweigerd en na verloop van tijd toch gebruik willen maken van het aanbod.)

In september 2011 waren zes van de 60 dossiers voortijdig afgesloten. De reden voor uitval is bij twee jongeren gebrek aan motivatie en bereikbaarheid; één jongere wordt na detentie naar een GGZ instelling overgedragen; één jongere zit in voorarrest wegens misdrijven gepleegd tijdens de nazorgperiode; één jongere is geplaatst in een 24-uurs woonvoorziening buiten Rotterdam, en één jongere zit op het moment van aanmelding in voorarrest en wordt veroordeeld tot 12 jaar detentie.

Detentie & delicten

Van de 60 jongeren hebben 10 jongeren één maand of korter gezeten. Zoals beschreven in hoofdstuk drie, komen jongeren pas in aanmerking voor nazorg door Bureau Frontlijn als ze langer dan één maand vast hebben gezeten of meerdere problemen hebben. Van de 10 jongeren die korter dan 1 maand hebben vastgezeten, hebben er 6 al eerder in detentie gezeten. Van de totale groep, zit bijna

een derde tussen de één en drie maanden vast, 13 jongeren zitten langer dan één jaar in detentie. Ongeveer de helft van de jongeren (34) zijn beschuldigd van twee of meer misdrijven. In de meeste gevallen (51) valt het misdrijf onder 'anders'. Dit kunnen verkeersmisdrijven zijn, overtredingen van de Opiumwet, oplichting, vuurwapenbezit maar ook poging tot doodslag. Eén jongere is veroordeeld voor moord. De aanklachten betreffen verder in 27 gevallen 'geweld', in 13 gevallen 'overval' en in 6 gevallen 'zedes'. Van de 60 jongeren staan 19 jongeren onder toezicht van reclassering (waarvan vijf jongeren uit een JJI zijn gestroomd).

Ingewikkelde problematiek

Volgens de betrokkenen is de problematiek van de doelgroep erg ingewikkeld en volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn wordt dit vaak onderschat. Zo komen de jongeren regelmatig uit multiprobleem gezinnen, en vooral jongeren met een Antilliaanse achtergrond zijn vaak verhuisd. Zo antwoordde een jongere op de vraag waarom hij niet bij zijn ouders woonde:

Eerst woonde ik in 1999 in Amsterdam bij mijn tante, toen bij mijn ouders in 2002 in Den Helder. Daar had ik problemen gekregen met jongeren, die (de politie) zeiden dat het het beste was als ik naar een andere stad ging. Toen ging ik bij mijn tante wonen in Rotterdam, toen woonde ik daar misschien net iets langer dan een half jaar en toen was mijn tante overleden aan een hartaanval. Dus ja, toen mijn tante was overleden had ik weer geen plek om naar toe te gaan. Toen ging ik wonen bij mijn zus, die woonde met 1 kind, die sliep bij haar op de kamer, maar toen was ze weer zwanger en kon ik daar niet blijven. Toen gingen we kijken of reclassering iets voor mij kon doen, en die stelde kamertraining voor. Dan kan je nog een beetje leren hoe je moet afwassen enzo. Toen had ik mij daar aangemeld en was ik daar misschien 2-3 weken daar gebleven en toen startte de problemen al, met de begeleiders (hij moet weg)... toen een paar weken bij een oom, daarna bij vrienden, toen bij de ouders van mijn vriendin.

Zoals uit het verhaal blijkt maakt deze jongere in een relatief korte periode meerdere ingrijpende gebeurtenissen mee: verhuizingen, problemen met de politie en het overlijden van een naaste. Als hij, naar zijn mening onterecht, uit zijn kamer wordt gezet, is hij woedend en valt hij één van de begeleiders fysiek aan:

Op dat moment werd het in mijn hoofd helemaal donker.... ik had geen plek om naar toe te gaan, toen ging het fout, werd ik agressief, en toen moest ik 4 nachten vastzitten.

Voor dat vergriep werd hij niet veroordeeld, maar in 2011 heeft hij nog wel een straf uitgezeten voor geweldpleging in 2007. Uit de dossiers en interviews is duidelijk dat meerdere jongeren problemen hebben om hun agressiviteit te controleren. Een enkele keer staat dan ook in een dossier dat een jongere een agressiviteitstraining volgt of gaat volgen.

Een andere jongere maakt ook iets heel ingrijpends mee: zijn moeder overlijdt in 2003, waarna zijn jongere zus bij zijn oma gaat wonen en hij bij zijn vader en oudere zus blijft wonen. Met zijn vader heeft hij veel conflicten. In 2004 wordt hij voor de eerste keer opgepakt door de politie vanwege onder andere winkeldiefstal. In 2006 hertrouwt zijn vader maar die relatie gaat al snel verkeerd, waar zijn vader hem de schuld van geeft. De vader raakt na de scheiding in de WAO en loopt sinds 2007 bij het RIAGG. In eerste instantie komt de jongere in 2008, door zijn strafbare activiteiten, onder toezichtstelling van Bureau Jeugdzorg maar hij wordt al snel in een gesloten jeugdinstelling geplaatst.

In januari 2009 komt hij in het Hand-in-Hand-project. Eerst in een gesloten groep en later door goed gedrag, in een open groep. Per oktober 2009 wordt hij, onder begeleiding van diverse instanties, weer thuisgeplaatst. Na 1 maand recidiveert de jongere, waar een voorwaardelijke staf op volgt. Daarnaast krijgt hij jeugdreclassering en ambulante behandeling van de Waag opgelegd. De overlast in de buurt en de criminele activiteiten houden niet op en in 2010 komt hij voor twee weken vast te zitten wegens het plegen van vernielingen. Op dat moment is hij nog steeds onder toezicht van jeugdreclassering en omdat hij zich niet aan afspraken houdt bestaat de kans dat hij weer vast komt te zitten.

Zoals hierboven besproken is, hebben veel jongeren een verre van ideale thuissituatie, zijn ze soms al veelvuldig in aanraking geweest met de politie en/of hulpverlening tijdens hun jeugd, of zijn in detentie terecht gekomen tijdens hun opleiding. Tegen die achtergrond is het niet verassend dat slechts weinig jongeren een opleiding met diploma hebben afgerond. Hoewel van 37 jongeren onbekend is of zij een opleiding met diploma hebben afgerond, heeft er van de 23 jongeren waar dit wel van bekend is, slechts één een startkwalificatie (tabel 4.2).

Tabel 4.2 - opleidingsniveau jongeren

Opleiding met diploma	Aantal	Percentage
Geen diploma	17	28%
Basis/vmbo/mbo 1	5	8%
Mbo 2+/havo/vwo;	1	2%
Onbekend	37	62%
Totaal	60	100%

Uit detentie

Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn zouden de jongeren als zij uit detentie komen eerst de gelegenheid moeten krijgen tot een soort zelfreflectie. De sociale vaardigheids/ empowermenttraining die Bureau Frontlijn de jongeren zelf aanbiedt, heeft dan ook als doel dat jongeren nadenken over de keus die zij hebben gemaakt en de gevolgen van hun gedrag. Uit de interviews is gebleken dat jongeren soms niet inzien dat zij iets hebben gedaan waarvoor zij detentie verdienen:

Ik ben een jongere, ik heb ook wel mijn dingen gehad, maar ik heb geen strafblad, ik heb niet echt dingen...En ik zat gewoon tussen moordenaars, verkrachters, dealers, rippers [...] Ik zal je eerlijk vertellen, toen zij mij vast hadden genomen, hebben zij mij zoveel ontnomen. Ja, je rebelliseert, ik had op een gegeven moment zoiets: wat heeft het nog voor zin om naar school te gaan?

Deze jongere was tijdens het interview nog steeds flink van slag over zijn ervaringen in detentie. Hij had het er vooral moeilijk mee dat hij op geen enkele wijze werd gehoord toen hij in hechtenis zat:

Het is heel moeilijk uit te leggen maar als je daar zit, je hebt niks te zeggen. En ik had ook zoiets: als het zo moet, gaan jullie het ook zo krijgen. [...] Jullie hebben mij bestempeld als een crimineel, zonder dat ik er een ben, dan word ik er maar een.

Hij vertelt dat er veel “woede” in hem zat nadat hij na 9 maanden (vervroegd) uit detentie kwam. Ook voelde hij dat hij zijn ouders zwaar had teleurgesteld. De gesprekken met zijn coach van Bureau Frontlijn over deze zaken kon hij erg waarderen: “dat was ook gewoon rustgevend, gewoon met

iemand praten die je begrijpt.” Na een aantal gesprekken met de coach kon hij beter omgaan met zijn woede en was hij weer gemotiveerd om naar school te gaan.

In de interviews gaven jongeren ook aan dat ze gefrustreerd waren dat ze door sommigen nog worden aangekeken op hun verleden. Dit kunnen familieleden zijn of buurtbewoners maar ook potentiële werkgevers. Jongeren vinden het soms moeilijk dat ze hun ouders hebben ‘teleurgesteld’ en zijn soms thuis ook niet meer welkom. Uit de literatuur blijkt dat de overgang van detentie naar de samenleving vooral voor jongeren erg moeilijk is, als zij zich ook nog in de overgangsfase naar de volwassenheid bevinden (James e.a. 2012: 264).

Kennismaking/verwachtingen

Omdat de motivaties van jongeren gerelateerd zijn aan de verwachtingen die zij aan de start van de hulpverlening hebben, is tijdens de interviews aan de jongeren gevraagd wat zij zich nog van de kennismaking met Bureau Frontlijn konden herinneren (onder andere wat betreft informatie over het traject) en wat hun verwachtingen ten aanzien van het nazorgtraject waren. Een aantal jongeren herinnert zich dat zij bij de eerste kennismaking terughoudend waren en niet direct positief tegenover de geboden dienstverlening stonden. Zoals een van de jongeren verwoordt:

...wat stelt het voor, wat heb ik er nu eigenlijk aan. Krijg ik toch alleen nog maar meer mensen die mij aan mijn hoofd komen zeuren, om het maar zo te zeggen.

Deze jongere had al langere tijd te maken gehad met verschillende hulpverleningsinstanties. Na zijn eerste reserves is hij anders gaan denken over Bureau Frontlijn. Hij vindt nu dat hij baat heeft bij de inzet van Bureau Frontlijn. Ook andere jongeren die in eerste instantie een nazorgtraject van Bureau Frontlijn niet zagen zitten gaven aan dat zij hier op een gegeven moment anders over gingen denken, zoals een jongere die op het moment van kennismaking nog in detentie zit vertelt:

Ik zal u ook eerlijk zeggen: ik heb al veel mensen gehad die mij hebben proberen te zeggen van doe dit, en doe dat...ik dacht, het zal wel weer hetzelfde liedje zijn, zit ik hier weer een half uurtje over mijzelf te praten en vervolgens zie ik ze nooit meer.

De eerste kennismaking verliep echter geheel anders dan hij verwacht had: “Hun waren gekomen en hun gingen gewoon interesse tonen in mij.” Volgens de jongere ging het niet over dingen ‘moeten’ maar toonden ze interesse in zijn welzijn en vroegen hem of er problemen waren waarbij zij hem konden helpen. De jongere legt uit dat mede door de wijze waarop hij is benaderd door de coach van Bureau Frontlijn hij het nazorgaanbod toch wel interessant vond. Omdat hij toch nog enige twijfel had verzocht hij om een tweede kennismakinggesprek. Na een paar dagen bezoekt de coach van Bureau Frontlijn hem weer in de inrichting en:

...de manier waarop hij mij toen benaderd heeft, ja, heeft me echt geraakt. Hij heeft mij echt het gevoel gegeven: ik ben er voor je.

Twee jongeren benoemen het eerste contact als nog een beetje ‘vreemd’. Eén van hen vertelt dat hij in de eerste contacten moeite had om over zijn problemen en hulpvragen te praten, maar, legt hij uit:

...dat is, denk ik, ook normaal met iemand die je nog niet kent. Ik vond het mooi dat hij daar ook wel in meespeelde. Hij wist volgens mij ook wel hoe het een beetje zat maar dat

heeft hij ook niet gedaan: alles gelijk pam, gelijk op tafel. Vandaar dat ik hier nog steeds zit, denk ik. Je moet elkaar toch een beetje begrijpen.

De andere jongere zegt dat hij het 'praten over problemen' nog niet gewend was, in ieder geval niet over 'dingen hem dwars zaten'. De contacten met andere instanties verliepen volgens de jongere anders: die werden meer geleid vanuit de instanties. In contacten met andere instanties ging hij er nog vanuit dat hij echt geholpen zou worden maar na een tijdje geloofde hij daar niet meer in, tot: "ik bij hun (Bureau Frontlijn) terecht kwam, toen ging het een beetje beter. Veel beter, eerlijk is eerlijk." Een aantal andere jongeren frustreert zich ook over de hulp van andere instanties en zeggen het gevoel te hebben dat de coaches van Bureau Frontlijn ze echt begrijpen en helpen:

Maar uiteindelijk hebben ze zich bewezen. In mijn ogen. [...] Ze komen afspraken na, als ze het niet kunnen regelen dan zeggen ze dat ook, je weet toch, gewoon duidelijkheid. Die andere mensen praten er allemaal omheen. Zeggen ja, ja, ja, deze mensen zijn gewoon direct, je weet waar je aan toe bent. Ze zeggen ook als je niet goed bezig bent dan zeggen ze ook ja dat moet je niet doen, klaar dit dat. Ze zijn gewoon direct en eerlijk.

Hoewel volgens de coaches dit tijdens de intake wel aan de orde komt, kunnen sommige jongeren zich niet herinneren of er is gesproken over de duur van het traject:

Nee, dat weet ik niet, mij maakt het niet uit, want ze willen het beste voor mij dus, ook al duurt het 2 of 3 jaar...

Hoewel hij niet weet hoe lang het traject zal duren, weet hij wel te vertellen wat Bureau Frontlijn van hem verwacht, namelijk dat hij zich "100% inzet".

Uit bovenstaande wordt duidelijk dat de doelgroep van de nazorg van Bureau Frontlijn een moeilijke doelgroep is. Er is vaak sprake van een problematische voorgeschiedenis, minstens 34 jongeren zijn meerdere keren veroordeeld, ze moeten omgaan met een omgeving die hen soms niet meer accepteert en sommigen van hen zitten in onzekerheid over een uitspraak of hoger beroep. Veel jongeren hebben al ervaring met hulpverlening en hun verwachting van de hulp van Bureau Frontlijn hangt dan ook samen met eerdere ervaringen van hulpverlening. In de volgende paragraaf zal ik de geregistreerde problemen (waar een doel bij is geformuleerd) beschrijven.

4.2 Geregistreerde problemen

Volgens een geïnterviewde coach zijn de meest prangende problemen volgens de jongeren vooral praktisch van aard: het niet beschikken over een inkomen of huisvesting. Volgens één van de betrokkenen is het soms onduidelijk wat nu echt het probleem is. Hebben ze urgent huisvesting nodig omdat ze nergens kunnen verblijven of omdat ze een adres willen hebben? Het niet hebben van een dagbesteding is volgens de meeste betrokkenen een groot probleem, omdat de kans groot is dat jongeren die niets te doen hebben terugvallen in hun oude gedrag.

Er zijn in totaal 420 geregistreerde problemen of doelen. Zoals in tabel 4 is te zien zijn er soms meer doelen geformuleerd op 1 leefgebied. Onder 'gezondheid' valt bijvoorbeeld psychische problematiek, middelengebruik maar ook het niet hebben van een zorgverzekering. Gemiddeld zijn er per jongeren 7 doelen of problemen geformuleerd. Belangrijk op te merken is dat er in de voortgangsrapportages bij 31 jongeren expliciet een doel is geformuleerd op het gebied van politie/justitie (zoals zorg dragen dat

jongere taakstraf uitvoert), maar dat voor alle 60 jongeren het doel is dat zij tijdens het traject niet terug vallen in het criminele gedrag.

Tabel 4.3 - problemen op leefgebieden

Leefgebied	Aantal jongeren dat probleem heeft op leefgebied	Aantal doelen
Huisvesting	48	48
Gezin	39	41
Financiën	36	84
Vrije tijd	30	30
Gezondheid	41	76
Sociale omgeving/vaardigheden	23	23
Opleiding	39	39
Werk	42	51
Politie/justitie	31	38
Totaal	-	420

Huisvesting

In tabel 4.3 is te zien dat er bij 48 van de 60 jongeren een doel geformuleerd is op het gebied van huisvesting. In tien gevallen is het doel een zelfstandige woning en in 7 gevallen begeleid wonen (tabel 4.4). De categorie 'anders' betekent een ander doel dan een eigen woning, bijvoorbeeld inrichtingskosten krijgen.

Tabel 4.4 - problemen huisvesting

Doel	Aantal	Percentage
Zelfstandige woning	10	21
Behoud van woning	3	6
Bemiddelen terugkeer gezin	7	15
Begeleid wonen	7	15
Anders	20	42
Onbekend	1	2
Totaal	48	100

In de voortgangsrapportages staat achter elk doel de datum waarop Bureau Frontlijn met een interventie start en de datum waarop het doel is behaald. Bij 38 jongeren is de startdatum van de interventie bekend. Indien de datum niet bekend is, is de interventie uitgesteld of zit een jongere nog in detentie. Een reden voor uitstel is dat er bijvoorbeeld eerst dringender zaken zijn die opgelost moeten worden en dat een jongere tijdelijk bij familieleden kan wonen. Ook is er soms een probleem op het gebied van huisvesting maar wordt het probleem en/of de interventie niet duidelijk beschreven in het dossier. Verder kan het zijn dat een trajectregisseur vindt dat er eerst andere problemen aangepakt moeten worden voordat huisvesting wordt geregeld, zoals in het vorige hoofdstuk besproken.

In september 2011 was bij 22 van de 38 jongeren het huisvestingsprobleem opgelost. Zoals in tabel 4.5 is te zien, duurde dit in 11 gevallen 0 tot 3 maanden. In de andere 11 gevallen duurde dit 3

maanden tot een jaar. Bij 16 jongeren is het doel van huisvesting nog niet bereikt. Als we naar die 16 jongeren kijken vallen 6 jongeren op waarbij de interventie in of vóór februari 2011 is gestart, dus langer dan 7 maanden geleden. Twee jongeren daarvan zaten op het moment van ons onderzoek (nog) in detentie; bij 1 jongere is het doel inrichtingskosten te krijgen omdat er weinig meubelen in de woning aanwezig zijn; in 1 geval is er urgent een grotere woning nodig; en in twee gevallen woont een jongere (tijdelijk) thuis. Hoewel de laatste drie gevallen minder urgent lijken, blijkt uit de beschrijvingen van de dossiers dat de thuissituaties verre van ideaal zijn.

Tabel 4.5 - duur interventies huisvesting

Aantal weken interventie huisvesting	Aantal	Percentage
0-2 weken	4	11
3-5 weken	4	11
6-12 weken	3	8
13 weken of meer	11	28
Nog niet behaald	16	42
Totaal	38	100

Gezin

Uit de dossieranalyse blijkt dat er bij 25 jongeren problemen en doelen zijn op het gebied van het gezin. Er zijn totaal 41 doelen geformuleerd (zien tabel 4.6). Bij 15 jongeren is er sprake van 'ondersteuning in de opvoedingscapaciteiten'. In een enkel geval betreft dit de opvoedingscapaciteiten van een jongere die zelf een ouder is (er is van vier jongeren bekend dat zij zelf 1 of meer kinderen hebben), maar in de meeste gevallen worden de ouder(s) van de jongeren ondersteund in de opvoeding. Van die 15 jongeren zijn 3 jongeren onder de 18 jaar en 12 tussen de 18 en 22 jaar. Zoals in het vorige hoofdstuk al besproken, is de vraag of er van opvoeding nog wel sprake is in deze leeftijdscategorie. Hierbij moet worden opgemerkt dat ondersteuning in de opvoeding ook gegeven kan worden om te voorkomen dat jongere broers of zussen hetzelfde pad bewandelen.

In 12 gevallen wordt er bemiddeld tussen de gezinsleden, bijvoorbeeld omdat er veel spanningen zijn tussen de ouders en jongere of tussen de jongere en broer(s) of zus(sen). In vier van die gevallen is er ook sprake van ondersteuning in de opvoeding.

Tabel 4.6 - Interventies Gezin

Interventie	Aantal	Percentage
Steun opvoeding	15	37
Bemiddelen gezinsleden	12	29
Huiselijk geweld	2	5
Anders	12	29
Totaal	41	100

Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven gaan de coaches ook op huisbezoek bij de meeste jongeren en spreken dan ook andere gezinsleden. In één geval wacht een jongere op een uithuisplaatsing.

In september 2011 waren bij acht jongeren de doelen op het gebied van het gezin behaald. Bij drie jongeren betreft het doel het bemiddelen van de gezinsleden, bij twee opvoedingsondersteuning, bij

twee jongeren is de relatie met het eigen kind hersteld of versterkt (categorie 'anders') en bij 1 jongere is het doel behaald dat het gezin kan voorzien in de basisbehoeften.

Werk

Bij 42 jongeren zijn er één of twee doelen geformuleerd op het gebied van werk. Bij de meeste jongeren gaat het om een leer-werk traject of bijbaan (tabel 4.7). De categorie 'anders' staat 3 keer voor vrijwilligerswerk, twee keer voor tijdelijk werk en 1 keer voor stage.

Tabel 4.7 - doelen op het gebied van werk

Doel	Aantal	Percentage
Leer-werktraject	18	35
Bijbaan	15	29
Reguliere baan	9	18
Anders	9	18
Totaal	51	100

Bij 14 jongeren was het doel op het gebied van werk behaald in september 2011. Jongeren kunnen soms niet aan de slag bij een bedrijf omdat daar een verklaring omtrent gedrag voor nodig is. Het werken via een uitzendbureau betreft voornamelijk tijdelijk werk en dat betekent dat zij opnieuw een uitkering moeten aanvragen wanneer het werk ophoudt. Het aanvragen duurt altijd weer enige tijd en dat is lastig als jongeren weinig te besteden hebben.

In tabel 4.8 staat hoeveel weken het gemiddeld heeft geduurd voordat een doel op het gebied van werk bereikt is. Dit overzicht is slechts ter illustratie. Pas als alle trajecten zijn afgerond is er inzicht in hoe lang het gemiddeld duurt jongeren naar werk te leiden. Als we kijken naar de startdatums van de interventies waarvan de doelen nog niet bereikt zijn (die in het 1e kwartaal van 2011 of eerder liggen) blijkt dat dit bij één jongere al één jaar en drie maanden duurt, bij vier jongeren 10 maanden, en bij twee jongeren acht maanden.

Tabel 4.8 - aantal behaalde werkdoelen in september 2011

Doel	Aantal	Gemiddelde duur (weken)
Leer-werktraject	7	18
Bijbaan	3	11
Reguliere baan	1	2
Anders	1	11
Totaal	12	-

Opleiding

Op het gebied van opleiding zijn bij 39 jongeren doelen geformuleerd (tabel 4.9). Bij 13 jongeren is het doel het behalen van een startkwalificatie. Bij 12 jongeren is een verdere opleiding gewenst (maar zij hebben een startkwalificatie).

Tabel 4.9 - problemen op het gebied van opleiding

Probleem	Aantal	Percentage
Geen startkwalificatie	13	33
Opleiding gewenst	17	44
Anders/onbekend	9	23
Totaal	39	100

Van de 39 jongeren is er in september 2011 bij zes jongeren sprake van het behalen van het opleidingsdoel. Bij vier jongeren is dit binnen 14 weken, maar bij twee jongeren duurt dit respectievelijk 37 en 39 weken. Bij de laatste jongere ging het om een gewenste verdere opleiding. Hij is in de tussentijd met een traject van Sagenn gestart. Bij de andere jongere was het doel een startkwalificatie. Hij komt echter tijdens de nazorg vast te zitten wegens een eerder gepleegd feit. Voor die tijd is hij echter al gestopt bij zijn stage. Volgens de registraties wordt hij in 2011 ook van een nieuw feit verdacht.

Bij 20 andere jongeren waarbij een startdatum van de interventie is ingevuld (soms is er wel een doel geformuleerd maar geen startdatum) is het doel volgens de individuele voortgangsrapportages van september 2011 nog niet behaald. De startdatum van de interventie is op 1 oktober 2011 tussen de 13 en 47 weken geleden (gemiddeld 31 weken). Hoewel de trajecten nog niet zijn afgerond is het duidelijk dat een opleiding niet binnen korte tijd te regelen is. Dit is enerzijds gerelateerd aan de startdata van de opleidingen. Aan de andere kant vinden de medewerkers van Bureau Frontlijn dat de opleidingen die door het Jongerenloket worden aangeboden niet aansluiten bij de behoeften of wensen van de jongeren.

Gezondheid

Bij 43 jongeren zijn 1 of meerdere doelen geformuleerd op het leefgebied gezondheid.

Zoals in tabel 4.10 gelezen kan worden is er bij 26 jongeren een probleem (geweest) met betrekking tot de zorgverzekering. In de meeste gevallen moesten de jongeren weer worden aangemeld nadat ze uit detentie kwamen. In september 2011 was het doel van de zorgverzekering bij 12 jongeren behaald. Bij vijf jongeren was dit binnen 14 dagen; bij drie jongeren tussen de twee en acht weken; en bij vier jongeren tussen de drie en zes maanden.

Tabel 4.10 - Gezondheidsproblemen

Probleem	Aantal	Percentage
Zorgverzekering	26	34
Psychisch	19	25
Anders	12	16
Middelengebruik	10	13
LVH	3	4
Lichamelijk	6	8
Totaal	76	100

Bij 19 jongeren is er volgens het dossier sprake van psychische problemen. In 5 van die gevallen is er een diagnose, in de andere gevallen wordt het uit het dossier niet duidelijk of het een vermoeden betreft of dat er ook een onderzoek heeft plaatsgevonden. Ook blijkt vaak niet de aard en ernst van de

problematiek. In september 2011 is van één jongere het doel op het gebied van psychische gezondheidsproblemen behaald.

Bij de categorie 'anders' is er bij twee jongeren sprake van een 'laag IQ'. Ook is in twee gevallen het doel om hulp te accepteren. In andere gevallen wordt soms niet duidelijk uit het dossier en/of is het voor de coaches ook niet duidelijk wat er aan de hand is. In 10 gevallen is er sprake van middelengebruik waarbij er een doel is geformuleerd. In de meeste gevallen gaat het om jongeren die veel blowen en/of alcohol nuttigen. Het wordt in de dossierstudie niet helemaal duidelijk hoeveel jongeren zijn doorverwezen naar een instantie die kan helpen met verslavingen, zoals Bouman. Volgens de dossieranalyse hebben drie jongeren een licht verstandelijk beperking (waarvan 1 jongere een IQ heeft van 49). Hoewel bij twee jongeren hierbij een doel is geformuleerd, is onbekend of deze doelen zijn behaald. Verder worden sommige jongeren aangesproken op hun ongezonde leefstijl, bijvoorbeeld dat ze teveel energiedrankjes drinken en te weinig sporten.

Doelen en problemen op leefgebied financiën

Bij 52 van de 60 jongeren is een doel op het gebied van financiën gedefinieerd (tabel 4.11). In totaal zijn er 84 doelen geformuleerd wat inhoudt dat veel jongeren een inkomen nodig hebben en schulden hebben. Van de 60 jongeren hebben er 41 schulden. De hoogte van de schulden varieert tussen de paar honderd euro tot 40,000 euro. De schulden betreffen openstaande boetes, teveel gekregen studiefinanciering/uitkering, zorgverzekering, telefoonabonnementen en schadeclaims.

Bij 36 jongeren is geregistreerd dat zij geen inkomen hebben. In eerste instantie wordt meestal een uitkering aangevraagd. Bij de categorie 'anders' is er in 3 gevallen studiefinanciering aangevraagd en in twee gevallen is het doel de administratie op orde te krijgen van een jongere.

Tabel 4.11 - Problemen op het gebied van financiën

Probleem	Aantal	Percentage
Geen inkomen	36	43
Schulden	41	49
Anders	7	8
Totaal	84	100

In september 2011 zijn 29 van de 84 doelen behaald. Dat betreft in 14 gevallen het doel een inkomen te regelen voor een jongere. Een inkomen regelen duurde bij deze 14 jongeren tussen de nul en 41 weken, gemiddeld 10 weken. Bij 12 van de 41 jongeren die schulden hebben is het doel bereikt in september 2011. Dat duurt tussen de één en 35 weken, gemiddeld 17 weken.

Sociale omgeving en vaardigheden

In 23 gevallen is er in het dossier een doel beschreven op het leefgebied van sociale omgeving en vaardigheden. In 6 van die gevallen is het duidelijk dat de jongere een sociale vaardigheidstraining van Bureau Frontlijn krijgt. Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn krijgen in principe alle jongeren deze training aangeboden. Soms wordt geschat dat het beter is als een jongere één op één gesprekken krijgt over sociale vaardigheden, of krijgt hij/zij dit individueel omdat de training pas na enige tijd weer gegeven wordt.

Vrije tijd

Op het gebied van vrije tijd zijn er bij 30 jongeren doelen geformuleerd. Het vaakst is het doel 'sport' (16 keer). Vrijwilligerswerk wordt niet genoemd als doel van vrijetijdsbesteding, hoewel minstens één jongere wel tijdelijk vrijwilligerswerk verricht. Bij 13 jongeren is het doel onbekend of anders, zoals muziek maken. Van de 30 doelen zijn er 8 behaald op 1 oktober 2011.

Politie en Justitie

Zoals hierboven beschreven is er voor 31 jongeren expliciet een doel geformuleerd op het gebied van politie/justitie, maar voor alle 60 jongeren is het doel dat zij niet met politie en justitie in contact komen. Er is enige discussie over welke contacten met de politie meegeteld moeten worden. Volgens Bureau Frontlijn worden jongeren met een delinquent verleden vaker door de politie aangesproken of verdacht.

Van de 60 jongeren zijn 17 jongeren gedagvaard voor één of meerdere delicten tijdens de trajectperiode (het is dus niet duidelijk of zij veroordeeld zijn of worden).²² Niet van alle jongeren is bekend voor welk feit zij gedagvaard zijn. De ernst van de delicten varieert van winkeldiefstal tot bezit van wapens en straatroof. Van deze 17 jongeren hadden 10 jongeren voor de aanvang van het nazorgtraject al meer dan één delict gepleegd. Verder stonden 5 van de 17 jongeren onder toezicht van reclassering. Op 1 oktober 2011 volgen 37 jongeren die niet verdacht worden van een nieuw feit een traject.

Derde fase

De dossiers van de jongeren waren ingedeeld in de verschillende fases van het traject. Volgens de medewerkers van Bureau Frontlijn is dit vooral gebaseerd op de instroomdatums in het traject. Na 9 maanden wordt de begeleiding langzaam afgebouwd en begint de fase van intensieve nazorg. In deze fase zouden de meeste doelen dus behaald moeten zijn. Als we kijken naar de 20 jongeren die zich volgens de instroomdatum in de derde fase bevinden, valt op dat veel doelen nog niet behaald zijn. Van de 16 huisvestingsdoelen zijn er 9 op 1 oktober 2011 opgelost en van de 12 opleidingsdoelen zijn er 3 behaald. Bij 15 jongeren waren er één of meer doelen op het gebied van werk, bij 8 jongeren zijn er daarvan één of meer doelen bereikt.

4.3 Ervaringen van begeleiding door Bureau Frontlijn

In deze paragraaf worden de ervaringen en tevredenheid van de jongeren met de begeleiding door Bureau Frontlijn beschreven. Hieronder wordt eerst de algemene tevredenheid van de jongeren geschetst. Daarna ga ik in op de relatie met de coach. De motivatie van de jongeren wordt besproken en hoe hun motivatie volgens de jongeren is bevorderd. Tot slot bespreek ik in hoeverre zij het idee hebben dat Bureau Frontlijn zaken voor hen regelt of dat zij het zelf moeten doen.

Tevredenheid met geboden hulp

Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven bestaat de hulp van Bureau Frontlijn allereerst uit gesprekken over welke hulp een jongere wil en wat hij of zij graag zou willen doen qua opleiding of

²² De gegevens zijn in december 2011 opgevraagd.

werk. Er wordt samen met de jongere een begeleidingsplan opgesteld. In de eerste weken wordt er soms ook verder uitgezocht of en welke schulden jongeren hebben.

Als een jongere vrijkomt, kan hij door Bureau Frontlijn worden opgehaald en thuis worden gebracht of bijvoorbeeld naar de crisisopvang. Ondanks dat jongeren vaak in het eerste contact met Bureau Frontlijn terughoudend kunnen zijn of weinig tot geen verwachtingen hebben van de aangeboden hulp, voelen alle geïnterviewde jongeren zich goed geholpen door Bureau Frontlijn. Zo vertelt 1 van de jongeren over zijn coach:

Hij heeft eigenlijk heel veel dingen voor mij gedaan, waar ikzelf tegen aan zou lopen, begrijp je. [...] Het voelt gewoon als een vriend, een vriend die heel veel deuren voor jou kan openen.

Hij vertelt dat hij aldoor het gevoel heeft gehad dat zijn begeleider er voor hem was. Als hij ergens voor opbelde, stond de coach voor hem klaar. De jongere heeft het idee dat hij zijn vrijlating (onder voorwaarden) grotendeels aan Bureau Frontlijn te danken heeft. Zijn coach heeft zijn zaak uitgelegd aan hem en aan zijn ouders, en heeft ook contacten gehad met de rechtbank en zijn advocaat: "hij heeft ook een goedkeuringsbrief gemaakt tijdens de rechtszaak zodat ik eerder vrij kon komen."

De wijze waarop deze jongere door Bureau Frontlijn is geholpen verschilt sterk met zijn ervaringen met andere instanties. Hij geeft als voorbeeld zijn contacten met reclassering. Ook daar had hij gevraagd of hij vervroegd vrij kon komen om zo zijn school af te maken:

...daar zou ik nog antwoord van krijgen en twee maanden later had ik nog steeds niks van ze gehoord. Zeg mij maar: ik ben er achteraan. Niet eens dat je het al hebt gedaan maar dat je gewoon naar mij toekomt: ik zit er achteraan, maak je maar geen zorgen. Ik kon niks, begrijp je, misschien waren ze mij vergeten.

De geïnterviewde jongeren klaagden soms over de bureaucratie en regels van instanties waarmee zij te maken hadden:

Weet je wat het is, het is allemaal bureaucratische rompslomp, kijk zogenaamd willen ze je wel helpen en ze doen wel hun best maar ze moeten zich weer aan de regels houden, ze moeten zich aan protocols houden, ze moeten weer dit, ze moeten weer dat.

Zoals uit de quote blijkt hebben jongeren ook het beeld dat Bureau Frontlijn zich niet per se aan de regels houdt.

Hoewel de meeste jongeren negatief zijn over eerdere hulpverlening, is 1 jongere heel positief over zijn voogd die hij had toegewezen gekregen. Hij had een heel goede relatie met haar, maar in het begin is hij nog niet gemotiveerd om te veranderen:

...ik heb gezien dat zij heel veel energie in mij heeft gestoken, maar in het begin nam ik haar niet serieus. Ik zie een vrouw die moeite voor mij doet om de goede kant op te gaan, om een diploma te halen, terwijl ik haar niet serieus neem. Ik zat aan tafel en je praat een beetje stoer... Je denkt van schijt. Maar ik had om de twee weken een gesprek en ik zie in haar ogen, dat zij serieus uit haar hart praat. En ik zit daar maar zo van: laat maar lullen – je weet toch. Toen begon ik mij te beseffen, dat ik ook... Want zij moet mij helpen maar ik moet er zelf ook iets voor doen. Toen begon ik ook na te denken: waar moet dit toe leiden? En toen was ik met haar mee gaan werken."

Als hij 18 jaar wordt, bemiddelt de voogd hem naar Bureau Frontlijn. Omdat hij zo'n goede relatie heeft met zijn voogd wil hij dat eigenlijk niet. Toen hij eenmaal kennis had gemaakt met zijn coach ging hij daar anders over denken:

...want zij bleef op hetzelfde niveau...net z'n goede vrouw. Met haar kan ik ook praten.

Zoals besproken maakt de trajectregisseur de afspraken bij instanties zoals het jongerenloket. Jongeren worden door hun coach van Bureau Frontlijn begeleid naar die afspraken, en deze afspraken worden samen met een jongere voorbereid.

Ze helpt me met alles, brieven schrijven aan de schuldeisers. Toen ik m'n huis had bracht ze me naar de Ikea en maakten we samen een lijstje met wat ik nodig had. Dat heeft ze allemaal voor me geregeld. Als ik iets nodig heb dan ga ik niet die instantie bellen, maar zij bellen dan en leggen het uit, en toen wilden de mensen me wel helpen, maar toen ik alleen was gegaan niet.

Ook andere jongeren zijn over de dienstverlening van Bureau Frontlijn erg tevreden. Een van de jongeren zegt blij verrast te zijn met de zaken waarbij Bureau Frontlijn je helpt:

Je gaat toch nooit verwachten dat een bureau tegen jou zegt: hé, joh, ik heb een auto – we kunnen je daarbij helpen!

Deze jongere had inrichtingskosten toegekend gekregen door de inzet van Bureau Frontlijn en zijn coach bood aan met de auto samen spullen te gaan ophalen.

De hulp die Bureau Frontlijn biedt is dus heel praktisch van aard. Deze praktische hulp geeft jongeren wel het idee dat de coaches er echt voor hen zijn, geeft hen vertrouwen in de geboden hulp en stimuleert ook de motivatie.

Houding/contact met coach

Zoals hierboven al beschreven, kunnen de jongeren terughoudend zijn ten opzichte van hulpverleningsinstanties en geboden hulp. Volgens de coaches weten jongeren zich vaak geen goede houding te geven bij (overheids)instanties en hebben jongeren ook vaak vervelende ervaringen wat betreft het contact. Zo kunnen zij vaak hun hulpvraag niet goed verwoorden en kunnen zij ook agressief worden als ze niet begrepen worden.

Na de initiële terughoudendheid van sommige jongeren vinden jongeren het contact met de coach prettig:

Nu is het beter, ja. Ik kan hem gewoon bereiken als er iets is, gewoon praten over alles wat mij dwars zit.

Een andere jongere zegt dat de band met de coach langzamerhand steeds vertrouwelijk is geworden:

Niet echt een band, dat je zegt: heeee [naam coach], zoals bij je vrienden, maar ik vond het wel steeds duidelijker worden. Ze belde constant met me...

Een andere jongere beschrijft zijn coach wel als 'een vriend'. Hij is van de hulpverlening 'lange, saaie gesprekken' gewend, maar dat is met zijn coach heel anders. Omdat zijn coach bij hem in de buurt woont, maakt hij ook wel eens een praatje met hem op straat.

Jongeren zijn over het algemeen zeer positief wat betreft de duidelijkheid wat Bureau Frontlijn voor hen kan doen en wat zij zelf moeten doen. Zoals 1 van de geïnterviewde jongeren uitlegt:

...als ik wat vraag, zijn zij ook wel heel duidelijk of ze mij er bij kunnen helpen of niet. Ze houden mij niet aan het lijntje met: ik ga voor je kijken... Er wordt gelijk gezegd: dit en dit kunnen we voor je doen.

Een jongere zegt tijdens een interview dat het nog moet gaan blijken of de begeleiding van Bureau Frontlijn wel gaat helpen maar, zegt hij:

...ik zie al verbetering...ik ben geduldig geworden, ook dankzij hem. Hij praat ook met mij dat ik niet gek moet worden, niet zo moet piekeren.

De coach probeert hem gerust te stellen, steekt hem een hart onder de riem en volgens de jongere meent hij wat hij zegt:

...hij praat echt lang met mij. Bij andere instanties is het meer dat ze niets van zich laten horen of ze zien wel. Ze laten alles aan jou over, maar hier niet. Hij belt mij: heb je dit en dit geregeld, en nee, hoezo niet... Of: waar zit je mee."

Hij vindt het goed dat de coach hem zo 'in zijn nek zit'. Een andere jongere zegt over zijn eerste coach (hij heeft nu een andere coach omdat die coach niet meer bij Bureau Frontlijn werkt):

Mijn vorige begeleider was net als mijn vader. Hij was zó, die man. Hij belde me wel elke dag: hé joh, heb je dit gedaan, vergeet niet dit of dat.

Motivatatie van jongeren

Geen van de aangemelde jongeren heeft geweigerd mee te werken aan de nazorg die door Bureau Frontlijn werd aangeboden. Volgens een aantal betrokkenen is dat niet verassend omdat ze weten dat Bureau Frontlijn dingen voor hen gaat regelen, zoals een woning of het aanvragen van een uitkering. Aan de andere kant komt uit de dossiers en de interviews naar voren dat jongeren vaak niet gelijk enthousiast zijn of mee willen werken. Soms bezoekt een coach van Bureau Frontlijn een jongere meerdere malen voordat een jongere uiteindelijk toch instemt. Eén van de respondenten legde bijvoorbeeld uit dat hij niet zo geïnteresseerd in de hulpverlening van Bureau Frontlijn was of gemotiveerd om mee te werken. Hij had al eerder in een traject bij Bureau Frontlijn gelopen. Tijdens de 11 maanden dat hij de laatste keer in detentie zat veranderde hij echter van mening:

In het begin was ik nog anders, ik ben in 11 maanden tijd heel erg veranderd. Ik was, hoe heet dat..., vervelend. Ik dacht: nee, doe me toch maar niet. Ik dacht: o, daar komen hun weer. En ik zei: ja, is goed, ja, ik ga me gedragen want ik wou er zo snel mogelijk van af zijn. In het begin had ik echt zoiets van: doe, ik red me wel.

Na verloop van tijd begon hij anders te denken over Bureau Frontlijn en de hulp die zij boden:

Ja, ik ben misschien toch wat volwassener geworden, in die dingen [...] Toen ik vrijkwam had ik zoiets van: als ik het nu niet doe, dan heb ik het nooit niet. Als ik nu niet verder ga met mijn leven, wordt het nooit wat.

In het begin had hij moeite om zich aan bepaalde afspraken te houden, zoals jezelf afmelden als je niet op een afspraak kan komen. De coach heeft hem uiteindelijk gemotiveerd zich wel aan de afspraken te houden: niet door boos te worden of te dreigen, maar door steeds op hem in te praten:

...[niet] zo van je moet dat doen, of zoals een reclassering die zegt: als je dit doet, dan ga je vastzitten...hun [Bureau Frontlijn] waren meer dat je ging kijken naar je toekomst. Dat je dacht: je hebt dit nu en wat hebt je later [...] langzamerhand begon ik wel te begrijpen dat het beter was [...] en zo is het goed gekomen, langzamerhand toch wel.

Sommige jongeren zijn gemotiveerd omdat ze niet willen kwijtraken wat ze al bereikt hebben:

Nu ik mijn huis heb, ik dacht vroeger nooit als ik vastzit raak ik m'n kamer kwijt, het is maar een kamer, maar nu als ik nu ga vastzitten ben ik m'n huis kwijt en moet ik helemaal opnieuw beginnen. Daarom ben ik nu veel rustiger en ik wil over een paar jaar dat bewijs van goed gedrag krijgen. Ik denk nu veel verder.

Een aantal geïnterviewde jongeren lijkt vooral extrinsiek gemotiveerd. Zo lijkt de begeleiding van Bureau Frontlijn in één geval een rol te hebben gespeeld in het niet naar detentie hoeven van een jongere die zich niet aan de afspraken hield van reclassering (onder voorwaarde dat jongere BF-begeleiding krijgt). Een andere jongere vertelt dat hij na detentie een proeftijd opgelegd heeft gekregen van twee jaar. Hij kan dus terug gestuurd worden naar detentie, en is daarom gemotiveerd om zijn best te doen:

In principe kan je dus zeggen: je zit nog vast, alleen ben je nu buiten.

Tegen een andere jongere loopt een hoger beroep, en ook zijn motivatie lijkt in ieder geval deels daardoor veroorzaakt te worden:

Daarom doe ik nu ook mijn best, daarom heb ik een baan, daarom zorg ik voor mijn kleine zoontje, dus als hun vinden dat ik dan toch moet gaan zitten dan zijn het [***], sorry dat ik het zo zeg, [...] dan zie je gewoon dat het niet werkt hier in Nederland. [...] ik kom naar buiten ik doe mijn ding, ik ga naar werk, Ik ben netjes bezig om mijn leven op orde te zetten, en dan haal je alles van me weg om me terug te zetten? Dan, klopt er iets niets, en dan, dan ga ik een heel andere jongen zijn, dan ga ik de dingen wel weer doen die ik vroeger deed, snap je?

Of een jongere is gemotiveerd kan volgens een aantal betrokkenen worden gemerkt aan zijn houding: zijn ze bereid werk aan te nemen (bijvoorbeeld bij de Roteb)? Komen ze weer snel in aanraking met de politie? Sommige jongeren zijn slecht gemotiveerd om een opleiding te gaan volgen of aan een andere zinvolle dagbesteding te beginnen. Vooral jongeren die voor detentie veel geld verdienden aan criminele activiteiten zijn hiervoor moeilijk te motiveren.

Bij andere jongeren speelt interne motivatie (ook) een rol, in de zin dat zij gemotiveerd zijn om hun gedrag te veranderen. Hoewel sommige geïnterviewde jongeren aangeven dat zij hun gedrag willen verbeteren, vinden de meesten dat hun straf onterecht of te zwaar was.

Motivatatie bevorderen

Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, is volgens de coaches de beste manier om een jongere te motiveren het behalen van resultaten. Uit de interviews is gebleken dat het behalen van resultaten de

jongeren inderdaad lijkt te motiveren. Zo vertelde een geïnterviewde jongere dat hij de hulpverlening 'nagal slepend' vond overkomen, zaken die wel en dan weer niet doorgingen of een andere wending namen. Pas toen de resultaten zichtbaar werden werd hij zich bewust dat Bureau Frontlijn druk aan de slag voor hem was en zij moeite deden om zaken voor elkaar te krijgen.

Ja, toen dat was gebeurd, heb ik wel gedacht: ze hebben toch wel hun best gedaan.

Een andere jongere vertelt dat hij grote moeite heeft om zich op school en andere activiteiten te concentreren:

...ik weet wel hoe het zit, het is niet goed maar op een gegeven moment is er geen motivatie meer, ik weet het ook niet goed. Ja, de ene keer heb ik het wel, de andere keer heb ik het niet. Het is echt wisselvallig. Het is ook wel luiheid, laksheid, denk ik. Dat is het grotendeels, denk ik. Ik probeer het dan ook om mezelf toe te spreken. En soms lukt het ook wel...

Hij vindt het niet vervelend dat zijn begeleider achter hem aan zit en hem confronteert met zijn gebrek aan motivatie:

Nee, omdat ik weet: hij wil alleen het goede voor mij. Hij probeert mij ook elke keer weer van: kom op nou, al wat je hebt opgebouwd op school en zo. En dat geeft mij toch wel de motivatie als ik hier de deur uitloopt.

Laten regelen/zelf doen

Een aantal betrokkenen heeft het idee dat jongeren soms te veel bij de hand worden genomen. De geïnterviewde coaches leggen uit dat zij afspraken met de jongeren maken wat zij van jongeren verwachten (bijvoorbeeld op tijd komen op de afspraken) en wat zij concreet moeten doen. Dit laatste zijn bijvoorbeeld acties die zij op korte termijn moeten regelen. Zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, proberen de coaches de jongeren te begeleiden naar instanties maar hen tegelijkertijd bij te brengen hoe zij dit zelfstandig moeten doen.

Uit de interviews is gebleken dat de jongeren zelf ook inzien dat er van hen eveneens een actieve houding wordt verwacht:

Hij heeft mij altijd verteld: ik ren wel voor je maar je moet meerennen. Dus ik ga je niet trekken, begrijp je wat ik bedoel? Dus als ik school regel, moet je er wel gelijk achteraan gaan. Als ik een uitkering regel, moet jij gelijk naar Sagenn...ja, dat stimuleert je op die manier.

Sinds ik hier ben heb ik veel geleerd. Ik bel hen zelf, het is niet zo dat [de coach] gaat bellen, ik doe het zelf maar [de coach] zit erbij en zegt je doet het goed, je doet het prima.

Hoewel jongeren vaak wel dachten dat ze zelf ook zaken konden regelen, dachten de meesten dat Bureau Frontlijn dit veel sneller en gemakkelijker kon:

[de coach] werkt ook voor de gemeente, net als hun, daarom gaat het denk ik sneller. Ik ben zomaar een persoon, en hun zijn allebei hogere personen in de gemeente dus hun praten makkelijker met elkaar plus het gaat veel sneller.

Ik vraag ze niet om alles voor mij te doen, maar ik vraag ze om mij ten minste op het rechte pad te krijgen. Weet je, dat ze een telefoontje krijgen met: ik heb meneer X hier en hij zit in onze begeleiding en dit en dat is zijn probleem: hoe kan hij geholpen worden? Dan komen de dingen vanzelf, weet je. Dan komen ze goed voor elkaar...

Hoewel de meeste geïnterviewde jongeren goed lijken te begrijpen dat er van hen een actieve houding wordt verwacht en dat zij aangeven van deze manier van werken te leren, bestaat het gevaar dat een jongere achterover leunt. Sommige jongeren zeggen bepaalde zaken ook wel zelf geregeld te kunnen hebben, maar dat het met hulp van Bureau Frontlijn veel sneller is gegaan. Veel jongeren klagen over de houding en bureaucratie van bepaalde overheidsinstellingen en beschouwen hun coach dan ook als een soort bemiddelingspersoon of zelfs als contactpersoon:

Het belangrijkste is nu gewoon dat frontlijn mijn contactpersoon is nu ik aan het werk ben en dat hun mijn zaakjes kunnen regelen. Zodat ik gewoon rustig mijn werk kan doen zodat ik niet ineens een dag vrij moet nemen om weer dit te gaan regelen om weer dat te gaan regelen. Dat kan ik bij [mijn coach] allemaal neerleggen en ik kan gewoon rustig mijn werk doen.

De meerwaarde van de hulp van Bureau Frontlijn lijkt voor de jongeren vooral te zitten in de goede relaties met de coaches en de bemiddeling met instanties.

Vrienden/sociale kring

Zoals besproken in de literatuurscan, wordt de invloed van vrienden naarmate de leeftijd vordert steeds groter. Tijdens de adolescentie wordt de omgang met deviante, antisociale leeftijdsgenoten gezien als één van de beste voorspellers van delinquent gedrag (Deković & Asscher, 2008: 95). Een aantal jongeren vertellen tijdens de interviews dat zij via vrienden op het verkeerde pad zijn gekomen. Zo zegt één van de jongeren dat hij eigenlijk niet snel doet wat anderen hem vertellen maar dat in een groep van vrienden "je toch dingen gaat doen die je niet wilt." De buurt waar je opgroeit heeft daar ook invloed op, zoals een andere jongere deelde:

...ik zie die jongens rijden op scooters, en dit, en dat. En zij zeiden: dat is gestolen. En jij staat daar met een bal, *zonder lot*, tegen de muur aan te schoppen en je ziet een groep jongeren heel de tijd heen en weer scheuren op mooie brommertjes, nieuwe fietsen [...] Zo is het dan begonnen.

Zoals besproken draagt het bestaan van een criminele subcultuur in de directe leefomgeving bij aan het ontstaan van crimineel gedrag (Deković & Asscher, 2008: 96). In de meeste interviews vertellen de jongeren dat hun vrienden ook een criminele achtergrond hebben en/of een detentieverleden en dat dit hen beïnvloed heeft:

Als je alleen maar met criminelen zit, dit dat, heel de mikmak... je ziet snel geld dan denk je ook 'what the fuck' hé deze man werkt 40 uur en deze man doet zo.

De sociale kring is van invloed op crimineel gedrag en op de kans op recidive. Sommige jongeren willen daarom niet meer in hun oude buurt wonen of met hun oude vrienden omgaan. Eén jongere die weer in contact is met de vrienden met wie hij 'verkeerde zaken' heeft gedaan ziet daar geen gevaar in. Het kost hem geen moeite om niet mee te doen met enkele vrienden die nog steeds crimineel bezig zijn:

...het is nutteloos gewoon...en ook al raak ik die mensen kwijt, ik kies gewoon voor mezelf, dat ben ik gaan doen. Ik koos altijd voor anderen, ik was altijd voor anderen bezig, nooit voor mezelf. Ze zien ook dat ik nu anders ben, ik ben gewoon stabiel. Ze hebben ook respect voor mij want ik doe mijn ding en hun doen gewoon hun ding. Ik ben ook geen ambtenaar geworden, zeg maar. Ik ben mezelf gebleven maar heb me eigen weg genomen.

Volgens de jongere is het wel een moeilijke weg om je oude vriendenkring aan te houden en in je oude buurt te blijven komen maar tegelijkertijd niet meer mee te doen met criminele activiteiten. Uit de gegevens van de politie blijkt dat hij een aantal weken na ons interview weer verdacht wordt van een delict. Het is niet duidelijk wat de invloed van de coaches is op het al dan niet aanhouden van de oude 'foute' vriendenkring.

Bureau Frontlijn zegt zich ook op het gezin te richten. In een interview vraag ik een jongere of Bureau Frontlijn hem ook in het gezin hebben geholpen. Volgens hem hadden ze hem in het gezin geholpen door "een beetje regels" op te stellen. Zijn stiefvader vond bijvoorbeeld dat hij veel te laat thuis kwam, en nu is er afgesproken dat hij vroeger thuis komt.

4.4 Samenvatting

Er zijn in totaal 430 geregistreerde problemen of doelen op de negen leefgebieden (huisvesting, gezin, financiën, vrije tijd, gezondheid, sociale omgeving/vaardigheden, opleiding, werk, politie/justitie). Het vaakst is er een doel op het leefgebied financiën (84 doelen) geformuleerd gevolgd door 'huisvesting' (48), 'werk' (42), gezin (39) en opleiding (39).

De meeste doelen zijn nog niet bereikt in september 2011. Op dat moment zouden 32 van de 54 jongeren waarvan het traject nog niet is afgesloten op 1 oktober 2011 wel al (bijna) in de derde fase moeten zitten, uitgaande van de startdatum van hun traject. In de derde fase zouden de meeste doelen behaald moeten zijn. Als we kijken naar de 20 jongeren die zich volgens Bureau Frontlijn in de derde fase bevinden, valt op dat ook in die groep veel doelen nog niet behaald zijn. Hieruit kan niet direct de conclusie getrokken worden dat een jaar begeleiding onvoldoende is. Zoals hieronder besproken wordt, spelen er verschillende belemmerende factoren mee.

Jongeren zijn over het algemeen erg tevreden over de hulp van Bureau Frontlijn en hun coach. Ze hebben het idee dat de coach er echt voor hen is en naar hen luistert. Ook zijn ze positief wat betreft de duidelijkheid over wat Bureau Frontlijn voor hen kan doen en wat zij zelf moeten doen. Zoals beschreven in hoofdstuk 3, proberen de coaches ook zo duidelijk en realistisch mogelijk tegen de jongeren te zijn over de wederzijdse verwachtingen en inspanningen.

De hulp die Bureau Frontlijn biedt is heel praktisch van aard. Uit de dossiers of interviews komt niet naar voren hoe de coaches zich richten op de individuele risicofactoren gerelateerd aan crimineel gedrag. De coaches maken wel een probleemanalyse (de problemen per leefgebied en verdere achtergrond problemen), maar hierin staat niet het delict beschreven (wat onbekend is behalve als een jongere dat zelf vertelt) of welke factoren samenhangen met dat delict.

De praktische hulp geeft jongeren wel het idee dat de coaches er echt voor hen zijn, geeft hen vertrouwen in de geboden hulp en lijkt ook de motivatie te stimuleren. Zoals beschreven in hoofdstuk 3, proberen de coaches de jongeren verder te motiveren door hen bepaalde zaken zelf te laten

regelen. Hoewel de jongeren zeggen door de ondersteuning gemotiveerd te worden, lijkt dit niet altijd invloed te hebben op de intrinsieke motivatie. Zo beweren jongeren in de interviews dat hun straf onterecht of te zwaar was, of praten zij hun gedrag goed. Voor gedragsverandering is intrinsieke motivatie echter van groot belang.

De coaches begeleiden de jongeren naar instanties en proberen hen tegelijkertijd bij te brengen hoe zij dit zelfstandig moeten doen. De meeste geïnterviewde jongeren lijken goed te begrijpen dat er van hen een actieve houding wordt verwacht. Toch bestaat het gevaar dat een jongere achterover leunt. Sommige jongeren zeggen bepaalde zaken ook wel zelf geregeld te kunnen hebben, maar dat het met hulp van Bureau Frontlijn veel sneller is gegaan. Veel jongeren klagen over de houding en bureaucratie van bepaalde overheidsinstellingen en beschouwen hun coach dan ook als een soort bemiddelingspersoon.

5 Vergelijking resultaten

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag hoe de resultaten van de Frontlijnaanpak zich verhouden tot de uitkomsten van jongeren die geen of andere nazorg ontvingen. Uit de gekoppelde registraties kan men niet achterhalen of men een ander traject dan Bureau Frontlijn heeft gevolgd of bijvoorbeeld alleen begeleiding heeft gekregen bij de aanvraag van een uitkering. Er is daarom besloten om de BF-jongeren te vergelijken met een groep die geen BF-nazorg heeft gekregen.

Allereerst zal besproken worden welke jongeren er worden bereikt met het nazorgtraject van Bureau Frontlijn. Welke jongeren worden doorverwezen naar Bureau Frontlijn en in welke mate is deze groep vergelijkbaar met de groep die alleen nazorg van BPN ontvangt? Bestaan er verschillen tussen de groepen jongeren wat betreft de aard van de problematiek? Daarna wordt de situatie van deze groepen jongeren na een periode van nazorg op een aantal gebieden met elkaar vergeleken. Hebben de jongeren die een nazorgtraject gevolgd hebben bij Bureau Frontlijn minder justitiële contacten?

De totale onderzoeksgroep bestaat uit 434 jongeren. Daarvan hebben 56 jongeren begeleiding door Bureau Frontlijn gekregen. In de BPN-groep (377 jongeren) bevinden zich 114 jongeren die volgens de registratie geen nazorg hebben gekregen. Dit zijn jongeren die niet tot de doelgroep van nazorg behoren omdat zij korter dan 1 maand hebben vastgezeten (57%), die geen hulpvragen zeiden te hebben/geen nazorg wilden (28%) of die geen Rotterdambinding hadden (15%).²³ In de meeste analyses in dit hoofdstuk wordt daarom uitgegaan van drie groepen: de BF-groep, de BPN-groep met nazorg en de BPN-groep zonder nazorg.

5.1 Bereik van de nazorg

Zoals besproken zijn de jongeren allemaal in een bepaalde periode uit detentie gestroomd, hebben zij allen een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond en zijn zij tussen de 18 en 27 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de totale groep is 23 jaar. Jongeren bij Bureau Frontlijn zijn gemiddeld 8 maanden jonger (22 jaar en 4 maanden) dan jongeren die daar geen traject volgen (23 jaar). Hoewel dit verschil niet groot lijkt, is het wel significant. (Significant wil zeggen dat het verschil met een waarschijnlijkheid van 95% niet op toeval

berust.) Verder is er geen verschil wat betreft de verdeling naar etnische achtergrond (tabel 5.1). In beide groepen heeft 47% een Antilliaanse achtergrond en 53% een Marokkaanse (van 4 jongere is de achtergrond onbekend).

²³ Het is niet bekend of deze jongeren in een andere stad wel nazorg hebben gekregen.

Tabel 5.1 - Etnische achtergrond binnen de groepen

	Achtergrond					
	Antilliaanse		Marokkaanse		Totaal	
groep	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Frontlijn	25	47	28	53	53	100
BPN	179	47	198	53	377	100
Totaal	204	47	226	53	430	100

Duur laatste detentieperiode

Het gemiddelde aantal dagen van de laatste detentieperiode van de totale groep is 143 dagen. Jongeren die geen traject kregen van Bureau Frontlijn hebben gemiddeld 126 dagen vastgezeten tegenover 261 dagen bij de Bureau Frontlijn jongeren. Er is in de BPN-groep ook gekeken naar het verschil in de duur van de detentie tussen jongeren die geen nazorg kregen en die dat wel kregen. De groep die geen nazorg ontving heeft gemiddeld het kortst vastgezeten, namelijk 87 dagen. Dat is niet verassend omdat in meer dan de helft van de gevallen (57%) deze groep geen nazorg heeft gekregen omdat zij korter dan een maand vast hadden gezeten. De groep jongeren die nazorg van BPN ontving heeft gemiddeld langer vastgezeten, namelijk 144 dagen (tabel 5.2). Jongeren die een traject bij Bureau Frontlijn volgen zitten dus het langst vast.

Tabel 5.2 - Duur (laatste) detentie²⁴

Groep	Aantal jongeren	Gemiddeld aantal dagen
Bureau Frontlijn	54	261
geen nazorg	114	87
BPN	257	144
Totaal	425	143

Aantal detenties

Gemiddeld zitten alle jongeren 1,9 maal vast. Als we kijken naar het totale gemiddelde aantal dagen van alle detenties samen, scoort de BF- groep het hoogst aantal dagen: 319 dagen versus 218 dagen bij de BPN-groep.

Bureau Frontlijn jongeren zitten echter minder vaak vast: 1,5 keer versus 1,9 keer bij de BPN jongeren. Deze verschillen zijn significant. Ook hier hebben we de BPN-groep opgesplitst naar jongeren die wel en geen nazorg ontvingen. Opvallend genoeg hebben jongeren die geen nazorg ontvingen het vaakst vastgezeten, gemiddeld 2,2 keer (tabel 5.3).

²⁴ Het totaal aantal jongeren in de tabellen komt niet altijd op 434 omdat over sommige jongeren informatie mist.

Tabel 5.3 - Aantal detenties

Groep	Aantal jongeren	Gemiddeld aantal detenties
Bureau Frontlijn	54	1,5
geen nazorg	114	2,2
BPN	257	1,8
Totaal	425	1,9

In de procesevaluatie kwam naar voren dat er geen echte selectie plaatsvond wat betreft welke jongeren naar Bureau Frontlijn worden doorverwezen. De opvallende verschillen tussen de groepen lijken echter het tegendeel te beweren. De uitkomsten zijn daarom besproken met een medewerker van BPN. Volgens haar vindt er wel een selectie plaats. Zoals al eerder beschreven moet een jongere langer dan 1 maand hebben vastgezet en ten tweede moeten er niet al andere hulpverleners zich bezig houden met desbetreffende jongere, zoals van Jeugdzorg of toezicht van reclassering. Deze selectie lijkt echter niet de verschillen te verklaren in de duur en frequentie van vrijheidstraffen.

Geregistreerde hulpvragen naar leefgebied

In het systeem van het Veiligheidshuis worden de hulpvragen van de jongeren geregistreerd. De hulpvragen zijn gesystematiseerd naar zeven leefgebieden. In tabel 5.4 staan de percentages van de hulpvragen. Er is niet gekeken naar de ernst van de hulpvraag. Uit het dossieronderzoek van de procesevaluatie weten we dat de ernst van de hulpvragen erg varieert. Zo kan een hulpvraag op het gebied van gezondheid het hervatten van de zorgverzekering betekenen, maar ook (ernstig) middelengebruik.

Tabel 5.4 - Percentages hulpvragen op de verschillende leefgebieden

Leefgebied	Bureau Frontlijn	BPN	Totaal
Criminaliteit/overlast	21%	27%	26%
Gezin/Sociale omgeving/Vrije tijd	26%	23%	23%
Gezondheid/zorg	23%	24%	24%
Huisvesting	49%	28%	31%
Inkomen	49%	29%	32%
Legitimatie/ verblijf	19%	22%	22%
Werk/ dagbesteding / scholing	37%	26%	27%

Alleen op de gebieden van huisvesting en inkomen zijn de verschillen tussen BF-jongeren en BPN-jongeren significant. BF-jongeren hebben 20% vaker een hulpvraag zowel op het gebied van huisvesting als op het gebied van inkomen. Uit de procesevaluatie kwam naar voren dat sommige stakeholders het idee hadden dat jongeren vooral de hulp van Bureau Frontlijn accepteren omdat zij hopen geholpen te worden aan huisvesting en een uitkering.

GGZ-problematiek

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 kampen sommige (ex-)delinquente jongeren met (ernstige) psychische problemen en worden sommigen weinig zelfredzaam geacht. Om te bepalen of deze problematiek vaker voorkomt bij BF-jongeren is gekeken of zij vaker in het E-vita systeem (Rotterdamse informatiesysteem voor de openbare Geestelijke Gezondheidszorg en de Maatschappelijke Opvang) voorkomen dan de andere jongeren. In E-vita worden door diverse partijen informatie

over patiënten/cliënten vastgelegd: de Lokale Zorgnetwerken (LZN), Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG), Persoons Gebonden Aanpak (Zorg) (PGA), Traject Toewijzing Commissie, Centraal Onthaal (CO) Centraal Onthaal jongeren (COj) en het Crisis Centrum Rotterdam (CCR).

Totaal komt 35% van de onderzoeksgroep voor in E-vita. Er is geen verschil in het aandeel BF-jongeren en BPN-jongeren. In tabel 5.5 staan de verschillende aanmeldroutes. Jongeren kunnen via meerdere routes zijn aangemeld.

Tabel 5.5 - Aanmeldingsroutes E-vita

Aanmelding via	Aantal aanmeldingen
ASHG	1
CCR	7
CO	25
COj	87
LZN	53
PGA	34
Totaal	207

Maar wat zegt het als een jongere in het E-vita systeem staat geregistreerd? In het algemeen lijken mensen die in het E-vita systeem voorkomen minder zelfredzaam. Er kan sprake zijn van GGZ-problematiek waardoor iemand niet zelfstandig tot een oplossing voor zijn/haar probleem kan komen.

Opvallend is dat meer dan de helft van de aanmeldingen verloopt via Centraal Onthaal (CO) of Centraal Onthaal voor jongeren (COj). Bij CO of COj zouden mensen zich moeten melden die dakloos zijn en dus dringend een dak boven hun hoofd nodig hebben. Echter, (ex) delinquente jongeren die een huisvestingsvraag hebben worden via BPN soms geadviseerd zich te melden bij CO of COj (bijvoorbeeld als zij buiten de doelgroep van nazorg vallen). Dit zou kunnen verklaren waarom het aandeel jongeren in E-vita redelijk hoog lijkt.

Bij de aanmeldingsroute LZN is er een melding over de jongere binnengekomen door een derde, bijvoorbeeld omdat iemand overlast veroorzaakt.

Er is gekeken naar de mogelijkheid om te kijken naar de datum van aanmelding van een jongere. Zo zouden we kunnen onderzoeken of men na een periode van nazorg minder vaak wordt aangemeld bij E-vita. Deze gegevens blijken echter niet betrouwbaar. Eenmaal aangemeld kan een jongere in het systeem blijven staan. Als het dossier van een jongere wel wordt afgesloten is de afsluitdatum in het systeem niet perse gerelateerd aan de datum waarop de problemen van een jongere zijn opgelost. Soms wordt dit pas maanden later gedaan.

Duur periode sinds laatste detentie

De duur van de periode na de laatste detentie bepaalt mede het risico op recidive. Hoe langer men vrij is, hoe groter het risico dat men recidiveert. Daarom is voor de verschillende groepen naar deze 'at risk periode' gekeken. Zoals beschreven in hoofdstuk 1, zijn alle jongeren in de periode 1 mei 2010 tot 1 november 2011 uitgestroomd. Gemiddeld geldt voor de hele groep jongeren dat zij 20 maanden vrij zijn in november 2012. De groep jongeren die geen nazorg hebben ontvangen zijn dan gemiddeld 16 maanden vrij. Gemiddeld zijn BPN-jongeren het langst vrij, namelijk 22 maanden.

Tabel 5.6 - Aantal maanden vrij september 2012

Groep	Gemiddeld aantal maanden vrij
Bureau Frontlijn	20
geen nazorg	16
BPN	22
Totaal	20

Voorkomen in overleggen

Er zijn verschillende overleggen waarin (ex-)delinquenten jongeren worden besproken, zoals het casusoverleg veelplegers, casusoverleg Antilianen of kanton veelplegersoverleg. In het Veiligheidssysteem zijn deze overleggen geregistreerd. Jongeren die in een overleg worden besproken zijn veelpleger, hebben een overval gepleegd of hebben GGZ-problematiek. In het algemeen kan je dus stellen dat veel van deze jongeren meer hulp nodig hebben dan de reguliere nazorg kan bieden. In tabel 5.7 zien we het totaal aantal overleggen waarin jongeren zijn besproken.

Tabel 5.7 - Jongeren in overleggen mei 2012

	BF-jongeren		BPN-jongeren		Totaal	
Aantal overleggen	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0	44	79	332	88	376	87
1	6	11	25	7	31	7
2	5	9	7	2	12	3
3	0	0	7	2	7	2
4	1	2	6	2	7	2
Totaal	56	100	377	100	433	100

Van de BF-jongeren is 21% in 1 of meerdere overleggen besproken, en van de BPN-groep is dit 12%. BF-jongeren zijn dus vaker in 1 of meer overleggen besproken dan BPN-jongeren.

Veelplegers/stelselmatige daders

Naast het aantal detenties van jongeren hebben we gekeken of zij een titel 'veelpleger' of 'stelselmatige dader' hebben. Deze titels staan los van het aantal detenties omdat het aantal veroordelingen voor feiten bepaalt of je veelpleger bent. Voor deze feiten hoeft men dus geen detentie te hebben gekregen, is bijvoorbeeld een boete of werkstraf opgelegd.

De verschillende titels zijn 'veelpleger' (personen met tenminste tien antecedenten over een periode van 10 jaar, waarvan tenminste één in het peiljaar), 'zeer actieve veelpleger' (een persoon die over een periode van vijf jaar meer dan tien processen-verbaal heeft ontvangen, waarvan tenminste één in het peiljaar, 'niet actieve veelpleger' (personen met tenminste tien antecedenten over een periode van 10 jaar, maar in het laatste jaar geen proces-verbaal) of 'stelselmatige dader' (zeer actieve veelplegers die in de vijf jaren voorafgaand aan het gepleegde feit tenminste drie maal wegens het plegen van een misdrijf onherroepelijk zijn veroordeeld tot een vrijheidsbenemende of vrijheidsbeperkende straf of maatregel en die ook ten uitvoer moet zijn gelegd)

In tabel 5.8 zijn de titels samengevat als 'actief' of 'niet actief'. Zoals is te zien in de tabel, heeft 20% van de jongeren in de onderzoeksgroep een (actieve of niet-actieve) titel. Van de onderzoeksgroep heeft 11% een actieve titel is en heeft dus een feit gepleegd in 2012. Hoewel de groep BF-jongeren vaker een actieve als een niet-actieve titel hebben, zijn de verschillen tussen de groepen niet significant. Dit betekent dat het verschil op toeval kan berusten.

Tabel 5.8 - Titels van jongeren

	Groep						Totaal	
	Bureau Frontlijn		Geen nazorg		BPN			
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen titel	40	71	93	82	213	81	346	80
Niet actief	8	14	10	9	22	8	40	9
Titel	8	14	11	10	28	10	47	11
Titels totaal	16	29	21	18	50	19	87	20

De vraag is of deze titels veel zeggen over de jongeren. Een kritiek op de titels is bijvoorbeeld dat met de aard van de gepleegde delicten, het criminaliteitspatroon en specifieke daderkenmerken geen rekening wordt gehouden (Ferwerda e.a. 2003).²⁵

Samenvattend bestaan er dus wel degelijk verschillen tussen de groepen jongeren die bereikt worden door de nazorg door Bureau Frontlijn en die door BPN. De uitkomsten van de effecten van de nazorg zijn dus niet zondermeer vergelijkbaar. Op basis van de gemiddelde duur van de detentieperiodes lijken de BF-jongeren ernstigere delicten te hebben gepleegd. Zij hebben echter minder vaak vastgezet dan de BPN-jongeren. De BPN-jongeren zonder nazorg hebben het vaakst vastgezet en lijken daarmee het hoogste risico op recidive te hebben. De kans op nieuwe justitiecontacten stijgt met het aantal eerdere strafzaken. BF-jongeren lijken vaker een titel te hebben en dus meer strafzaken te hebben. Hoewel het verschil in het hebben van een titel tussen de groepen niet significant is, is dat wel het geval voor de mate waarin jongeren in verschillende overleggen zijn besproken.

5.2 Effecten van de nazorg

Zoals beschreven in hoofdstuk 1 was het de bedoeling de jongeren na een periode van nazorg op verschillende gebieden met elkaar te vergelijken. Tijdens het onderzoek bleek dit vaak moeilijker dan van te voren geschat. Om de jongeren te vergelijken op het hebben van een betaalde baan is toegang nodig tot gegevens van het UWV, waar wij geen toestemming voor hebben gehad.

Daarnaast zouden wij kijken of jongeren een opleiding volgen door middel van het kijken naar de actuele inschrijvingen bij onderwijsinstellingen. Helaas zijn deze gegevens bij JOS alleen te verkrijgen voor jongeren onder de 23 jaar. De gegevens van jongeren vanaf 23 jaar zijn alleen te verkrijgen via

²⁵ Iemand die verspreid over een groot aantal jaren tenminste tien antecedenten opbouwt, kan getypeerd worden als veelpleger en daardoor in aanmerking komen voor een stevige aanpak. Ferwerda e.a. 2003 vragen zich af of een stevige aanpak niet passender is voor iemand die in een korte tijd meerdere (maar minder dan 10) antecedenten opbouwt en daardoor 'hier en nu' veel overlast veroorzaakt.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), maar ook daar krijgen we een negatief antwoord op onze aanvraag. Omdat we geen toestemming van het UWV en DUO kregen voor een koppeling op BSN en gegevens over werk en opleiding zijn deze handmatig uit Suwinet²⁶ gehaald.

Werk

Er is in Suwi-net gekeken of jongeren in 2010, 2011 en/of 2012 gewerkt hebben. Als jongeren werken, lijken ze dat vaak via een uitzendbureau of met een flexibel urencontract te doen. Het aantal uren dat men werkt per maand fluctueert bij de meeste jongeren. In 2010 heeft 40% van de totale onderzoeksgroep 1 dag of meer gewerkt. Er zijn geen significante verschillen tussen de BPN-jongeren en de BF-jongeren (tabel 5.9).

Tabel 5.9 - 1 dag of meer gewerkt in 2010

Aantal jongeren	Niet gewerkt		1 dag of meer gewerkt		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Frontlijn	36	64%	20	36%	56	100%
BPN	225	60%	152	40%	377	100%
Totaal	261	60%	172	40%	433	100%

In 2011 heeft 33% 1 dag of meer gewerkt. Ook hier zien we geen significante verschillen tussen de groepen. In 2012 heeft 24% 1 dag of meer gewerkt. Bij BF-jongeren is dit 32% en bij BPN-jongeren 24% (tabel 5.10). Hoewel het verschil op toeval kan berusten, lijken BF-jongeren dus vaker 1 dag of meer te hebben gewerkt. Als we kijken naar het aantal dagen dat men heeft gewerkt in 2012 zien we echter geen verschil. Het gemiddelde van de BF-groep is 14 dagen en het gemiddelde van de BPN-groep is 15 dagen.

Tabel 5.10 - 1 dag of meer gewerkt in 2012

Aantal jongeren	Niet gewerkt		1 dag of meer gewerkt		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Frontlijn	38	70%	18	32%	56	100%
BPN	293	78%	84	22%	377	100%
Totaal	331	76%	102	24%	433	100%

Uitkering

Jongeren stromen in en uit een bijstanduitkering. Van de 433 jongeren, hebben 226 jongeren een bepaalde periode een uitkering gehad in de onderzoeksperiode mei 2010- september 2012 . Gemiddeld genomen hebben beide groepen jongeren vier keer een uitkering aangevraagd . BPN-jongeren hadden in die periode meer dagen een uitkering (589 dagen) dan BF-jongeren (467 dagen). Drie jongeren hebben een periode een WW-uitkering gehad.

²⁶ Suwi-net is een digitaal klantendossier met gegevens over o.a. werk, inkomen en scholing. Opvallend was dat in Suwinet 80 van de 433 jongeren als 'geëmigreerd' geregistreerd staan. Hiervan hebben 46 en Antilliaanse achtergrond en 34 een Marokkaanse. Bij veel van die jongeren waren er echter na die datum registratiegegevens bekend over inkomen.

Tabel 5.11 - aantal dagen WWB/WIJ uitkering

	Aantal jongeren	Gemiddeld aantal dagen
Frontlijn	37	466
BPN	189	589

In oktober 2012 was bij slechts 18 jongeren de wwB-uitkering actief. De rest van de jongeren ontving in die maand dus geen uitkering.

In de groep Bureau Frontlijn zijn er verhoudingsgewijs minder jongeren met een Wajong (6%) uitkering dan in de BPN-groep (10%). BPN-jongeren zijn dus vaker (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt.

Opleiding

In 2012 volgt 17% van de totale groep een opleiding, in de meeste gevallen een MBO opleiding. Bij de BF-jongeren is dit 20% en bij de BPN-jongeren 16%. Dit verschil is niet significant. Tevens volgden meer BF-jongeren een opleiding in 2010 en 2011 (tabel 5.12).

Tabel 5.12 - percentage jongeren dat opleiding volgt naar jaar

Groep	2010	2011	2012
Bureau Frontlijn	38%	28%	20%
BPN	28%	22%	16%

Overleggen

Hierboven is beschreven dat van de totale groep 13% van de jongeren ooit in 1 of meerdere overleggen is besproken. Vier maanden later is dat percentage naar 17% gestegen. In de BF-groep worden de meeste jongeren besproken, namelijk 27% (dat was in mei 2012 nog 21%). Van de BPN-jongeren wordt 16% in overleggen besproken (in mei 2012 was dit 12%). De BPN-jongeren die geen nazorg kregen werden minder vaak in overleggen besproken (11%) dan de BPN-jongeren die dat wel kregen (18%). Voor de vergelijking van de resultaten is van belang of er sprake is van een daling of stijging van het aantal overleggen. In beide groepen is er sprake van een stijging in het aantal overleggen.

Tabel 5.13 - Totaal overleggen jongeren in september 2012

Aantal overleggen	BF-jongeren		BPN-jongeren		Totaal	
	Aantal	Percentage	Aantal	percentage	Aantal	Percentage
0	41	73	318	84	359	83
1	5	9	31	8	36	8
2	8	14	11	3	19	4
3	1	2	5	1	6	1
4	0	0	9	2	9	2
5	1	2	3	1	4	1
Totaal	56	100	377	100	433	100

In 2012 werd 17% van de jongeren in de onderzoeksgroep besproken in 1 of meerdere overleggen. Bij Bureau Frontlijn is dat percentage 27%. Van de BPN-jongeren wordt 16% in 1 of meerdere overleggen besproken (tabel 5.13).

Opvallend is verder dat van de 74 jongeren die in 2012 in 1 of meer overleggen wordt besproken er 18 in een 'weegploeg' wordt besproken, terwijl dit overleg in de jaren ervoor niet in de registraties voorkwam. Jongeren die in de weegploeg worden besproken zijn jongeren die door Politie aangewezen zijn als (potentiële) dader van een HIC delict. Een HIC (High Impact Crimes) delict is een misdrijf die zeker voor het slachtoffer een grote en vaak langdurige impact heeft, zoals straatovervallen, straatroven en woninginbraken.

Nieuwe justitiecontacten

Het uiteindelijke doel van de nazorg is het voorkomen van politie en justitiecontacten. Zoals beschreven in hoofdstuk 1, kan een recidivemeting pas na minimaal twee jaar plaatsvinden. Een kortere observatieperiode kan leiden tot onderschatting van de recidive. Zoals hierboven beschreven zijn de jongeren gemiddeld pas 20 maanden vrij. In dit onderzoek is daarom gekozen om, in plaats van een recidivemeting, te kijken naar strafbare feiten waarvan jongeren worden verdacht nadat zij zijn vrijgekomen. Het aantal feiten betreft dus nieuwe feiten waarvoor betrokkene is veroordeeld of gedagvaard. Vrijspraken en septs zijn niet meegeteld.

In oktober 2012 heeft de helft van alle jongeren 1 of meerdere nieuwe feiten gepleegd. Zoals in tabel 5.10 te zien is, verschillen de percentages tussen de groepen iets, maar deze verschillen zijn niet significant.

Tabel 5.10 - Nieuwe feiten

	Aantal	percentage
Bureau Frontlijn	30	54%
geen nazorg	59	52%
BPN	134	51%
Totaal	223	52%

Omdat het aantal detenties van invloed is op het risico op recidive (jongeren die vaker hebben vastgezeten recidiveren vaker) hebben we gekeken of dit van invloed is voor de verschillen tussen de groepen.

Hoewel het nog te vroeg is om recidive te meten, komen bovenstaande percentages redelijk overeen met landelijke recidivecijfers. Meer dan de helft van volwassen ex-gedetineerden (tussen de 54 en 58%) heeft binnen twee jaar een nieuw justitiecontact wegens het plegen van een misdrijf. Bij jongeren die uit een JJI stromen is 54% (Wartna 2009: 110-115).

Er zijn geen verschillen tussen de verschillende groepen wat betreft gemiddelde aantal nieuwe feiten (gemiddeld aantal nieuwe feiten is 1).

Er is ook nog gekeken of er verschillen zijn tussen jongeren met een Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond wat betreft nieuwe feiten, dat blijkt in onze onderzoeksgroep niet geval te zijn.

5.3 Samenvatting

Om de effectiviteit van de nazorg door Bureau Frontlijn te meten zijn de resultaten vergeleken met jongeren die geen nazorg kregen van Bureau Frontlijn. Er is allereerst gekeken naar het bereik van de

nazorg door Bureau Frontlijn. Welke jongeren worden er doorverwezen naar Bureau Frontlijn en is deze groep vergelijkbaar met de jongeren die niet naar Bureau Frontlijn worden verwezen? Hoewel dit niet verklaard kan worden door de selectiecriteria, verschillen de groepen jongeren onderling wat betreft detentieduur, aantal detenties en het hebben van een titel. De uitkomsten van de effecten van de nazorg zijn dus niet zondermeer vergelijkbaar.

BF-jongeren hebben gemiddeld langer maar minder vaak vastgezet dan de BPN-jongeren. De BPN-jongeren zonder nazorg hebben het vaakst vastgezet en lijken daarmee het hoogste risico op recidive te hebben. BF-jongeren worden het vaakst in de verschillende overleggen besproken (zoals het veelplegersoverleg) en lijken daarmee ernstigere problematiek te hebben.

Als jongeren werken, lijken ze dat vaak via een uitzendbureau of met een flexibel urencontract te doen. In 2010 heeft 40% van de totale onderzoeksgroep 1 dag of meer gewerkt, in 2011 is dit 33% 1 en in 2012 heeft 24% 1 dag of meer gewerkt. BF-jongeren lijken wel vaker 1 dag of meer te hebben gewerkt in 2012. Ook is het verschil tussen 2010 (36%) en 2012 (32%) veel minder groot dan bij BPN-jongeren, waarvan in 2010 40% 1 dag of meer had gewerkt en in 2012 nog maar 22%.

Als we kijken naar het aantal dagen dat men heeft gewerkt in 2012 zien we echter geen verschil. Het gemiddelde van de BF-groep is 14 dagen en het gemiddelde van de BPN-groep is 15 dagen.

Gemiddeld genomen hebben beide groepen jongeren vier keer een uitkering aangevraagd in de onderzoeksperiode. BPN-jongeren hadden in die periode meer dagen een uitkering (589 dagen) dan BF-jongeren (467 dagen). BPN-jongeren hebben vaker een Wajong uitkering (10%) dan BF-jongeren (6%). In 2012 volgt 17% van de totale groep een opleiding, in de meeste gevallen een MBO opleiding.

Wat betreft het aantal nieuwe feiten na de laatste detentie is er geen verschil gevonden tussen de verschillende groepen. Gemiddeld wordt de helft van alle jongeren na 20 maanden van een delict verdacht. Dit percentage zal vermoedelijk na 24 maanden hoger liggen.

Literatuurlijst

Boom, J. de, San, M., Weltevrede, A.M. (2010) *Antilliaanse en Marokkaanse Rotterdammers 2010. Een monitor van hun maatschappelijke positie*. Rotterdam: EUR / RISBO

Brons, D., Hilhorst, N. & Willemsen, F. (2008) *Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*. Den Haag: WODC

Deković, M. & Asscher, J. (2008), Risicoreductie. Interventies voor jongeren die antisociaal gedrag vertonen. Kenmerken, werkzame mechanismen en moderatoren van effectiviteit. In: Brons, D., Hilhorst, N. & Willemsen, F. *Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*. Den Haag: WODC

Dykstra P. & Valk, H. de, (2009) Criminelen in de familie. Verband tussen crimineel gedrag en bevolkingskenmerken onderzocht. *Demos: bulletin over bevolking en samenleving*, 23, pag. 6-8

Ministerie van Justitie (Minjus) (2008) Afstemming van gedragsinterventies voor jeugdige delinquenten.

Ferwerda, H., Kleemans, E., Korf, D. & Laan, P. van der. (2003) Veelplegers. *Tijdschrift voor de criminologie*. 45(2)

Homburg, G.H.J., Timmermans, M., Tromp, E. & Vaan, K.B.M. de (2010) *Terug onder begeleidingonderzoek naar de aard en omvang van de vrijwillige nazorg voor 18+ PIJ'ers*
Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek

Put, C. van der (2011) *Risk and needs assessment for juvenile delinquents*. (proefschrift) Amsterdam: Universiteit van Amsterdam

San, M., van, Boom, J., de & Wijk, A., van (2007) *Verslaafd aan een flitsende levensstijl. Criminaliteit van Antilliaanse Rotterdammers*. Rotterdam: RISBO/EUR

Stevens, G. Veen, V. Vollebergh, W. (2009). *Marokkaanse jeugddelinquenten: een klasse apart?: onderzoek naar jongens in preventieve hechtenis met een Marokkaanse en Nederlandse achtergrond*. Den Haag: NICIS Institute.

Tudjman, T., Jong, W., de & Snel, E. (2010) *Gezinsbegeleiding achter de voordeur. Een evaluatie volgens de methode Theory of Change*. Utrecht: Anraad

Verdonck, E. & Jaspaert, E. (2009) *Motivatatie voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen. Meetinstrumenten beoordeeld*. Leuven: Leuvens Instituut voor de Criminologie van de katholieke Universiteit Leuven.

Wartna, B.S.J. (2009) *In de oude fout. Over het meten van recidive en het vaststellen van het succes van strafrechtelijke interventies*. Den haag: WODC

Wartna, B.S.J., Tollenaar, N. & Blom, M. (2005) Recidive 1997. *Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassen en jeugdige daders*. Den Haag: WODC

Documenten

Bureau Frontlijn, Plan van Aanpak Nazorg 2010-2011

Bureau Frontlijn, 'Opgevangen'. Methodiek *Jeugd*interventieteam

Voorwaarden doeluitkering nazorg Bureau Frontlijn 2010-2012

Directie Veiligheid (2010) 'Aanpak risicogroepen van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst'

Bijlage 1. Lijst van geïnterviewden

- M. Browne, coach Bureau Frontlijn
- O. Bouazzaou, coach Bureau Frontlijn
- T. van Iperen, adviseur Directie Veiligheid
- M. Kaouachi, Projectleider Bureau Frontlijn
- H. Kiele, coach Bureau Frontlijn
- D. Ooms, teamleider jeugdreclassering, Bureau Jeugdzorg stadregio Rotterdam
- H. Roër, hoofd BPN (basisvoorziening persoonsgerichte aanpak volwassenen en nazorg detentie).
- L. Salhi, Ketenregisseur Nazorg Detentie (was verantwoordelijk voor keuze Bureau Frontlijn en werkafspraken)
- D. Silberie, trajectregisseur BPN